

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การนำเสนอโครงการการใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนวิชาภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านภาคกลาง และได้นำเสนอผลการค้นคว้า โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. ความรู้เกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 1.1 ความหมายของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 1.2 ความสำคัญและบทบาทของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 1.3 ประเภทของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 1.4 ลักษณะของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 1.5 เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย
2. เพลงพื้นบ้านภาคกลางกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย
 - 2.1 จุดมุ่งหมายของการใช้ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 2.2 เนื้อหาวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
 - 2.3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
 - 2.4 การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย
 - 2.5 การวัดและประเมินผล
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 3.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 3.2 งานวิจัยต่างประเทศ

ความรู้เกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

1. ความหมายของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

คำว่า "เพลงพื้นบ้าน" คำในภาษาอังกฤษใช้ว่า "Folk songs" นักวิชาการ และกลุ่มศึกษา เพลงพื้นบ้านในประเทศไทยเรียกชื่อ เพลงพื้นบ้านต่าง ๆ กัน เช่น เพลงชาวบ้าน เพลงพื้นเมือง เพลงพื้นบ้าน เพลงนอกศตวรรษ เพลงปฏิพากย์ กิตกาวพื้นบ้าน ฯลฯ อย่างไรก็ตามชื่อเรียกดังกล่าวต่างมีความหมายแทนคำว่า Folk songs ทั้งสิ้น และให้ความหมายไว้ต่าง ๆ กัน ดังนี้

มนตรี ตราโมท (2497: 50) ได้ให้ความหมายของ เพลงพื้นบ้านไว้ว่า

. . . เพลงพื้นเมือง คือ เพลงของชาวบ้านในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็ประดิษฐ์แบบแผนการร้องเพลงของคนไปตามความนิยม และ สำเนียงภาษาพูดที่เพี้ยนแปร่งแตกต่างกันไป เพลงแบบนี้มักจะนิยมร้องกันในเวลาเทศกาล หรืองานที่มีการชุมนุมผู้คนในหมู่บ้าน เพื่อร่วมรื่นเริงกันชั่วคราวชั่วคราว เช่น ตรุษ สงกรานต์ ทอดกฐิน ทอดผ้าป่า และในการลงแขกเอาแรงกันในกิจอันเป็นอาชีพ เช่น เกี่ยวข้าว นวดข้าว เป็นต้น . . .

ทัศนีย์ ทานตวิษ (2523: 77) ได้ให้ความหมายของ เพลงพื้นบ้านว่า

. . . เพลงชาวบ้าน คือ บทเพลงของชาวบ้าน ซึ่งเกิดจากปฏิภาณไหวพริบ และลักษณะความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทย จึงมีลักษณะคมคายแฝงอยู่ในความเรียบง่ายแบบชาวบ้าน และเป็นสิ่งสะท้อนสภาพชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณี และความคิด ความเชื่อของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น . . .

เด่นดวง พุ่มศิริ (2524: 57) ให้ความหมายของ เพลงพื้นบ้านไว้ว่า

"เพลงพื้นบ้าน คือ การละเล่นที่แสดงด้วยการร้องบรรยายเรื่องราวความรู้สึกนึกคิด อารมณ์รัก และความรื่นเริงที่สะสมอยู่ในสำนึก และความทรงจำ คนเล่นเรียบเรียงข้อความสละสลวยในสมองออกมาเป็นเพลงที่มีทำนองลีลาต่าง ๆ"

สุกัญญา สุธงษา (2525: 31) ได้ให้ความหมายว่า "เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงพื้นบ้านประเภทที่ชายหญิงร้องโต้ตอบกันในเชิงเกี่ยวพาราสีมีจุดเด่นอยู่ที่โวหารต่าง ๆ ที่นำมาปะทะคารมกัน โวหารเหล่านี้บางครั้งก็แฝงนัยทางเพศอันเป็นเสน่ห์ของเพลงประเภทนี้"

สุมาลย์ เรืองเดช (2526: 41) ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

. . . เพลงพื้นบ้าน คือ วรรณกรรมชาวบ้านประเภทหนึ่งที่ใช้ร้องเล่นในสังคมท้องถิ่น ถ่ายทอดสืบต่อกันมาโดยใช้ความจำไม่มีการบันทึกให้ทราบถึงผู้แต่ง ที่มาของเพลงหรือแม้กระทั่งระเบียบวิธีการเล่นก็ใช้จดจำสืบทอดกันมา จึงเรียกได้ว่าเป็นวรรณกรรมปากเปล่า หรือวรรณกรรมมุขปาฐะ (oral poetry) เป็นวัฒนธรรมด้านความบันเทิงของชาวบ้านในท้องถิ่นแล้วแพร่กระจายจากถิ่นหนึ่งไปยังอีกถิ่นหนึ่ง มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตเป็นอย่างมาก . . .

เอนก นาวิกมูล (2528: 65) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

. . . เพลงพื้นบ้าน คือ เพลงที่ชาวบ้านร้องเล่นกัน จนเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต มีลักษณะประจำถิ่น แต่ละถิ่นจะมีท่วงทำนองและลีลาแตกต่างกันไป แต่มีแบบแผนที่คล้ายคลึงกันจนถึงเป็นวิถีของสังคมได้ มีการถ่ายทอดด้วยปาก หรือการสังเกตจดจำ คือไม่ได้ใช้ตัวหนังสือเป็นสื่อ เวลาร้องเล่นจะร้องโต้ตอบกัน ร้องคนเดียว หรือร้องพร้อมกันไปก็ได้ ใช้เครื่องประกอบจังหวะน้อยชิ้น อาจใช้การปรบมือเป็นจังหวะ หรือไม่ใช่เครื่องประกอบจังหวะเลย บางทีเรียกเพลงเหล่านี้รวม ๆ กันไปว่า เพลงพื้นบ้านพื้นเมือง . . .

พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532: 1) ได้ให้ความหมายของเพลงพื้นบ้านไว้ว่า

คือการพื้นบ้าน หมายถึง เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองซึ่งชนท้องถิ่นในแต่ละภาคขับขานต่อ ๆ มา เป็นผลผลิตทางปฏิภาณภาษาของคนไทยที่คงามทั้งท่วงทำนองการร้อง และศิลปะการใช้ถ้อยคำ

เพลงพื้นบ้านมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศไทย ได้แก่ เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ส่วนเพลงพื้นบ้านของภาคกลางนั้น เอนก นาวิกมูล (2528: 208) ได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาข้อมูลไว้ว่า

ใช้บริเวณภาคกลาง โดยถือเอาภาษาเป็นหลัก ไม่ได้แบ่งตามเขต ภูมิศาสตร์ หรือแบ่งตามการปกครอง เพราะฉะนั้นจังหวัดใดที่พูดภาษา กลาง จังหวัดนั้นก็อยู่ในเขตที่จะศึกษา จังหวัดที่ใช้ภาษากลางเป็นสื่อ มีทั้งสิ้น 34 จังหวัด และจังหวัดที่มีข้อมูลและเอกสารเพียงพอมีเพลง 18 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเพชรบุรี ราชบุรี นครปฐม กาญจนบุรี ปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา ลพบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี อุทัยธานี นครสวรรค์ นครนายก ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา สุพรรณบุรี ส่วนจังหวัดที่ใช้ข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ จังหวัดสุโขทัย อุตรดิตถ์ และพิษณุโลก ส่วนกรุงเทพมหานคร จัดเป็นแหล่งรวม และแหล่ง ประสมประสานของเพลงพื้นบ้าน

จากความหมายของเพลงพื้นบ้าน และขอบเขตการศึกษาข้อมูลในบริเวณภาคกลาง ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านภาคกลาง หมายถึง เพลงของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน บริเวณภาคกลาง และใช้ภาษากลางเป็นสื่อ มีฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงร้องเล่นโต้ตอบกันในงาน เทศกาล งานรื่นเริงต่าง ๆ หรือการประกอบกิจการงานอาชีพของคนในท้องถิ่น และเพลง ที่ใช้ร้องประกอบการละเล่นและประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มีการถ่ายทอดทางวาจา และการจดจำ ไม่มีการจดบันทึก มีลักษณะเด่นอยู่ที่ความอิสระในการใช้ถ้อยคำที่เรียบง่าย สำนวนคมคาย มีความหมายลึกซึ้ง อันเกิดจากปฏิภาณเชิงไหวพริบกัน

2. ความสำคัญและบทบาทของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

เพลงพื้นบ้าน เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ได้สืบทอดเนื่องกันมาหลายชั่วอายุคน มีคติอันยาวนานควบคู่กับวิวัฒนาการของสังคมไทยที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัย (Modernization) อย่างรวดเร็ว การศึกษา เพลงพื้นบ้านที่ยังหลงเหลืออยู่นับ เป็นสิ่งจำเป็น อย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นการรวบรวม เก็บข้อมูลที่กำลังสูญหายไปอัน เนื่องจากการบันเทิง แบบใหม่แล้วนั้น ยังใช้เป็นสื่อในการศึกษาสภาพของสังคมหรือท้องถิ่น เพื่อเป็นพื้นฐานในการ ทำความเข้าใจในความ เป็นอยู่ ค่านิยม ทัศนคติ ตลอดจนประเพณีวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ที่สะท้อนออกมาใน เนื้อหาของบท เพลง

เพลงพื้นบ้านของไทยไม่ว่าจะเป็น เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน เพลงพื้นบ้านภาคกลาง และ เพลงพื้นบ้านภาคใต้ ต่างมีลักษณะของความเป็นพื้นบ้านเหมือนกัน แต่จะมีรายละเอียดแตกต่างกันออกไปบ้าง คล้ายคลึงกันบ้าง แล้วแต่ความสัมพันธ์และความใกล้ชิดทางวัฒนธรรม ดังนั้น เพลงพื้นบ้านจึงเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทย และเคยมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนี้

ทัศนีย์ ทานตวณิช (2523: 87-88) ได้กล่าวถึงความสำคัญของ เพลงพื้นบ้านสรุปได้ดังนี้

1. เป็นมรดกทางวัฒนธรรม เพราะ เพลงพื้นบ้านเป็นข้อมูลประเภทมุขปาฐะ มีการถ่ายทอดกันโดยทางวาจา มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของคนในแต่ละท้องถิ่น นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่งซึ่งควรได้รับการอนุรักษ์ไว้
2. เป็นสิ่งแสดงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เด่นชัด เนื้อหาของ เพลง ซึ่งเป็น เพลงของชาวบ้านย่อมแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้อย่างเด่นชัด
3. เป็นมหรสพชั้นเอกของชาวบ้าน เพลงพื้นบ้านได้มีบทบาทอันสำคัญที่ช่วยให้เด็ก คนหนุ่มสาว ตลอดจนคนแก่คนเฒ่าในหมู่บ้านได้รับความสุข สบายใจ ทั้งในยามว่าง ยามเทศกาล หรือแม้ในเวลาประกอบกิจการงานอาชีพ
4. เป็นเครื่องสร้างความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มชน การที่ผู้คนมีโอกาสพบปะพูดคุย ตลอดจนการร้องเล่นในสิ่งที่พึงพอใจร่วมกัน เป็นเหตุให้ผู้คนเกิดความรักใคร่ปรองดองกัน มีความรู้สึกว่าเป็นพวกพ้องเดียวกัน เป็นผลให้ผู้คนทำมาหากิน และดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสุข

เอนก นาวิกมูล (2527: 93-104) ได้กล่าวถึงคุณค่าของ เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองไว้ 2 ด้าน สรุปได้ดังนี้

1. คุณค่าในตัวเอง

เพลงพื้นเมืองเป็นมรดกทางวรรณกรรม บทเพลงอันไพเราะ ถ้อยคำสละสลวยที่สอดแทรกไว้ด้วยปรัชญา หรือคำสั่งสอนของคนเจ้าบทเจ้ากลอน ได้ถูกสืบทอดทางปากต่อปาก ที่เรียกว่า มุขปาฐะ เพลงพื้นบ้านพื้นเมืองถูกร้อยกรองขึ้นด้วยคำที่เรียบง่าย แต่กินใจความ สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้บทเพลงมีค่า นับเป็นศิลปะทางภาษาอย่างหนึ่ง จัดเป็น

วรรณกรรมมุขปาฐะอย่างแท้จริง และแสดงถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านได้เด่นชัด เพลงพื้นเมือง มักจะสะท้อนภาพชีวิตชนบท ลักษณะความเป็นอยู่ของชาวบ้าน การประกอบอาชีพ ทักษะคติ และความเชื่อต่าง ๆ มักกล่าวไว้ในบทเพลง

2. คุณค่าจากสังคม

เพลงของชาวบ้านมักสอดแทรกคำสั่งสอนไว้ในบทเพลง เพื่อกล่อมเกล่าจิตใจผู้ฟังให้เป็นคนดีในสังคม ตัวอย่าง เช่น เพลงกล่อมเด็ก คนกล่อมจะร้องบทเพลงที่มีคุณค่าในท่วงทำนอง และอารมณ์ของความรักความเอ็นดูสู่ตัวเด็ก ทำให้เด็กเติบโตขึ้นมาท่ามกลางความอบอุ่นในหมู่บ้านที่นี้เอง เพลงประกอบการละเล่นของเด็กก็เช่นเดียวกัน ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกายและจิตใจ เกิดความสนุกสนานรักใคร่ปรองดองกัน ผูกให้เป็นกันรู้แท้ รู้ชนะ รู้ภัย ให้แก่กัน

เมื่อเข้าสู่ช่วงสู่วัยหนุ่มสาว และเป็นผู้ใหญ่ พวกเขาได้ไปฟังเพลงพื้นบ้านในงานเทศกาลต่าง ๆ ทำให้เขามีโอกาสพบปะปรายตากัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของหนุ่มสาวที่ครองคู่อยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข

สุกัญญา ภักตราชัย (2532: 370-374) ได้กล่าวถึงบทบาทของเพลงพื้นบ้านที่มีต่อสังคมไทย สรุปได้ดังนี้

1. ให้ความบันเทิง เพลงพื้นบ้านให้ความบันเทิงสนุกสนานเพลิดเพลินแก่สมาชิกในสังคม เพราะเนื้อหาของเพลงเต็มไปด้วยโวหารปฏิภาพ และโวหารสังวาสที่เรียกเสียงหัวเราะจากผู้ฟัง อีกทั้งมีจังหวะสนุก ตีตกใจเร้าใจ มีท่าทางร่าร่าขำขำเข้าเข้าทำนอง ทั้งผู้ฟังและผู้ร้องก็เพลิดเพลินผ่อนคลายอารมณ์เครียดไปในตัวอีกด้วย
2. ให้ความรู้ เพลงพื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการสอนให้ความรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม คำสั่งสอนหรือความรู้โดยตรง เช่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติ สภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตในสังคม รวมทั้งความรู้ในพุทธประวัติ หลักธรรมต่าง ๆ ส่วนความรู้ทางอ้อม คือ ใช้เป็นสื่อในการอบรมสั่งสอน มักสอดแทรกคำนิยาม และกฎเกณฑ์ที่ควรปฏิบัติในสังคมไว้ในบทเพลง เช่น บทเพลงกล่อมเด็ก เป็นต้น

3. ความคุมสังคม เพลงพื้นบ้านมีบทบาทในการควบคุมสังคม เนื่องจากในเนื้อหาของเพลง มีการชี้แนะระเบียนแบบแผน และพฤติกรรมที่เหมาะสมในสังคม พ่อเพลงแม่เพลง นอกจากจะมีน้ำเสียงดี ไหวพริบดีแล้ว ยังมีความรู้ทั้งในเรื่องประสมการณัชีวิต และเรื่องทั่ว ๆ ไปมาเสนอเพื่อโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้คล้อยตาม โดยสอดแทรกคำสอนทางพุทธศาสนาให้ประพฤติดนแต่ในสิ่งที่ดีฝึกเป็นคนมีศีลธรรม

4. เป็นทางระบายความคับข้องใจ เพลงพื้นบ้านเป็นร้อยกรองที่มีความเป็นอิสระในการสื่อสารทางอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด จึงเป็นทางออกที่คนในสังคมใช้ระบายความคับข้องใจที่มีต่อสภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ และประเพณี ค่านิยมของสังคม เช่น เพลงปฏิพากย์ภาคกลาง พูดถึงปัญหาในการทำมาหากิน ความรู้สึกต่อชาวจีนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่า ตลอดจนความรู้สึกแบ่งแยกต่อชนชั้นที่เหนือกว่าคน

5. เป็นสื่อมวลชนชาวบ้าน ในยุคก่อนที่จะมีวิทยุ โทรทัศน์ เพลงพื้นบ้านได้ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนกระจายข่าวสารในสังคม เช่น เพลงร่ายพรรษาของจังหวัดกาญจนบุรี เป็นการเชิญชวน .บอกบุญแก่ชาวบ้านให้เตรียมตัวเตรียมใจไปทำบุญเนื่องในวันออกพรรษาอย่างพร้อมเพรียงกัน นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านยังได้แสดงทัศนคติของชาวบ้านที่มีต่อเหตุการณ์บ้านเมือง เนื้อหาของเพลงมีการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองของรัฐบาล

จากความสำเร็จและบทบาทของ เพลงพื้นบ้านที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่า เพลงพื้นบ้านได้สร้างความรู้สึก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันให้แก่คนในสังคม ทั้งยังเป็นภาพสะท้อนของสังคมชาวบ้านได้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุดอีกด้วย

ในปัจจุบัน เพลงพื้นบ้านได้ลดบทบาทลงไปจนกล่าวได้ว่า หมดบทบาทและหน้าที่ไปจากสังคมไทยเสียแล้ว เนื่องจากอิทธิพลของระบบ เศรษฐกิจและ เทคโนโลยีแบบใหม่ เข้ามาทดแทน และทำหน้าที่ได้ดีกว่า จึงทำให้วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตามแม้ว่า เพลงพื้นบ้านจะหมดความสำคัญและบทบาทไปจากสังคมไทย แต่ก็มีไข่จะสูญหายไปเสียทีเดียว เพลงพื้นบ้านยังได้ เปลี่ยนรูปแบบ เป็นศิลปะเพื่อการแสดงของศิลปินอาชีพ เช่น ลำตัดคณะหวังเต๊ะ คณะแม่ประยูร และเพลงอีแซวของคณะแม่ขวัญจิต ศรีประจันต์ เป็นต้น นอกจากนี้ก็วยังได้นำฉันทลักษณ์ของ เพลงพื้นบ้านภาคกลางไปใช้ในการประพันธ์บทกวีอีกด้วย เช่น เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ ใช้ฉันทลักษณ์ เพลงเห่ในบทกวีชื่อ "นาพญา" สุจิตต์ วงษ์เทศ ใช้ฉันทลักษณ์เพลงเรือในบทกวีชื่อ "สวนลุมพินี" และ "เพลงคลองหลอด" เป็นต้น

3. ประเภทของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง

ในบริเวณภาคกลาง ชาวบ้านได้สร้างเพลงพื้นบ้านไว้มากมาย เพราะในแต่ละท้องถิ่นช่วยกันสร้างเพลงพื้นบ้านขึ้นเอง เพลงพื้นบ้านภาคกลางจึงร้องได้หลายแบบหลายทำนอง ในแต่ละแบบ แต่ละทำนอง ต่างมีความเป็นอิสระ มีเอกลักษณ์ค่อนข้างเด่นชัด บางเพลงรู้จักกันแต่เฉพาะถิ่นใดถิ่นหนึ่ง เช่น เพลงร้อยพรรษา เพลงเหย่ย มีเฉพาะจังหวัดกาญจนบุรี หรือเพลงรำภาขาวสาร มีเฉพาะจังหวัดปทุมธานี เป็นต้น ภาคกลางมีเพลงพื้นบ้านมากกว่าภาคอื่น ๆ ดังที่ เอนก นาวิกมูล (2532: 392) ได้ทำการสำรวจ ศึกษาค้นคว้า เก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่เริ่มต้น (2520) จนถึงปัจจุบัน (2532) พบว่า มีเพลงพื้นบ้านภาคกลาง จำนวน 47 ทำนอง คือ

1. เพลงเรือ	2. เพลงเครื่องท่อน
3. เพลงหน้าโย	4. เพลงรำภาขาวสาร
5. เพลงร้อยพรรษา	6. เพลงเกี่ยวข้าว
7. เพลงเดินกำ	8. เพลงเดินกำ (รำเหย่ย)
9. เพลงจาก	10. เพลงส่งฟาง
11. เพลงโกล	12. เพลงพานฟาง
13. เพลงส่งคอสำนวน	14. เพลงเตะข้าว
15. เพลงซีกกระตาน	16. เพลงพิชฐาน
17. เพลงหวงมาลัย	18. เพลงสังกรานต์
19. เพลงยั่ว	20. เพลงระบำบ้านไร่
21. เพลงระบำ	22. เพลงข้าเจ้าหงส์
23. เพลงเหย่ย	24. เพลงคล้องช้าง
25. เพลงข้าเจ้าโลม	26. เพลงฮินเลเล
27. เพลงกุ่ม	28. เพลงซีกเย่อ
29. เพลงเข้าผี	30. เพลงแห่นางแมว
31. เพลงใจหวัง	32. เพลงแห่หน้าค
33. เพลงเทพทอง	34. เพลงปรบไ้
35. เพลงไก่ป่า	36. เพลงพาดควาย

37. เพลงสำหรับเด็ก	38. เพลงขอกาน
39. เพลงฉ่อย	40. เพลงทรงเครื่อง
41. เพลงโนเนโนนา	42. ลำตัด
43. เพลงระบำบ้านนา	44. เพลงแอ่วเกล้าขอ
45. เพลงอีแซว	46. เพลงแห่เจ้าป่า
47. เพลงรำโทน	

เพลงพื้นบ้าน เป็นศิลปะพื้นบ้านอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งแสดงถึงวัฒนธรรม
ชนบทรวมเนียบประเพณี และสิ่งอื่น ๆ ที่เป็นของท้องถิ่น และเป็นตัวกลางในการสื่อสาร
ระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับกลุ่มคน มีถ่ายทอดทางวาจาและการจดจำ ไม่มีการจด
บันทึกเนื้อเพลง หรือการบันทึกเสียง จึงทำให้เนื้อร้องและทำนองเปลี่ยนไป เนื้อร้องอาจ
ขยายหรือตัดทอนลงได้ อีกทั้งทำนองและลีลาการร้องแตกไปได้หลายทาง เพลงพื้นบ้านเป็น
เพลงของกลุ่มชนในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งแต่ละท้องถิ่นก็มีอิสระในการประดิษฐ์เพลงขึ้นมาร้อง
เล่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เพลงพื้นบ้านมีลักษณะแตกต่างกันออกไป นักวิชาการและกลุ่มศึกษา
เพลงพื้นบ้าน ได้จำแนกเพลงพื้นบ้านไว้หลายประเภท ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการจัดแบ่ง อาจทำได้
หลายวิธี เช่น แบ่งตามเขตพื้นที่ กลุ่มวัฒนธรรม ตามโอกาสที่ร้อง จุดประสงค์ในการร้อง
ความสั้นยาวของบทเพลง เพศผู้ร้อง จำนวนผู้ร้อง และวัยของผู้ร้อง ดังนี้

สุกัญญา สุธงษา (2525: 25-27) ได้แบ่งประเภทของเพลงปฏิพากย์
ภาคกลางตามลักษณะของบทเพลง แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. เพลงปฏิพากย์สั้น
2. เพลงปฏิพากย์ยาว

1. เพลงปฏิพากย์สั้น

เพลงปฏิพากย์สั้น เป็นเพลงโต้ตอบระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิงที่มีความยาวไม่เกิน
6 วรรค ในการร้องได้ตอบแต่ละครั้ง และเป็นเพลงที่ใช้ร้องโต้ตอบกันสด ๆ ไม่ต้องมี
บทไหว้ครูนำ เพลงปฏิพากย์สั้น มีทั้งหมด 16 ชนิด แบ่งออกเป็น 3 ประเภทตามโอกาส
ที่ร้อง ดังนี้

1.1 เพลงปฏิพากย์สั้นที่ร้องในเทศกาลเก็บเกี่ยว เป็นเพลงที่ใช้ร้องในขณะเกี่ยวข้าว และนวดข้าว ซึ่งเกี่ยวพันต่อเนื่องกัน มี 8 ชนิด ได้แก่

เพลงเกี่ยวข้าว	เพลงร้อยซึ้ง	เพลงเดินกำว่าเคียว
เพลงสงฟาง	เพลงทานฟาง	เพลงส่งคอลำพวน
เพลงเตะข้าว	เพลงซึกกระดาน	

1.2 เพลงปฏิพากย์สั้นที่ร้องในเทศกาลตรุษสงกรานต์ วันสงกรานต์เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย คือ ในวันที่ 13 14 15 เมษายนของทุกปี และเป็นระยะเวลาพักผ่อนของชาวนาหลังฤดูการเก็บเกี่ยว เพลงที่ร้องเล่นในเทศกาลตรุษสงกรานต์ มีทั้งหมด 9 ชนิด ได้แก่

เพลงแห่ดอกไม้	เพลงพิชฐาน	เพลงเหย่ย
เพลงฮินเลเล	เพลงระบำชาวไร่	

และเพลงประกอบการละเล่นอีก 4 ชนิด คือ

เพลงคล้องช้าง	ใช้ร้องประกอบการละเล่นคล้องช้าง
เพลงข้าเจ้าทงส์	ใช้ร้องประกอบการโยนชิงช้า
เพลงระบำ และ เพลงพวงมาลัย	ใช้เป็นเพลงปรับของการละเล่นลูกข่าง

1.3 เพลงปฏิพากย์สั้นที่ร้องในงานบวชนาค คือ เพลงแห่ นาค ซึ่งเป็นเพลงร้องแก้มันระหว่างหนุ่มสาวขณะแห่ นาค เข้าโบสถ์

2. เพลงปฏิพากย์ยาว

เพลงปฏิพากย์ยาว เป็นเพลงที่มีความยาวหลายบทในการได้ตอบแต่ละครั้ง เวลาเล่นไปตามลำดับขั้นตอนของโครงสร้างเพลง คือ เริ่มตั้งแต่บทไหว้ครูจนถึงบทจาก เมื่อฝ่ายหนึ่งร้องจบอีกฝ่ายต้องร้องแก้เป็นเพราะ ๆ และมีฉันทลักษณ์คล้ายคลึงกัน คือ เป็นกลอนประเภทกลอนหัวเดียว ส่วนใหญ่นิยมลงด้วย "กลอนโล" เพลงปฏิพากย์ยาวที่รวบรวมได้ทั้งหมด มี 11 ชนิด ได้แก่

เพลงเทพทอง	เพลงปรายไถ่	เพลงเรือ
เพลงเกี่ยวข้าว	เพลงฉ่อย	เพลงอีแซว
เพลงระบำบ้านนา	เพลงแอ้วเคล้าขอ	เพลงโคราช
เพลงส่งเครื่อง หรือ เพลงทรงเครื่อง		เพลงหน้าไย หรือ เพลงไซ้

สุมาลย์ เรื่อง เศษ (2526: 44-51) ได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง
จำแนกตามผู้เล่น ได้ 2 ประเภท คือ

1. เพลงเด็ก
2. เพลงผู้ใหญ่

1. เพลงเด็ก หมายถึง เพลงที่ผู้ร้อง และผู้เล่นเป็นเด็กจริง ๆ ตั้งแต่เด็กเริ่มร้องเพลงได้
ไปจนถึงวัยก่อนหนุ่มสาว การใช้คำในเพลงเด็กจะใช้คำสั้น ๆ มีลักษณะคล้องจองกัน จำแนกได้
4 ประเภท คือ

1.1 เพลงร้องเล่น เป็นเพลงที่เด็กใช้ร้องเล่น ไม่มีการเล่นประกอบ ใช้ร้อง
เพื่อความสนุกสนาน เนื้อร้องจะมีความหมายหรือไม่ก็ได้ แต่จะมีความคล้องจอง ใช้คำง่าย ๆ
และชวนขัน

1.2 เพลงหยอกล้อ เป็นเพลงที่เด็ก ๆ ล้อเลียนกันเกี่ยวกับสิ่งที่ผิดปกติทางร่างกาย
ของเด็กนั้น ๆ เช่น หยอกล้อเรื่องผมแกละ ผมเปีย ฯลฯ

1.3 เพลงขู่ ปล่อย คือเพลงที่ร้องขู่เด็ก หรือปล่อยเด็กให้หุ้คร้องไห้ หายตกใจ
ส่วนมากที่เสียงเด็กหรือเด็กที่โตกว่าเป็นผู้ร้อง เช่น ที่ขู่น้องให้หุ้คร้องไห้

1.4 เพลงประกอบการเล่น เป็นเพลงที่เด็กร้องประกอบการเล่น อาจจะร้อง
เป็นกลุ่มหรือร้องทีละคน สลับข้างกันก็ได้ บางทีมีการคมมือให้จังหวะ หรือทำท่าประกอบด้วย
เช่น การเล่นมอญซ่อนผ้า วีรช้าวสาร งูกินหาง ฯลฯ

2. เพลงผู้ใหญ่ หมายถึง ผู้ใหญ่ตั้งแต่วัยหนุ่มสาวไปจนถึงวัยชราเป็นผู้ร้อง ส่วนผู้ฟังไม่จำกัด
อายุและเพศ เป็นเพลงที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวบ้าน และมีมากที่สุด จำแนกได้ 6
ประเภท คือ

2.1 เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ผู้ใหญ่ร้องขับกล่อมเด็กเวลานอน เพื่อต้องการให้เด็กเบนความสนใจมาฟัง เนื้อเพลงทำให้เกิดความเพลิดเพลินกับทำนองขับเอื้อน ในที่สุดก็หลับไปโดยไม่รู้ตัว

2.2 เพลงปฏิพากย์ คือ เพลงที่ร้องโต้ตอบกันระหว่างฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง และต้องเป็นเพลงปฏิภาณร้องแก่โต้ตอบกันอย่างฉับพลันด้วย ซึ่งมีทั้งการร้องโต้ตอบกันนั้น ๆ เรียกว่า เพลงปฏิพากย์สั้น เช่น เพลงโนลานนวดข้าว เพลงสงพ่าง เพลงพานพ่าง เพลงสงค้อลำพวน เพลงชกกระดาน เป็นต้น และเพลงที่ร้องโต้ตอบกันยาว ๆ เรียกว่า เพลงปฏิพากย์ยาว ร้องกันเป็นเรื่องเป็นราวเล่นกันเป็นวง เช่น เพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงพวงมาลัย ลำตัด ฯลฯ เป็นต้น

2.3 เพลงประกอบการเล่นพื้นบ้าน คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบการเล่นพื้นบ้านของชาวบ้านทั้งชายและหญิง มีทั้งการเล่นเพื่อความสนุกสนาน การเล่นในเทศกาล และการเล่นเป็นพิธีการในโอกาสพิเศษ การเล่นพื้นบ้านที่มีเพลงประกอบ เช่น การเล่นรำไท่น การเล่นลูกข่าง เล่นเข้าผี เล่นไม้เง้าเจ้ากรรม การเล่นคล้องช้าง เป็นต้น

2.4 เพลงประกอบพิธี คือ เพลงที่ใช้ร้องประกอบพิธีกรรมของชาวบ้านในท้องถิ่น มีทั้งพิธีกรรมที่มาจากความเชื่อ เช่น เพลงแห่นางแมว ไซ้ในพิธีขอฝน พิธีกรรมที่ทำขึ้นเพื่อเป็นมงคล เช่น บทแห่ล่ บทสวดในพิธีทำขวัญเด็ก พิธีโกนจุก บวชนาค แต่งงาน และบทสวดคฤหัสถ์ในพิธีศพ เป็นต้น

2.5 เพลงเกี่ยวกับอาชีพ เป็นเพลงที่ใช้ร้องขณะทำงานในอาชีพ เพราะสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม อาชีพเกษตรกรรมหลัก คือการทำนา จึงมีเพลงที่ร้องในขณะทำนา บางคนเรียกเพลงเหล่านี้ว่า เพลงโนลานนวดข้าว เป็นการร้องเพื่อให้เกิดความสนุกสนาน บันเทิง ม่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยจากการทำงาน เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพานพ่าง เพลงสงพ่าง เพลงสงค้อลำพวน เพลงชกกระดาน เป็นต้น

2.6 เพลงแข่งขัน หมายถึง เพลงที่ใช้ร้องบนเวทีที่มีการประกวดประชันกันระหว่างคณะเพลง 2 คณะ ส่วนมากเป็นเพลงปฏิพากย์ยาว เช่น ลำตัด เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเรือ เป็นต้น

นอกจากนี้ เอนก นาวิกมูล (2532: 392-412) ได้แบ่งประเภทของเพลงพื้นบ้านภาคกลางทั้ง 47 ทำนองตามโอกาสที่เล่นได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. เพลงที่นิยมร้องเล่นในหน้าน้ำ หน้าน้ำอยู่ในช่วงออกพรรษา เดือน 11 เดือน 12 บริเวณภาคกลางเป็นที่ราบลุ่มถึงคราวน้ำหลากก็มีน้ำท่วมเจิ่งนองอยู่ทั่วไป ประชาชนต่างพากันไปทำบุญ ทอดกฐิน ผ่าป่า ในท้องถื่นที่อยู่ใกล้ลำน้ำลำคลอง มักมีการแข่งเรือ มีนักร้อง นักเล่นมาชุมนุมกันมาก จึงมักมีการเล่นเพลงเรือ หรือประติมากรรมที่วางทำนองเพลงอย่างอื่นสำหรับร้องในเรือ ในท้องถื่นที่อยู่ไกลริมน้ำ ก็จะมีเพลงพื้นบ้านร้องในช่วงออกพรรษา เพลงพื้นบ้านของภาคกลางที่นิยมเล่นในหน้าน้ำ ที่ค้นพบมีอยู่ 5 เพลง ได้แก่

เพลงเรือ	เพลงเครื่องท่อน	เพลงหน้าใบ
เพลงรำภาขาวสาร	เพลงร้อยพรรษา	

2. เพลงที่นิยมร้องเล่นในหน้าเกี่ยวข้าวและนวดข้าว หน้าเกี่ยวเกี่ยวคือราวเดือนธันวาคม มกราคม ในระหว่างเกี่ยวเกี่ยว และนวดข้าวก็มีการร้องเพลงบ้านพื้นเมืองเพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย เพลงพื้นบ้านที่ร้องในระหว่างเกี่ยวข้าวกับนวดข้าวมีหลายเพลง บางเพลงก็แพร่หลายในหลายท้องถื่น บางเพลงก็ร้องเฉพาะถื่น ได้แก่เพลงต่อไปนี้

2.1 เพลงที่ร้องในระหว่างเกี่ยวข้าว คือ เพลงที่ร้องในขณะเกี่ยวเกี่ยวข้าว ได้แก่

เพลงเกี่ยวข้าว	เพลงเดินว่า	เพลงเดินกำ (ว่าเคียว)	เพลงจาก
----------------	-------------	-----------------------	---------

2.2 เพลงที่ร้องในระหว่างนวดข้าว ใช้ร้องในขณะนวดข้าวบนลานนวดข้าว ได้แก่

เพลงโอก	เพลงพานพาง	เพลงส่งคอลำพวน
เพลงเคาะข้าว	เพลงชักรกระดาน	

3. เพลงที่นิยมร้องเล่นในหน้าสงกรานต์ สงกรานต์ หมายถึง เทศกาลเนื่องในวันขึ้นปีใหม่อย่างเก่าของไทย กำหนดในเดือน 5 คือ วันที่ 13 14 15 เมษายนของทุกปี เพลงที่ร้องเล่นในเทศกาลสงกรานต์นั้น ส่วนมากเป็นเพลงได้คอบแบบสั้น ๆ เนื้อหาเป็นเรื่องของการเกี่ยวพาราสิ หยกอกเอน ไม่ค่อยร้องเป็นเรื่องเป็นราว พ่อเพลงแม่เพลงสมัครเล่นร้องกันได้ทั่วไป เพราะฉันทลักษณ์ค่อนข้างง่าย เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่นิยมร้องเล่นในช่วงสงกรานต์ ได้แก่

เพลงพิกฐาน	เพลงพวงมาลัย	เพลงสงกรานต์
เพลงยี่ว	เพลงระบำบ้านไร่	เพลงระบำ
เพลงข้าเจ้าหงส์	เพลงเหยย	เพลงคล้องช้าง
เพลงข้าเจ้าโลม	เพลงอินเลเล	เพลงกรุ่น
เพลงซึกเขือ	เพลงเข้าผี	เพลงแห่นางแมว
เพลงใจหวัง	เพลงแห่นาค	

4. เพลงที่นิยมร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัด เทศกาล เพลงที่ร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัด เทศกาลนั้น
ส่วนใหญ่เป็นนักร้องระดับอาชีพ คือ มีพ่อเพลง แม่เพลงรับงานแสดงเป็นอาชีพ
มีความรู้ในเรื่องเพลง และแบบแผนในการเล่นเป็นอย่างดี เพลงที่นิยมร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัด
เทศกาล มีหลายเพลงได้แก่

เพลงเทพทอง	เพลงปรยไก่	เพลงไก่ป่า
เพลงหาดควาย	เพลงสำหรับเด็ก	เพลงขอกทาน
เพลงน้อย	เพลงทรงเครื่อง	เพลงโนเนโนนา
ลำตัด	เพลงระบำบ้านนา	เพลงแอ้วเคล้าขอ
เพลงอีแซว	เพลงแห่เจ้าบัว	เพลงรำโทน

สรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านภาคกลางแบ่งออกได้หลายประเภทด้วยวิธีการต่างกัน

ได้แก่ แบ่งตามลักษณะของเนื้อเพลง มี 2 ประเภท คือ เพลงปฏิพากย์สั้น และเพลงปฏิพากย์ยาว
แบ่งตามผู้เล่น มี 2 ประเภท เช่นกัน คือ เพลงเด็ก และเพลงผู้ใหญ่ และแบ่งตามโอกาส
ที่เล่นมี 4 ประเภท คือ เพลงที่นิยมเล่นในหน้าม้า หน้าเกี่ยวข้าว และนวดข้าว หน้าสงกรานต์
และเพลงที่ร้องเล่นได้ทั่วไปไม่จำกัด เทศกาล ถึงแม้ว่าประเภทของเพลงพื้นบ้านภาคกลางจะแบ่ง
ออกด้วยวิธีการต่างกัน แต่ก็มียางประเภทที่เหมือนกัน และคล้ายคลึงกัน เช่น เพลงที่ร้องใน
การเกี่ยวข้าวและนวดข้าว ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ และเพลงปฏิพากย์ยาวที่ร้องเล่นได้ทั่วไป
ไม่จำกัด เทศกาล

4. ลักษณะของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

ลักษณะ เด่นของ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

เพลงพื้นบ้าน เป็นมรดกตกทอดทางวัฒนธรรมที่มีความเก่าแก่สืบทอดจากปากต่อปากมาหลายชั่วอายุคนไทยอาศัยการจดจำ ไม่มีกำเนิดที่แน่ชัด แต่เป็นที่ยอมรับ และถ่ายทอดกันอย่างแพร่หลาย ดังที่ เอนก นาวิกมูล (2532: 388-392) กล่าวไว้ สรุปได้ดังนี้ เพลงพื้นบ้าน เป็นร้อยกรองที่ชาวบ้านคิดผูกขึ้นร้องเล่นในโอกาสต่าง ๆ เพื่อความสนุกสนาน ผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย เพื่อประกอบพิธีกรรม และเพื่อชักชวนให้ทุกคนมาร่วมกิจกรรม เป็นเพลงที่คิดประดิษฐ์ขึ้นในท้องถิ่นของตน จึงทำให้เกิดความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันตามแต่ความสัมพันธ์และความใกล้ชิด แต่มีลักษณะของความเป็นพื้นบ้านเหมือนกัน เพลงที่ชาวบ้านสร้างขึ้นนี้บ้างก็ใช้ฉันทลักษณ์ หรือรูปแบบกลอนเหมือนกัน แต่ทำให้แตกต่างไปด้วยการยกย่องทำนองกับวิธีร้องรับของลูกคู่ หรือเพิ่มความสั้นยาวของคำรับจังหวะให้ซ้ำเร็วต่างกันไป บ้างก็มีฉันทลักษณ์คล้ายคลึงกัน คือยังไม่เหมือนเสียทีเดียว และบ้างก็มีฉันทลักษณ์เป็นแบบฉบับเฉพาะตัว จึงทำให้เพลงพื้นบ้านภาคกลางมีลักษณะเด่น มีเอกลักษณ์เป็นของตัวเองอย่างเด่นชัด

มีนักวิชาการและกลุ่มศึกษา เพลงพื้นบ้านได้กล่าวถึงลักษณะของ เพลงพื้นบ้านไว้ดังนี้

ภิญโญ จิตต์ธรรม (2516: 9) แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับลักษณะ เพลงพื้นบ้าน สรุปได้ว่า เพลงพื้นเมืองหรือเพลงพื้นบ้านหรือเพลงชาวบ้าน เกิดจากประเพณี ศาสนา หรือวัฒนธรรมของชุมชนในถิ่นในเขตนั่น ๆ ตั้งแต่ท้องถิ่นที่ไร้ความเจริญไปจนถึงที่เจริญแล้ว มีลักษณะพิเศษไปตามความนิยมของถิ่นนั้น ๆ ร้องสืบทอดมาโดยการจำ ถ่ายทอดจากปากหลายชั่วอายุคน มีสัมผัสคล้องจอง ท่วงทำนองไปตามแบบของภาษาถิ่นนั้น ๆ หากร้องเพื่อความบันเทิงต่าง ๆ จะมีจังหวะดนตรีท้องถิ่น (Folk Music) และมีการร้องร่ำทำเพลงไปด้วย จึงเกิดเป็นระบำชาวบ้าน (Folk Dances)

เจนภพ จบกระบวนวรรณ (2521: 26-28) ได้กล่าวถึงลักษณะ เพลงพื้นบ้านของไทยไว้ว่า

. . . เป็นการละเล่นทางปัญญาของชาวไทยชนบท เล่นสนุกควบคู่กับการทำงานประจำ เช่น เวลาลงแขกเกี่ยวข้าว ก็มีเพลงเกี่ยวข้าว เพลงเดินกำรำเคียว เป็นต้น มีทำนองง่าย เหมาะสมแก่สำเนียงชาวเมือง ไม่ต้องมีเครื่องดนตรีประกอบ ใช้เพียงคียบมือประกอบจังหวะ การร้องเพลงประเภทนี้มีพ่อเพลง-แม่เพลงเป็นคนร้องนำ ได้กันอย่างสนุกสนานเข้าใจ ลักษณะของเพลงเป็นสำเนา ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ฉันทลักษณ์ ทำนองยืดหยุ่นตลอดเวลา มีลูกแทรกลูกขัดเสมอ เนื้อร้องทั้งหมดไม่มีการจดลงไว้เป็นคำราวอะไร ขึ้นอยู่กับปฏิภาณของแต่ละคนว่าจะสามารถค้นต่อไปได้เท่าใด . . .

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2521: 123) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า "เพลงพื้นเมืองเป็นศิลปะที่มีรูปแบบแพร่หลายจากกลุ่มเดียวไปยังหลายกลุ่ม เช่น เพลงลำตัดที่แพร่หลายทั่วไปในภาคกลาง หมอลำที่แพร่หลายในภาคอีสาน โน้ทรำที่แพร่หลายในภาคใต้ และพ็อนเล็บที่แพร่หลายในภาคเหนือ" ประทีร เทพรานนท์ (2522: 130) กล่าวอธิบายสรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านของไทยมีทำนองง่าย ๆ ถ้อยคำภาษาที่ใช้เป็นคำไทยแท้ เรียบง่าย ฟังแล้วกินใจ เข้าใจได้ลึกซึ้งทันที มีคำพูดได้ตอบกันระหว่างชาย-หญิง ถ้อยคำหยาบคายบ้าง แต่ถือเป็นโวหารของศิลปิน ส่วนลักษณะคำประพันธ์มีสัมผัสทุกวรรคตอน จำนวนคำที่ใช้ในแต่ละวรรคไม่กำหนดตายตัว เครื่องดนตรีประกอบจังหวะในระยะแรก ๆ มีเพียงคียบมือ ต่อมามีการนำเครื่องดนตรีบางชนิดเข้าประกอบด้วย

และสุกัญญา สุจฉายา (2525: 1) กล่าวถึงลักษณะเพลงปฏิพากย์ภาคกลางไว้ว่า

. . . เพลงพื้นบ้านมีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเรียบง่าย และมีลักษณะเฉพาะของท้องถิ่น ความเรียบง่ายนั้นปรากฏในรูปแบบและทำนอง ความเรียบง่ายของรูปแบบ คือ การซ้ำคำ ซ้ำวรรค ซ้ำโครงสร้างของจังหวะสัมผัส (Isorhythmic structure) มีช่วงจังหวะหยุด (interral) ที่แน่นอน จึงง่ายและสะดวกต่อการจดจำส่วนลักษณะเฉพาะถิ่นนั้นปรากฏอยู่ที่ภาษาที่ร้อยกรอง ท่วงทำนอง ภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในเนื้อหาของบทเพลง และอยู่ที่แก่นเรื่อง (theme) ที่เป็นสากล . . .

สุมาลย์ เรืองเดช (2526: 43-44) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ไว้ดังนี้

1. ความเรียบง่ายของการใช้คำ สำนวนโวหาร ไม่มีศัพท์แสงมากนัก อาจจะมีนัยแฝงอยู่ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในสังคมท้องถิ่น ถ้าผู้ฟังมีประสบการณ์ร่วมก็จะเข้าใจได้ทันที
2. ความตลกขบขัน การว่ากระทบกระทั่ง เสียดสีสังคมท้องถิ่น จนถึงระดับชาติ มิให้พบเห็นอยู่โดยทั่วไปในเพลงพื้นบ้านทุกประเภท
3. การสอดแทรกวิถีชีวิตชาวบ้าน นับแต่ความเชื่อ ประเพณี ค่านิยม ภาษาถิ่น มีอยู่เป็นอย่างมากในเพลงพื้นบ้าน
4. ฉันทลักษณ์ไม่แน่นอน อาจจะสั้นตั้งแต่ 1 คำ ร้องซ้ำไปซ้ำมาจนกระทั่ง 17-18 คำก็มี มีลักษณะคล้องจองกันอยู่ในตัว แต่ก็ไม่ใช้ตามฉันทลักษณ์ของกลอนหรือคำประพันธ์ชนิดใด เพลงพื้นบ้านจำพวกเพลงปฏิพากย์นิยมใช้กลอนหัวเดียว คือ ลงท้ายด้วยสระเดียวกัน เช่น กลอนโลงท้ายด้วยคำที่ใช้สระใด โอ กลอนลี คือ กลอนที่ใช้คำลงท้ายสระอี กลอนลัว ลงท้ายสระอัว กลอนลา ลงท้ายสระอา ซึ่งง่ายต่อการนำไปใส่ทำนองเพลงอะไรก็ได้ แต่ก็ไม่ใช้ระเบียบวิธีที่แน่นอน
5. การร้องเล่น ไม่ต้องการอุปกรณ์ประกอบมากมาย อาจจะใช้จังหวะตบมือ ใช้ฉิ่ง กรับ โทน ซึ่งจะมีอะไร หรือไม่มีก็ได้ การแต่งกายให้แต่งกายแบบพื้นบ้านอย่างที่เป็นอย่าง อาจจะมีการทาแป้ง ทาปากเข้าไปบ้างนิดหน่อยเพื่อความสวยงาม
6. การตัดเติมเสริมความ มิให้พบเห็นอยู่ทั่วไป เพราะบางทีเป็นการร้องได้ (ปฏิพากย์) ระหว่างผู้เล่น 2 ข้าง ซึ่งต้องใช้ไหวพริบ (ปฏิภาณ) เพื่อความรวดเร็ว ไม่ให้การเล่นหยุดชะงัก จึงอาจจะตัดความ หรือเสริมความเข้าไปเพื่อให้พอดีกับจังหวะ เวลาและโอกาส
7. การใช้สำนวนสำเร็จรูป หรือสำนวนสุครสำเร็จ นิยมใช้กันแพร่หลายทั่วไป เช่น ขึ้นต้นอย่างนี้ จะต้องต่ออย่างนี้ จะต้องลงอย่างนี้ สิ่งเกิดจะฟ้องกัน แม้ท้องถิ่นจะห่างกัน เช่นขึ้นว่า "จะว่าอะไรอย่าให้ผิด" จะต้องต่อว่า "อย่างกับวิตตาไม้" "ขอให้ขึ้นคล้องและลงคล้อง" จะต้องต่อว่า "อย่างกับช้องน้ำไหล"
8. ไม่ทราบที่มาแน่นอนว่ามาจากใคร ที่ไหน เมื่อไร ดังนั้นเมื่อถามถึงที่มาจะบอกว่า มาจากครูพักลักจำ คือจำสืบทอดกันมา เวลาไหว้ครูจึงต้อง "ไหว้ครูพักลักจำด้วย"

เอนก นาวิกมูล (2527: 77-91) ได้กล่าวถึงลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง สรุปได้ดังนี้

1. มีความเรียบง่าย ลักษณะเด่นที่สุดของเพลงพื้นบ้าน คือ มีความเรียบง่าย ฟังแล้วเข้าใจทันที ถ้าจะมีการเปรียบเทียบแฝงสัญลักษณ์อย่างไรรู้ก็สามารถแปลความหมายได้ไม่ยากนัก นับเป็นความเรียบง่ายในการใช้ถ้อยคำ ความงามในถ้อยคำที่ชาวเพลงเลือกหยิบมาใช้ร้อยเรียงกันอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะจากฝีปากของพ่อเพลงแม่เพลงรุ่นเก่า บทเพลงเหล่านั้นให้ความไพเราะและได้อารมณ์อย่างดียิ่ง และมักจะใช้คำไทยแท้เกือบทั้งสิ้นของทุกวรรคทุกบทเพลง การใช้คำไทยแท้นี้เองทำให้ได้รับรสและบรรยากาศของไทยจริง ๆ เป็นวรรณกรรมปากเปล่าที่มีคุณค่า นอกจากนี้เพลงพื้นบ้านยังมีความเรียบง่ายในการร้องและการเล่นอีกด้วย กล่าวคือ การร้องเพลงพื้นบ้านเป็นเรื่องของมนุษย์ที่อยู่กับธรรมชาติ และใช้สิ่งที่ตัวมีมาประกอบ เขาจะไปร้องเล่นที่ไหน เมื่อไหร่ก็ได้ สิ่งสำคัญในการร้องเพลงก็คือ การร้องกันหลาย ๆ คน อาศัยเสียงร้องรับ ร้องกระทิง สอดเพลงของลูกคู่ ซึ่งทำให้เพลงพื้นบ้านสนุกสนานครึกครื้นเป็นอย่างยิ่ง

2. การเน้นความสนุกสนานเป็นหลัก บทเพลงพื้นบ้านที่ร้องมุ่งให้เกิดความสนุกสนาน มีการใช้คำสองแง่สองง่าม ซึ่งเป็นศิลปะของการสรรหา และเรียบเรียงถ้อยคำออกมาในรูปของการเปรียบเทียบหรือการใช้สัญลักษณ์ซึ่งผู้ใหญ่วัยด้วยกันฟังเข้าใจ บางครั้งเนื้อหาในบทเพลงจะเกี่ยวกับความทุกข์ ทำให้เกิดความรู้สึกเศร้า เช่น บทเพลงที่กล่าวถึงผัวเก่ากลับบ้าน แต่ต้องพบกับสภาพบ้านรกร้าง เพราะเมียหนีตามชู้ เป็นต้น แต่ความทุกข์ที่นำมาร้องก็เป็นการสมมติขึ้น

3. การมีรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน เพลงพื้นบ้านแต่ละชนิดจะมีลักษณะร่วมกันในด้านเนื้อหาและการเรียงลำดับเรื่อง การใช้ถ้อยคำ โดยเฉพาะเพลงปฎิพากย์ หรือเพลงโต้ตอบอย่างยาว การที่พ่อเพลงแม่เพลงจะร้องเล่นได้นาน ๆ จึงต้องสร้างเรื่องราวที่เป็นชุด เช่น ชุดลักหาพานิ ชุดสู้ขอ ชุดชิงขี้ ชุดตีหมาก หัวตีหมากเมีย และชุดเบ็ดเตล็ด เป็นต้น เพลงพื้นบ้านหลายชนิดมีฉันทลักษณ์เป็นกลอนชนิดหนึ่งที่มีการสัมผัสท้ายวรรคของทุกวรรคด้วยเสียงสระหรือเสียงสะกดเสียงเดียวกันหมดไปเรื่อย ๆ (บางทีเรียกว่ากลอนหัวเดียว) รูปแบบนี้ทำให้สะดวกในการค้นเพลง เพราะหาคำลงสัมผัสได้ง่าย

สรุปได้ว่า ลักษณะเด่นของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง อยู่ที่ความเรียบง่ายในการใช้ถ้อยคำ การร้องและการแสดงออก เน้นความสนุกสนานเป็นสำคัญ มีเนื้อร้องและทำนองไม่ตายตัว มีการร้องซ้ำคำซ้ำวรรค ทำนองและลีลาการร้องก็แตกออกไปได้หลายทาง

โครงสร้างของเพลงพื้นบ้านภาคกลาง

เพลงพื้นบ้านภาคกลางโดยเฉพาะ เพลงปฏิพากย์ หรือเพลงโต้ตอบอย่างยาว จะมีแบบแผนการร้องตามลำดับ ดังนี้

1. บทไหว้ครู เป็นบทไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และผู้มีพระคุณ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ไหว้มีทั้งพระพุทธรูป เจ้า เทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เทพในศาสนาพุทธ มีนางเทวดา เจ้าพ่อ เจ้าแม่ต่าง ๆ รวมทั้งปูชนียสถานสำคัญของพุทธศาสนาในท้องถิ่น ผู้มีพระคุณได้แก่ พ่อแม่ ครูบา อาจารย์ หรือครูเพลงบทไหว้ครูนี้ชายจะร้องก่อน เมื่อชายร้องจบฝ่ายหญิงจึงจะเริ่มร้อง
2. บทเกริ่น หลังจากไหว้ครูจบแล้วทั้งชายและหญิงก็มาถึงขั้นตอนที่ชายจะเป็นผู้เชิญชวนฝ่ายหญิงออกมาเล่นเพลง บทเกริ่นนี้บางทีเรียกว่า บทละหน้าโรง ที่เรียกดังนี้เพราะเมื่อเวลาแสดงบนโรงนั้น หญิงจะอยู่ภายในโรงจะไม่ยอมออกมาจนกว่าชายจะร้องเชิญชวนฝ่ายชายจะสมมติสถานที่ว่าหน้าโรงเป็นข้างรั้วบ้านหญิง ตัวเองมายืนอยู่ข้างรั้วบ้านตะโกนร้องให้หญิงออกมา ฝ่ายหญิงเป็นเจ้าของบ้าน เมื่อได้ยินชายเรียกต้องออกมาดู ในบทเกริ่นนี้จะมีบทแต่งตัวแทรกเข้ามา เพราะฝ่ายหญิงต้องแต่งตัวให้เรียบร้อยก่อนออกมาเชิญฝ่ายชายขึ้นเรือน
3. บทประ หรือบททักทาย เป็นบทที่นิยมร้องกันที่สุด เพราะเป็นบทที่แสดงฝีมือได้เต็มที่ และสามารถแทรกเรื่องราวต่าง ๆ ไว้ได้มากที่สุด ถ้าเล่นไปตามขั้นตอนของเพลงหญิงเจ้าของบ้านจะเชิญแขกขึ้นเรือน พอถึงตอนนี้ก็ร้อง "ดับกระเด" คือ เป็นชุดเล่นคำสองแง่สองง่ามเกี่ยวกับกระเด บางเพลงอาจจะข้ามไปเป็นชุดอื่น เป็นชุดถามความรู้ของชาย เช่น "ดับบาลีหรือวินัย" ถามปัญหาโลกปัญหาธรรม ฝ่ายชายจะพยายามแปลความหมายหรือบิดเบือนไปในเชิงกวีพาราสิ ฝ่ายหญิงก็จะโต้ตอบด้วยโวหารเผ็ดร้อน เพลงฉ่อย เพลงอีแซว นิยมว่าบทประมาก
4. บทผูกรัก เป็นบทชายเกี่ยวหญิงให้ปลงใจในตัวเขา ฝ่ายหญิงจะตอบบ่ายเบี่ยงฝ่ายชายก็ตามเกี่ยวจนหญิงรับรัก
5. บทสู่ขอ เมื่อหญิงปลงใจรักแล้วก็บอกให้ฝ่ายชายเตรียมตัวมาสู่ขอตามธรรมเนียม นิยม ถ้าไม่มีอุปสรรคชายจะตกลง ต่อจากนั้นชายก็เตรียมเผ่าแก่มาสู่ขอฝ่ายหญิง

6. บทลักหาพาหนะ ในกรณีที่เกิดอุปสรรค ฝ่ายชายบ่น่า เบี่ยงว่ายากจนให้หญิงหนีตามคนไป ถ้าหญิงตกลง ชายจะนัดแนะวันหนีซึ่งมักจะเป็นวันศุกร์ บทนี้พ่อเพลงแม่เพลงนิยมร้องกันมาก เพราะมีหลายรสครบครัน ฝ่ายหญิงจะร้องลาห้องนอนที่ตนเคยอยู่ ลาเครื่องใช้ต่าง ๆ ก่อนที่จะปีนหน้าต่างหนีตามชายออกไป ชายจะพาหญิงเข้าป่าชมนกชมไม้ ตอนนี้จะแทรกบทชมธรรมชาติไว้ด้วย

7. บทชิงชู้ เป็นบทชายสองแย่งหญิงหนึ่ง สมมติว่าอยู่กินกันมานานจนมีลูกสองคน ต่อมาหญิงนอกใจไปมีชู้ ฝ่ายสามีต้องออกตามหาขึ้นศาลให้ตุลาการตัดสิน บทชิงชู้เป็นบทที่เพลงเรื่อนิยมเล่นมาก

8. บทตีหมาแก้ว หรือ ตีหมาแก้ว เป็นบทชายหนึ่งหญิงสอง อันได้แก่ เมียหลวง เมียน้อย เมียหลวงออกตามพบสามีไปมีเมียน้อยเกิดการทะเลาะดบตีกัน บทตีหมาแก้วนี้ไม่ค่อยนิยมเล่นกัน อาจเป็นเพราะในสังคมไทยเกิดขึ้นอยู่ทั่วไปจนเห็นเป็นเรื่องปกติ ไม่ตื่นเต้น

9. บทจาก เมื่อเล่นเพลงจบแล้ว อาจมีบทจากเป็นการให้พรผู้ฟังหรือเป็นการลากันระหว่างผู้เล่นทั้งสองฝ่าย

สรุปได้ว่า เพลงพื้นบ้านภาคกลางมีแบบแผนในการร้องโดยเฉพาะ การแสดงเพลงพื้นบ้านภาคกลาง หรือการโต้ตอบเพลงอย่างยาวของพ่อเพลงแม่เพลง จะต้องมีขั้นตอนการร้องตามลำดับ

ศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านภาคกลาง

การศึกษาเรื่องเพลงพื้นบ้านของภาคต่าง ๆ เช่น เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ ภาคอีสาน ภาคกลาง และภาคใต้ ผู้ศึกษาจำเป็นต้องเข้าใจคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านของภาค นั้น ๆ เพื่อการศึกษาให้ลึกซึ้งและเข้าใจอย่างถ่องแท้ ส่วนเพลงพื้นบ้านภาคกลาง เอนก นาวิกมูล (2528: 14-106) ได้รวบรวมคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านภาคกลางไว้เป็นจำนวนมาก และคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่ควรทราบ มีดังนี้

1. พ่อเพลง

ผู้นำในการร้องเพลงฝ่ายชาย

2. แม่เพลง

ผู้นำในการร้องเพลงฝ่ายหญิง

3. คอตัน

ผู้ร้องคนตันหรือร้องคนแรก คนที่ร้องถัดไป เรียกว่า คอสอง คอสาม
ตามลำดับ

4. ลูกคู่

ผู้คอยรับคอยสอดเพลงเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่เป็นขึ้นเป็นอันหรือช่วยให้จังหวะแก่
พ่อเพลงแม่เพลงที่กำลังร้อง การร้องรับ เช่น ร้องทวนถ้อยคำที่เขาลงเพลงและร้องสร้อย
เพลง ส่วนการสอดเพลง เช่น ร้องว่า ฉาดชา ชาไว้ ชัดชา หรือคำกระทู้อื่น ๆ แทรก
ระหว่างวรรคที่เขากำลังร้อง เพื่อช่วยให้เกิดความสนุกครึกครื้นยิ่งขึ้น

5. เพลงไหว้ครู

บทร้องรำลึกถึงครูต่าง ๆ ที่พ่อเพลงแม่เพลงเคารพนับถือ การร้องเพลงไหว้ครู
ส่วนใหญ่มีเนื้อหา 3 อย่าง คือ เริ่มต้นด้วยการไหว้พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ และ
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย ต่อจากนั้นจึงไหว้พ่อแม่ สุดท้ายจึงไหว้ครู

6. กลอนโล

กลอนเพลงต่าง ๆ ที่สัมผัสกับตรงท้ายวรรคหลังด้วยสระไอเหมือนกันหมด
กลอนโลหรือกลอนที่ลงท้ายด้วยสระไอนี้เป็นกลอนที่ใช้กันมากที่สุดเพราะหาคำได้ง่าย การสัมผัส
ท้าย ไม่ได้จำเพาะแต่กลอนโลกกลอนเดียว ยังมีกลอนอื่น ๆ ให้เลือกใช้อีกมากมาย เช่น
กลอนลา ลงท้ายด้วยสระอา กลอนลี ลงท้ายด้วยสระอี กลอนลาน ลงท้ายด้วยเสียง
อาน ฯลฯ

7. กลอนแดง

กลอนเพลงที่มีถ้อยคำหาบจับ หูดถึงเรื่องเพศอย่างโจ่งแจ้ง ไม่มีการเสียด
โดยทั่วไปพ่อเพลงแม่เพลงพาดพิงถึงเรื่องเพศที่มักใช้การเปรียบเทียบหรือใช้สัญลักษณ์แทน ที่
เรียกว่า สองแง่สองง่าม หรือไม่ก็เว้นช่วงให้ผู้ฟังเติมคำเอาเอง ถือเป็นการเล่นอย่างมี
ศิลปะ

8. กลอนด้น

บทหรือชุด เช่น ด้นผากรัก ด้นสุขอ ด้นชิงชู้ ด้นตีหมากรัก ด้นกระโดด
ด้นเขานา ฯลฯ พบในวงการเพลงฉ่อย เพลงอีแซว เป็นส่วนใหญ่แต่ถ้าเป็นระบำบ้านนา

จะมีคำศัพท์เรียกต่างไปอีก คือ ใช้คำว่า "แขวง" คำว่าชุดหรือบทที่เราคุ้นหูนั้น เป็นภาษาที่ นักวิชาการนำมาใช้ในภายหลัง หากจะ เรียกตามศัพท์เพลงแล้วควร เรียกดับหรือแขวง

๑. มุดโต

ถึงแล้วซึ่งความรู้ คือ รู้แจ้ง เช่น พูดว่า มุดโตแตก หมายความว่า ความรู้แตกฉานชัดแจ้ง คำนี้น่าจะมาจาก มุด (มุด-ตะ) แปลว่า รู้แล้วพ่อเพลงแม่เพลงที่มีความขยันหมั่นเพียร พยายามสังเกตจดจำ ผูกผ่อนร้องเพลงอยู่เสมอ หลังจากหักจากครูหรือหักด้วยตัวเองมานานพอสมควรแล้ว สักวันหนึ่งก็คงมีความรู้แตกฉาน สามารถว่าเพลงออกไปได้อย่างฉับไว ไม่ต้องระมัดระวังแต่เพลงที่ครูสอนเพียงอย่างเดียว คือ มีทั้งเพลงหลักของครู เป็นต้นทุน และเพลงที่ตนเองคิดประดิษฐ์ขึ้นมาร้องในทันที ใครจะมาไม่ไหนก็แก้ได้หมด ทั้งยังมีถ้อยคำสำนวน เฉียบแหลมคมคายอยู่ในตัวด้วย

สรุปได้ว่า การศึกษา เรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคกลาง เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้อง เข้าใจและรู้ความหมายของคำศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

5. เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่นำมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย

ดนตรีและ เพลง เป็นกิจกรรมที่สร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์มาทุกยุคทุกสมัย เพลงพื้นบ้านภาคกลาง จัดเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นของภาคกลาง ซึ่งชนรุ่นหลังควรศึกษาและอนุรักษ์ไว้ เพราะ เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมในท้องถิ่นของตน ดังนั้นการนำ เพลงพื้นบ้านภาคกลางมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยให้เหมาะสม นับเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้ชนรุ่นหลังได้มีความรู้ มีความสามารถในการร้อง และเห็นคุณค่าเพลงพื้นบ้านในท้องถิ่นของตน ถึงแม้ว่า เพลงพื้นบ้านภาคกลางบาง เพลงล้ำสมัย ถ้านำมาปรับปรุง เนื้อร้องให้เป็นบทเรียนวิชาภาษาไทยที่มีคุณภาพ ก็สามารถทำให้ผู้เรียนสนใจขบเรียนได้ดียิ่งขึ้น การนำ เพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ประโยชน์

ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการ
 คอบแบบสอบถามของครูภาษาไทย ในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 5
 จำนวน 125 ท่าน . ซึ่งเป็นทำนองเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่ครูภาษาไทยร้องได้คิดเป็น
 ร้อยละ 10 ขึ้นไป ได้ทำนองเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ทั้งสิ้น 7 ทำนอง คือ ทำนองเพลงเรือ
 เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเหย่ย เพลงพวงมาลัย เพลงเดินกำและลำดัด เพลงพื้นบ้าน
 ภาคกลางที่ได้กล่าวมานั้น ซึ่งมีลักษณะในด้านโอกาสที่เล่น การแต่งกาย อุปกรณ์การเล่น
 คำประพันธ์ และวิธีร้อง ดังต่อไปนี้

1. เพลงเรือ

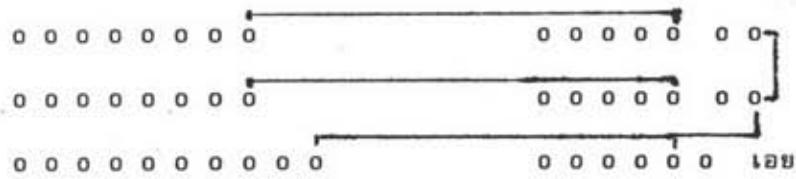
สุกัญญา สุจฉายา (2525: 63) กล่าวถึง เพลงเรือ สรุปได้ว่า เพลงเรือ
 เป็นเพลงร้องได้ตอบกันในเรือ ลูกคู่สอดท้ายวรรคหลังว่า "ฮ่า ฮั" นิยมเล่นในช่วงหน้าน้ำ
 เทศกาลทอดกฐิน ทอดผ้าป่า มีแพร่หลายในลุ่มน้ำเจ้าพระยา เช่น จังหวัดอ่างทอง อยุธยา
 สุพรรณบุรี สิงห์บุรี และลพบุรี

การแต่งกาย หญิงชายนุ่งโจงกระเบน หญิงห่มสไบ ชายสวมเสื้อตามสมัย
 หญิงสวมงอบ ชายสวมหมวกสาน

อุปกรณ์การเล่น เรือที่นั่งได้ลำละหลาย ๆ คน เช่น เรือพายมา เรือมาด
 แบ่งเป็นลำชายหญิง เครื่องประกอบจังหวะ มี ฉิ่ง และ กรับ ไม่มีการปรบมือ

ลักษณะคำประพันธ์ เพลงเรือเป็นกลอนหัวเดียว วรรคละ 7-10 คำ วรรคก่อน
 สุดท้ายจะลงรับลูกคู่จะเพิ่มเป็น 10 คำ และวรรคสุดท้ายต้องลงด้วยคำว่า เอ

แผนผังคำประพันธ์

สำนวน นายเพชร กฤษณพันธ์

พอเหลือชะม้ายเห็นสายสมร

ไม่มีชายใดนะที่จะกรายจะกล้า

ขอเชิญแม่พุ่มมาลา ให้หันหน้ามาเหลียว

อยู่ที่ฝั่งสาคร (ฮ้าไฮ้) น้ำเชี่ยว

เห็นแม่ลอยลำ (ฮ้า ไฮ้) อยู่ลำเดียว

น้องจะว่าพี่เกี้ยว เลยเอย

วิธีร้อง เพลงเรือมีจังหวะช้า ประกอบด้วย กรับ ฉิ่ง มีเอกลักษณ์ตรงบทกระทู้
ลูกคู่ ว่า "ฮ้า ไฮ้" และบทสุดท้ายที่ต้องร้องทวน

ตัวอย่าง เพลงปลอบ (เป็นศัพท์เฉพาะของเพลงเรือก็เท่ากับเพลงเกริ่นนั่นเอง)

สำนวนหญิง สำนวนแม่บัวผัน วงษ์งาม

เอ้อ เออ เอ็ง เอ๊ย (ลูกคู่) เอ้า ฮ้าไฮ้ เขี้ยว ๆ

นอระนอย ชะนอระนอย, นอระนอย ชะนอระนอย, เอ้า ฮ้าไฮ้ เขี้ยว ๆ

เอ๋ยว่าเสียใจไปเป็นกอง พิไธ่เอ๋ยนึกว่าน้อง (ฮ้า ไฮ้) จะไม่มา
ว่าการจะเล่นฉันไม่ใช่เช่นหญิงชั่ว เขาจะว่าน้องถือตัว (ฮ้า ไฮ้) ถือหน้า
แต่พอเรียกก็ขาน พอวานก็เอ๋ย น้องไม่นั่งท่าเฉย (ฮ้า ไฮ้) ให้ข้า
แต่พอพี่พบน้อง ฉันก็ร้องว่าจ๋า พี่ก็ทักน้องก็ทักไม่ให้สาธกน้ำตา

โหน ๆ แกได้มา กันเอย

(ลูกคู่รับ) โหน ๆ แกได้มากันเอย

พี่ก็ทักน้องก็ทัก ไม่ให้สาธกน้ำตา

พี่ก็ทัก น้องก็ทัก ไม่ให้สาธกน้ำตา

โหนแกลได้มากันเอย ฮ้าไฮ้ เขี้ยว เขี้ยว

2. เพลงฉ่อย

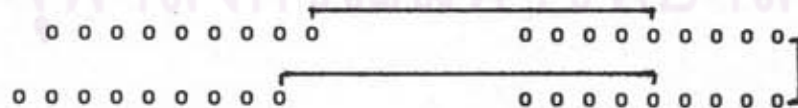
สุกัญญา สัจฉายา (2525: 60-64) กล่าวถึงเพลงฉ่อยสรุปได้ว่า เพลงฉ่อย เป็นเพลงร้องโต้ตอบ มีเอกลักษณ์ คือ ลูกคู่รับคำว่า "เอ้ชา เอ้ชา ชา ฉ่า ช่า" หนอยแม่ เป็นเพลงที่ได้รับความนิยมแพร่หลายเป็นที่รู้จักกันเกือบทั่วทุกจังหวัดของภาคกลาง และยังเป็น ที่นิยมร้องเล่นกันอยู่ในปัจจุบัน จังหวัดที่มีพ่อเพลงแม่เพลงระดับอาชีพ ได้แก่ อ่างทอง อโยธยา สุพรรณบุรี ราชบุรี และอุทัยธานี เอนก นาวิกมูล (2528: 28-29) กล่าวว่า เพลงฉ่อยมีชื่อเรียกได้หลายอย่าง เช่น เรียกว่า เพลงวง เพราะเดิมนิยมร้องเล่นเป็นวง เพลงเป้ เพราะมีพ่อเพลง ชื่อ คาเป้ เรียกว่า เพลงฉ่า เพราะคอนท่ายรับว่า เอ้ชา เอ้ชา ชาฉ่าชา หนอยแม่

การแต่งกาย หญิงนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อตามความเหมาะสมกับอายุ ห่มสไบ ชายนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อคอไทย หรือเสื้อคอกลม มีผ้าขาวม้าคาดสะเอว หรือห้อยไหล่

อุปกรณ์การเล่น ถ้าเล่นระดับอาชีพต้องมีพานก้านล 1 พาน เพลงฉ่อย นิยม ปรบมือให้จังหวะ อาจจะมีกรับไว้ช่วยตีด้วยก็ได้

ลักษณะคำประพันธ์ เพลงฉ่อยใช้กลอนหัวเดียวแบบเพลงพื้นบ้านชนิดอื่น ๆ โดยเฉพาะ "กลอนโล" คำในวรรคมีตั้งแต่ 8-10 คำ คำสุดท้ายของวรรคจะส่งสัมผัสมายัง คำที่ 4 หรือ 5 ของวรรคหลัง

แผนผังคำประพันธ์

สำนวนชาย นายบัวเพื่อน ไช้พิศกร

ได้น้องสักคน ที่จะชุกโนนกำนา ไช้ที่ไหนดเป็นป่า ที่จะหันมันเข้าไป
จะคว่ำจอบเข้ามาจำ จะชุกจามให้กระเจิง จะหันป่าให้เบิง ไม่ต้องให้เมียไป

วิธีร้อง เพลงฉ่อย เป็นเพลงชุด คือเริ่มตั้งแต่บทไหว้ครู ฝ่ายชายไหว้ก่อน ฝ่ายหญิงไหว้ตามทีหลัง ในระหว่างร้องไหว้ครูไม่มีการปรบมือ แล้วต่อด้วยบทเกริ่น บทประ (นิยมว่าเพลงประดับต่าง ๆ เช่น ดับตีหมากผัว ดับชิงขี้ ฯลฯ) แล้วจบลงด้วยเพลงลา หรือเพลงอวยพร เพลงฉ่อยเป็นเพลงที่ร้องง่าย บทรับลูกคู่มีร้องแตกต่างกัน ชาวสระกระเทียม นครปฐม ร้องรับว่า เอ้อชา ชาชาฉ่าชา นอยแม่" ชาวสองพี่น้อง สุพรรณบุรีร้องรับว่า "เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา นอยแม่ "หรือ" เอ้อชา ชะละฉาดชา ช่า ชา นอยแม่" ส่วนชาวอ่างทอง สิงห์บุรี ออยุธยา ร้องว่า "เอ้อชา เอ้อชา ชา ฉ่า ชา" ลูกคู่จะสอด บทกระทั่งว่า "हनอยแม่" "ชา ฉ่า ชา" "อ้อยแม่" และให้จังหวะโดยการปรบมือ

ตัวอย่าง เพลงประ

สำนวนหญิง แม่ทองหล่อ ทำเลทอง

เอี้ย . . ยกเท้าก้าวจ้อจรัส

เดินมาลงชั้นกะโต

เดินชะงักชะแง้เดินแลหา

ฉั้นเลขสอดนัยน์ตาไปแต่ไกล

เลขเหลือบข้างซ้าย ย้ายข้างขวา

เอ๊ะไม่เห็นใครมาใครไป

จะเป็นผู้ใดที่โหนดมา

ใครหนอมาเรียกหาวันวาย

แต่พอยกสินเทอขึ้นมาเจอหน้า

อ้อยพ่อเพื่อนแกมาแต่เมื่อไร

ลูกคู่รับ เอ้อชา เอ้อชา ชาฉ่าชา นอยแม่

สำนวนชาย พ่อบัวเพื่อน โพธิ์พักตร์

เอ้อ เอ็ง เอย เออ เอ็ง เอี้ย

แต่ว่าพอสันเทอเข้ามาเจอหน้า

ถามว่าพ่อเพื่อนก่อนมาทั้งนี้เมื่อไร

ก็ฉั้นมาคอยเป็นครูฉั้นมาอยู่เป็นครึ่ง ไม่ควรเลขจะอิงไปให้อาย

ลูกคู่รับ เอ้อชา เอ้อชา ชาฉ่าชา นอยแม่

3. เพลงอีแซว

สุกัญญา สัจฉายา (2525: 66-67) ได้กล่าวถึงเพลงอีแซว สรุปได้ว่า เพลงอีแซวเป็นเพลงพื้นบ้านของสุพรรณบุรี เล่นได้ทุกโอกาส นิยมเล่นในจังหวัดสุพรรณบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี และถิ่นใกล้เคียง ปัจจุบันยังนิยมหาคณะเพลง เช่น เพลงอีแซว

คณะขวัญจิต ศรีประจันต์ไปเล่นในงานต่าง ๆ

การแต่งกาย หยิง ชายนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อตามสมัยนิยม หยิงห่มสไบ
ชายมีผ้าขาวม้าเคียนพุง

อุปกรณ์ประกอบการเล่น เดิมมีการปรบมือ ตีฉิ่ง ตีกรับ ให้จังหวะ ต่อมา
ได้เพิ่มเอาตะโพน 2 หน้า ตีสมทบเข้าไปด้วย

ลักษณะคำประพันธ์ เป็นกลอนหัวเดียวเหมือนเพลงฉ่อย แต่คำในวรรคมีมากกว่า
คือประมาณ 9-10 คำ นิยมเล่นสัมผัสอักษรกันมาก ทำให้ไพเราะน่าฟังยิ่งขึ้น

แผนผังคำประพันธ์

o o o o o o o o o o o o o o o o o o o o
o o o o o o o o o o o o o o o o o o o o

จำนวนหยิง ขวัญจิต ศรีประจันต์

ครบกำหนด เป็นตัวได้เก้าเดือน แม่จึงคลอดเคลื่อนออกลูกมาเป็นชาย
อายน้ำร้อนนอนไปจนหลังไหล่ถลอก หน้าแม่คำข้าวชอก เขียวนะพ่อลูกชาย

วิธีร้อง เพลงอีแซวมีทำนองร้องอยู่ 2 ทำนอง คือ ทำนองแบบเก่า และทำนอง
แบบใหม่ และนิยมร้องในปัจจุบัน กล่าวกันว่า หวังเต๊ะ เป็นคนคิด ซึ่งขึ้นต้นว่า
"เอ้ามาเถิดมากระไรแม่มา เอ๊ย" เล่นเป็นชุดเริ่มจาก บทไหว้ครู ฝ่ายชายร้อง
เพลงชักชวนให้หยิงออกมาเล่นเพลงค่วย หยิงร้องแต่งตัวออกไปได้ตามฐานะ แล้วร้อง
ปะทะคารมไปเรื่อย ๆ จะว่าดัดใครก็ได้ เมื่อจะเลิกก็ร้องเพลงลาอวยพรให้เจ้าของงาน
และผู้มาฟังมีลูกคู่ร้องรับ และตีฉิ่ง ตีกรับให้จังหวะ

ตัวอย่าง บทประ (ทำนองเก่า)

สำนวนหญิง นางเหม อินทร์สวาสดี

เออ เอ้อ เอื้อ เออ เอ็ง เอย

ใครหนอใครแทนมาเรียกแม่เมื่อก็ จะดูระที่นี้หรือว่าที่ไหน
 ยกมือขึ้นมองสองพักตร์ แม่ไม่เห็นคู่รักที่ตรงไหน
 เออว่าพวกพี่ที่ได้มา หรือจึงมีวาจาซึ่งว่าถามไถ่
 นี้พ้อมาทางบกหรือพ้อมาทางเรือ ตามว่ามาทางเหนือทางใต้
 พ้อมจะมาดูระที่ตรงนี้ เอย (ลูกคู่รับ เอ้อ เออ เอ็ง เอย แล้วตรงนี้)
 หรือจะเลยไปที่เสียแล้วตรงไหน (ลูกคู่รับ เอ้อ เออ เอ็ง เอย แล้วตรงไหน)

สำนวนชาย นายภู ขำปลั่ง

ฉันมาดูระที่ตรงนี้ พี่ไม่เลยไปที่ซึ่งว่าตรงไหน
 พี่จะมาให้คิด เป็นปริศนา เอย (ลูกคู่รับ เอ้อ เออ เอ็ง เอย แล้วปริศนา)
 ใครมีปัญญาเอยว่าคิดได้ เอย (ลูกคู่รับ เอ้อ เออ เอ็ง เอย แล้วคิดได้)

ตัวอย่าง บทผูกรัก ทำนองใหม่

ชาย สำนวน เพลงอีแซว หนุ่มเร่ไร้รัก จากแถบบันทึกละเสียงของคณะแม่บุญชู

โธ้วมาเถิดหนากระไรแม่มา เอย (ลูกคู่รับ มาเถิดหนากระไรแม่มา)
 อ้อคนสวยอย่าช้ารีบมาไวไว (ลูกคู่รับ คนสวยอย่าช้ารีบมาไวไว)
 มารักกันหนอกอดคอกันติด เรายามาร่วมชีวิต เขยชิดรักใคร่
 เรามาปลุกดันรักลงหลักกันสักหน เราก็มาสองคนคงสบายใจ
 ทำมาหากินพลิกแผ่นดินทำนา นื่อง เป็นคนทว่านกล้าที่จะ เป็นคนไถ

.....
 พอถึงยามกินพี่จะปอกกล้วยป้อน พอถึงยามนอนพี่ก็พัศวีให้ เอย
 ขุนไม่ให้ได้ไรไม่ให้คอม เอ้อ เอ็ง เอย (ลูกคู่รับ ขุนไม่ให้ได้ ไรไม่ให้คอม)
 พี่จะทนถนอมไว้ในอ้อมอกชาย (ลูกคู่รับ พี่จะทนถนอมไว้ในอ้อมอกชาย)

หญิง จากสำนวนเพลงอีแซวหญิงเห็นใจ จากแถบบันทึกเสียงของคณะแม่บุญชู

เอ๋ย มาเถิดหนากระไรพ่อมา เอ๋ย (ลูกคู่รับ มาเถิดหนากระไรพ่อมา)
 อ้อพ่อคุณอย่าช้าพ่อหน้าवलโย (ลูกคู่รับ พ่อคุณอย่าช้าพ่อหน้าवलโย)
 เห็นใจจริงจริงเกิด เป็นหญิงลำบาก เหมือนน้ำท่วมปากพูดมากไม่ได้
 ต้องเจียมเนื้อเจียมตนชินปน เรื่องรัก ถ้าแม่อกหักจะเอาหน้าไว้ไหน
 เพื่อนฝูงจะเยาะเขาหัวเราะใส่หน้า ว่าอีสาวบ้านนาวิ่งตามชายไป

.....
 การทำมาหากินพลิกถิ่นทำนา น้องเป็นคนทว่านกล้าที่จะเป็นคนไถ
 โลกากคราดดินหากินสองคน ผลิดอกออกผลสองคนก็สบาย
 เรื่องนี้เห็นจริงทุกสิ่งสารพัน กลัวไปนานนานรักนั้นจะทลาย เอ๋ย
 ตัวฉันเป็นหญิงทุกสิ่งคิดก่อน เอ้อ เอ็ง เอ๋ย (ลูกคู่รับ ตัวฉันเป็นหญิงทุกสิ่งคิดก่อน)
 ชินทำใจร้อนจะนอนร้องไห้ (ลูกคู่รับ ชินทำใจร้อนจะนอนร้องไห้)

4. เพลงเหย่ย

สุภาษิต เรื่อง เศษ (2520: 29-31) กล่าวว่า เพลงเหย่ยสรุปได้ว่า เพลงเหย่ยเป็นเพลงร้องโต้ตอบ ชายหญิงร้องสลับกันครั้งละสั้น ๆ เพียง 2 วรรค คำท้าย วรรคลงว่า "เอ๋ย" ลูกคู่ร้องรับทั้งวรรค ทบเฉพาะในจังหวัดกาญจนบุรี

การแต่งกาย หญิง ขายนุ่งโจงกระเบนสีสดสวย ฝ่ายชายสวมเสื้อคอกลม ตัดด้วยผ้าพื้น หรือผ้าดอกเด่น ฝ่ายหญิงใส่เสื้อผ้าลูกไม้มีระบาย หรือเสื้อไทยแขนกระบอก และมีผ้าสีสวยสดคล้องคอไว้ 1 ผืน

อุปกรณ์ประกอบการเล่น ประกอบด้วยกลองยาว 3-4 ใบ ฉิ่ง ฉาบ โหม่ง

ลักษณะคำประพันธ์ เพลงเหย่ยบทหนึ่งมี 2 วรรค วรรคหน้า มี 4-5 คำ วรรคหลัง มี 5-7 คำ คำลงท้ายจะลงคำว่า "เหย่ย" คำว่า "เหย่ย" สันนิษฐานว่า มาจากคำว่า เอ๋ย นั่นเอง คำกลอนสั้นมาก จึงมีสัมผัสเพียง 2 จุด พอที่จะต่อกลอนได้ ไม่ยากนัก

แผนผังคำประพันธ์

o o o o ————— o o o o เหย้ย

กัมเกล้ากรามกราน

เคารพท่านยังใจ เหย้ย

วิธีร้อง เพลงเหย้ย เป็นเพลงสั้นมาก คือ พอร้องไปได้ 2 วรรค ลูกคู่ก็รับซ้ำหมดทั้ง 2 วรรค แล้วร้องต่อไปอีก ผู้เล่นจะยืนเป็นครึ่งวงกลม ฝ่ายชาย และฝ่ายหญิงยืนอยู่คนละข้างของครึ่งวงกลม เมื่อพ่อเพลงแม่เพลงเริ่มขึ้นเพลงเป็นการเชิญชวนให้มีการเล่นเพลง ฝ่ายหญิงคนแรกจะรำออกมาด้วยลีลาที่งดงาม คล้องผ้าให้ฝ่ายชายที่เป็นคู่ของตน แล้วทั้งคู่จะออกไปรำอยู่กลางวงตามจังหวะเพลง พ่อเพลงแม่เพลงจะร้องเพลงแก่กันเรื่อยไป เมื่อเหนื่อยแล้วฝ่ายชายจะรำไปส่งฝ่ายหญิงยังที่เดิม คนรำอื่นจะออกไปรำเช่นนี้ต่อไปจนครบทุกคู่ คนที่ไม่ได้ออกไปรำก็จะยืนตบมือตามจังหวะเพลง และร้องรับเป็นลูกคู่ไป โดยลูกคู่ชายก็จะร้องรับพ่อเพลง ลูกคู่หญิงจะร้องรับแม่เพลง การเล่นรำเหย้ยนี้บางที่จะสลับกันโดยให้ฝ่ายชายออกมารำก่อนแล้วคล้องผ้าให้ฝ่ายหญิงบ้างก็ได้ การเล่นรำเหย้ย จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า "การรำพาดผ้า" หรือ "การรำคล้องผ้า" เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการเล่นรำเหย้ย คือ วงกลองยาวทั้งวง ซึ่งอาจจะมีแคนประกอบด้วยก็ได้

ตัวอย่าง

สำนวนหญิง นายบุญชู คุณพันธุ์

ชาย	ยกมือขึ้นไหว	หมขอภัยเจิดเหย้ย (ลูกคู่รับทั้งวรรค)
หญิง	แบบรำคำร้อง	เป็นท่านองเก่า เหย้ย
ชาย	รำเหย้ยเมืองกาญจน์	มาช่วยงานท่าน เหย้ย
ชาย	รำเหย้ยบทร้อง	จังหวะกลองยาว เหย้ย
หญิง	คณะครูหัดไว้	รำของไทยเราเหย้ย

5. เพลงพวงมาลัย

สุกัญญา สัจฉายา (2525: 46-49) กล่าวถึงเพลงพวงมาลัย เพลงพวงมาลัยสรุปได้ว่า เพลงพวงมาลัย เป็นเพลงเก่าแก่ พบทั่วไปในท้องถิ่นภาคกลาง สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากแถวเพชรบุรี ซึ่งตรงกับบทเพลงพวงมาลัยบทหนึ่งว่า

"ทราบว่าแรกเกิดที่เพชรบุรี การลอยอัคคีในคงคา"

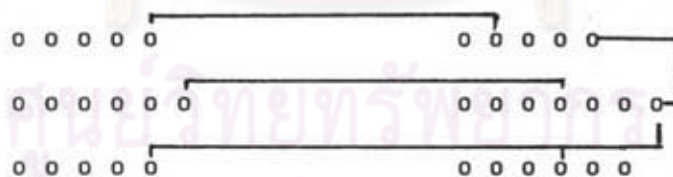
เพลงพวงมาลัยเล่นได้ในเทศกาลงานมงคลต่าง ๆ แต่ที่นิยมมากที่สุด คือ ในเทศกาลตรุษสงกรานต์ โดยใช้เป็นเพลงปรับของการละเล่นลูกขวง ซึ่งฝ่ายใดแพ้จะต้องออกมาว่า

การแต่งกาย หญิง ชายนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อและหม้อผ้าตามสมัยนิยม

อุปกรณ์ประกอบการเล่น ไม่มีเครื่องดนตรีประกอบจังหวะ ใช้การปรบมือให้จังหวะ

ลักษณะคำประพันธ์ เพลงพวงมาลัยจำแนกตามความยาวของเนื้อเพลงได้เป็น 2 ชนิด ได้แก่ เพลงพวงมาลัยสั้น หรือ เพลงพวงมาลัยเร็ว และ เพลงพวงมาลัยยาว หรือ เพลงพวงมาลัยช้า

เพลงพวงมาลัยสั้น มีความยาวประมาณ 3 คำกลอน หรือ 6 วรรค วรรคละ 4-7 คำ มักจะขึ้นต้นด้วยคำว่า "เออระเหยลอมมา" และลงท้ายด้วยคำว่า "เอย"

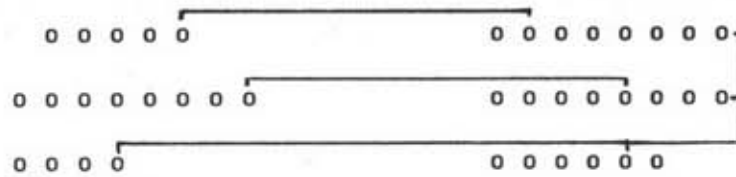

ส่วนหญิง นางใหญ่ บูชา

เออระเหยลอมมา
มาจักคอกมันไม่เป็นเส้น
หนุ่มน้อยโพเดี้ย

ลอมมาแต่โพเดี้ย
ข้มกเขม้นจะมีเมีย
มันไม่ได้เมียชะแล้ว เอย

เพลงพวงมาลัยยาว เพลงชนิดนี้มีความยาว 6 วรรคขึ้นไป บทหนึ่ง ๆ จะยาวเท่าไรก็ได้ไม่จำกัด จำนวนคำในวรรคไม่แน่นอนประมาณ 5-8 คำ แต่บทสุดท้ายของบท วรรคแรกจะมีเพียง 4 คำ วรรคหลัง 6 คำ เพลงพวงมาลัยยาวเป็นกลอนหัวเดียวชนิดกลอนโลเหมือนเพลงปฏิพากย์อื่น ๆ

สำนวนชาย นายละมุน เครืออยู่

เอื้อระ เทยลอยมา

วิสัยเป็น เพลงแม่ย่าอมน้ำเสียง

เชือกพิ่งที่แม่ทองดียาค่า

บัวบอนช่อนใบ

เห็นหน้ามันยังชื่นใจ

ผิดถูกก็ต้องเถียงกันเรื่อยไป

ใครขอต่อคำเป็นเพลงไทย

ให้ซ่อนอยู่ในบึง เอย

วิธีร้อง เพลงพวงมาลัยสั้นมีจังหวะกระชับและร้องเร็ว แม้จะปรากฏอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ แต่การร้องก็คล้ายคลึงกัน เพลงร่ำวงในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลายเพลงได้นำเพลงพวงมาลัยสั้นมาดัดแปลงเป็นเพลงร่ำวง

เพลงพวงมาลัยสั้นในท้องถิ่นต่าง ๆ จะแตกต่างกันที่คำขึ้นต้นและบทลูกคู่ร้องรับ ดังนี้

1. เพลงพวงมาลัยที่อำเภอสองพี่น้อง สุพรรณบุรี

สำนวน นางใหญ่ บูชา

เอื้อระ เทยลอยมา

มาจักดอกมันไม่เป็นเส้น

หนุ่มน้อยโพเดี้ย

ลอยมาแค่โพเดี้ย (ลูกคู่ซ้ำ)

ขมก เขมันจะมีเมีย

มันไม่ได้เมียซะแล้ว เอย (ลูกคู่ซ้ำ)

สำนวน บางเหม อินทร์สวัสดิ์

เอื้อระ เทยลอยไป

ลอยมาพุ้งนี้

พวงเอยมาลา

ลอยไปก็ลอยมา

มาด้วยกันกับพี่เธอจำ

ของข้าอยู่พวงเดี้ยวเอย

2. เพลงพวงมาลัยที่อำเภอศรีประจันต์ สุพรรณบุรี

สำนวน นายไสว วงษ์งาม

เอ๊ะระเหยลอมมา ลอมมาก็ลอมไป (ลูกคู่ ช้า)
 รักจะเล่นให้เดินเข้ามา พ่อคุณจะช้ำอยู่ไย
 หวงเอี่ยมมาลัย รักกันไม่ไหวเลย เอย
 (ลูกคู่ หวงเอี่ยมมาลัย รักกันไม่ไหวเลยเอย หวงเอี่ยม หวงเอี่ยมมาลัย
 รักกันไม่ไหวเลยเอย)

3. เพลงพวงมาลัยที่อำเภอพยุหะคีรี นครสวรรค์

พวงมาลัยเอย ลอมไปก็ลอมเลิก
 (ลูกคู่ ลอมไปลอมไป ก็ลอมเลิก)
 ลอมมาหาหนอทางนี้ ลอมมาหาที่สักหน่อยเถิด
 เอี่ยมพวงเจ้าเอย เจ้าพวงมาลา พวงมาลัยเอย
 (ลูกคู่ หวงเอี่ยมมาลัย ใจช้ำจะขาดเอย)

4. เพลงพวงมาลัยอำเภอท่าเรือ ออยุธยา

พวงมาลัย
 จะโศกโศก ไปเลยว่าจะไม่รัก
 จะให้นั่งบนหมอน จะให้นอนบนดัก
 บุญเรือนเพื่อนรัก รักให้หนักใจเอย
 (ลูกคู่ เอ้อ เอ้อ เอ็ง เอย พวงมาลัย ควรหรือจะไปจากห้อง
 เจ้าลอมละล่อง เข้าในห้องไหนเอย)

เพลงพวงมาลัยยาวมีจังหวะยึกกว่าและมีการปรบมือประกอบ เป็นเพลง
 ร้องโต้ตอบชายหญิง มักจะเริ่มที่บทประ โศก รัก จนถึงสักหาหาหนิ คือเล่นเป็นเรื่องเช่นเดียวกับ
 เพลงปฎิพากษ์ยาวทั้งหลาย

สำนวน นายละมุน พันธุ์หวง

เอื้อระ เหยลยลื้อ	ว่าไปคูจิวกับพี่ก็ไป (ลูกคู่ซ้ำ)
มาเถื่อน้องมาที่จะพาน้องจร	เที่ยวสมุทรสาครเวียงชัย
แม่คุณน้องจำหันหน้ามาทางนี้	เห็นหน้าพี่มันจะเป็นไร
มาเถื่อน้องมาที่จะพาน้องเล่น	ลมพระพายพัดเย็นยอดไม้
ข้าวอนซ่อนใบ	ซ่อนอยู่ในวงเอย (ลูกคู่ซ้ำ)

6. เพลงเดินกำ

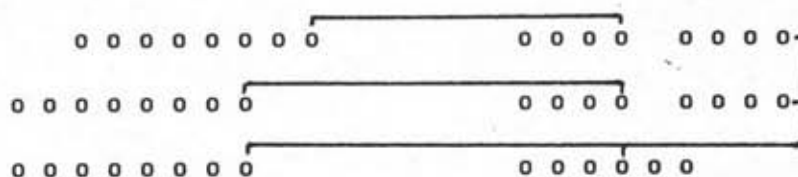
เอนก นาวิกมูล (2528: 43-45) ได้กล่าวถึงเพลงเดินกำ สรุปได้ว่า เพลงเดินกำ เป็นเพลงร้องโต้ตอบเมื่อหยุดเที่ยวข่าว ว่าเที่ยวไปด้วย เอกลักษณะของเพลง คือ ลูกคู่จะร้องรับท้ายวรรคหลังด้วยคำว่า เอ้ เชะ หรือ เอ้ เอ้า เอ้ เอ้ นิยม เล่นในจังหวัด อ่างทอง สุพรรณบุรี สิงห์บุรี อโยธยา นครนายก และถิ่นใกล้เคียง

การแต่งกาย หญิงนุ่งโจงกระเบน สวมเสื้อแขนยาว (นิยมสีดำ) สวมงอบ ชายนุ่งโจงกระเบน หรือใส่รอง หรือกางเกงสามส่วน สวมเสื้อแขนยาว สวมหมวกสาน

อุปกรณ์ประกอบการเล่น เคียวคนละเล่ม รวงข้าวคนละกำมือ ปัจจุบัน มีกลอง หรือรำมะนา ประกอบจังหวะ

ลักษณะคำประพันธ์ เพลงเดินกำเป็นกลอนทวิเตียว เช่นเดียวกับเพลงฉ่อย วรรคหนึ่งมี 7-9 คำ แต่ด้านหลังของวรรคก่อนสุดท้ายจะสัมผัสกับกลอนทวิเตียว เช่นเดียวกับ เพลงเรือ และลงท้ายด้วยคำว่า เอย

แผนผังคำประพันธ์

สำนวนชาย นายหวังดี นิมา

การทำไร่ไถนา เหมือนตั่งว่ามันไม่แน่นอน (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)
 ชาวนาสมัยนี้ ข่างไซคคึกกว่าสมัยก่อน (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)
 ทำที่ไรก็ต้องใช้เครื่อง ลิ่นเบลีองกันไม่หยุดไม่หย่อน (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)
 ทำที่ไรก็ต้องใช้น้ำมัน วันวันก็ต้องหลายแกลลอน (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)

ฯลฯ

วิธีร้อง เพลงเดินกำมีจิ้งหะ และทำนองค่อนข้างรวดเร็วทันอกทันใจผู้ฟัง
 ลูกคู่จะร้องรับว่า "เฮ้ เฮะ" หรือ "เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้" และมีการกระทุ้ง
 ออกท่าทาง มือขวาจับเคียว มือซ้ายจับรวงข้าว (เพลงเดินกำกับเพลงเดินกำว่าเคียวของ
 นครสวรรค์ มีทำนองแตกต่างกัน)

ตัวอย่าง เพลงเดินกำการฝึกผันอักษรสูง และอักษรต่ำ

สำนวน จินตนา กล้ายประยงค์

เอ็ง เอ้อ เอ็ง เอง ชะเอ็ง เอง ชะเอ็ง เงย (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)

มีชาไว้ก้าว มีชาไว้กิน - มีคนเดินดิน มีข้าราชการ (เฮ้ เอ้า เฮ้ เฮ้)

แต่ไม่มีฝ้าย ทคน้ำจากฝ้าย ขึ้นสู่ไร่ฝ้าย ที่คอนกันดาร (")

กระท่อมเชิงผา ฟ้าผ่าวานนี้ เลือฝ้ายไม่มี เพราะไฟไหม้บ้าน (")

โพลามข้างผา ฟ้าไปไม่ได้ ไฟก็เลยไหม้ ถึงฟ้าเพดาน (")

นี่คือข่าวร้าย จะร้ายให้รู้ ราชการอคฐ ที่น่าสงสาร (")

ดัมทุกขระทม ด้วยล้มคำปลาร้า ทำใจเรงว่า อูราขึ้นบาน (")

มาล่าล่าหลัง มานั่งเป็นนาน อิมหน้าสำราญ เร่งลาเอย

ลูกคู่รับ เอ็ง เอ้ย ลา เอย มาล่าล่าหลัง มานั่งเป็นนาน มาล่าล่าหลัง

มานั่งเป็นนาน อิมหน้าสำราญเร่งลาเอย

7. ลำตัด

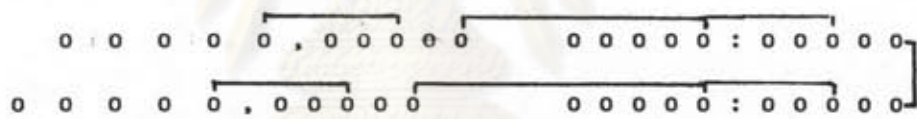
อมรา กล้าเจริญ (2527: 42-47) กล่าวถึงการเล่นลำตัด สรุปได้ว่า
 ลำตัด เป็นการละเล่นเพลงพื้นเมือง ที่นิยมเล่นกันมากในภาคกลาง และที่แสดงกันมากคือ
 พระนครหรืออยุธยา ปทุมธานี อ่างทอง สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร

การแต่งกาย ชายนุ่งผ้าโจงกระเบนสีสด ใส่เสื้อคอหงวมาลัยแขนสั้นดอก
 ลวดลาย ถ้าเป็นสีพื้นก็เป็นผ้าที่มีเนื้อมัน สีสดใส มีผ้าคาดเอว ผ้ายหญิงนุ่งผ้าโจงกระเบน
 นิยมสวมเสื้อคอกลม คอปกค่อนข้างลึก แขนกุด นิยมตัดด้วยผ้ายกดินหรือปักเลื่อม

อุปกรณ์การเล่น ใช้เครื่องประกอบจังหวะ คือ รำมะนา 4 ใบ
 (จำนวนของรำมะนา กำหนดมาแต่โบราณ) และฉิ่ง

ลักษณะคำประพันธ์ กลอนลำตัดจะมีปะปนกันหลายชนิด เพราะถือว่าการเล่น
 ลำตัดให้ครบกระบวนการแล้ว ต้องเล่นให้ครบที่เรียกว่า อถก 12 ภาษา ในกลอนลงท้าย
 ไม่นิยมลงเสียงที่เป็นคำตาย ลำตัดจะมีบทกลอนนำสร้อย บทนำสร้อยนี้จะเป็นลักษณะ เฉพาะ
 ของผู้แสดงแต่ละคน ลักษณะกลอนที่คุ้น หรือกลอนเกินทำนองประโยคของกลอนบาทหนึ่งจะมี
 ความยาว 10-12 คำ ช่องเว้นทำนองในบาทหนึ่ง ๆ มี 2 จังหวะ

แผนผังคำประพันธ์

สำนวนชาย นายหวังดี นิมา

คนเราทุกวัน ที่คบกันเป็นพวกพ้อง ถ้าคบกันเพื่อเงินทองแล้วไม่ต้องสงสัย
 ต้องแตกร้างกันแน่ ท่านผู้แก่เคยเตือน เพื่อนเราเหาเรื้อนจะคบเป็นเพื่อนได้ยังไง

วิธีร้อง เริ่มการโหมโรงด้วยการตีรำมะนาในท่วงทำนองต่าง ๆ จบแล้ว
 ค่อยด้วยบทไหว้ครู ขอบคุณเจ้าภาพ ทักทายผู้ชม และออกตัวในฝีมือการแสดง แล้วเริ่มเชิญชวน
 ว่ากลอนคือฝีปากกัน โดยฝ่ายชายขึ้นก่อน และจบลงด้วยเพลงลา กลอนลำตัด มีการร้อง
 นำสร้อย ตัวลำตัดก็จะร้องบทนำสร้อยก่อน เพื่อส่งให้ลูกคู่รับ โดยร้องบทสร้อยนั้น 2 เที้ยว
 แล้วจึงว่าคืนกลอน ที่เรียกว่า กลอนเดินทำนอง เมื่อลากลอน ลูกคู่จะรับด้วยบทสร้อย
 จึงจะถือว่า หมคกลอนในคอนหนึ่ง ๆ

สำนวนชาย นายหวังดี นิมา

(นำสร้อย) คนเราทุกวัน เอ้อ เอ้อ เอย คบกันด้วยใจ ถ้าหมู่ไปใกล้มา

เอ้อ เอ้อ เอย ก็ไม่ว่าอะไร เบิกพ้อ (ลูกคู่รับสร้อย 2 ครั้ง)

คนเราทุกวันที่คบกันเป็นพวกพ้อง ถ้าคบกันเพื่อเงินทองแล้วไม่ต้องสงสัย
ต้องแตกร้างกันแน่ท่านผู้แก่เคยเตือน โฟนเราเผาเรือนจะคบเป็นเพื่อนได้ยังไง
ถ้าเพื่อนเราเผาเรือนก็คบเป็นเพื่อนลำบาก ชินพูดไปก็อายปากนิกกระดากกระเดียมใจ
ไม่ว่านางหรือนายคบกันได้ทั้งนั้น ถ้าทัศนะตรงกันแล้วไม่มีอันตราย
ถ้าทัศนะไม่ตรงกันรู้สึกว่ามันจะยุ่ง ฝ่าย เมินอีกฝ่ายมุ่งประ เต็มวก็ยุ่งกันใหญ่
เพื่อนกินทาง่ายเพื่อนตายหายาก ไบราวหม้าย้าไว้ซ้ำซากมันผิดปากเสียเมื่อไหร่

จังหวะไชยกสี

ท่านอาบน้ำร้อนมาก่อนพวกเรา

อันสุภาภิตลิลิตข้อคำ

จะเกิดผลดีไม่มีความทุกข์

ปัญญาชนทุกคนควรคิด

ต้องการเชื้อเขาย่าเผาสงสัย

ที่ท่านแนะนำจงจำเอาไว้

มีแต่ความสุขสนุกสนาน

การคบมิตรต้องคิดเสียใหม่

ลง.....คบมิตรใหม่ต้องใครครวญและทบทวนดูที่ทำ ถ้าหมู่เราไปใกล้เขามาเราก็ไม่ว่าอะไร เบิกพ้อ

การดำเนินต่อปากต่อคำแบบนี้จะเป็นไประยะหนึ่ง แล้วก็เปลี่ยนทำนองการเล่น
ใหม่ เช่น มีการทำต่อกลอนกัน ด้วยกลอนที่เรียกว่า "กลอนต่อ" หรือ "เพลงต่อ" การขึ้นต้น
ก็แล้ว แต่ที่ฝ่ายทำจะเป็นหญิงหรือชายขึ้นก่อนก็ได้ร้อง สลับกันไป เช่น "กลอนต่อ"

สำนวนหญิง นางประยูร ยมเยี่ยม

ญ. ควายเรียกว่า บือบฟ้าไล

ญ. กางเกงขาสั้นเรียกว่า ขาก้วย

ญ. นุ่งกระโปรงสั้น ๆ เรียกว่า ท้นสมัย

สำนวนชาย นายหวังดี นิมา

ช. เออแนะ...สิงโตเรียกว่า ไลอัน

ช. ชอบเกล้าผมมวยเรียกว่าสาวมอญ

ช. ถ้าไม่นุ่งกางเกงในเขาเรียกว่า ล่อนจ้อน

เพลงพื้นบ้านภาคกลางกับการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย

1. จุดมุ่งหมายของการใช้ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง.

ดนตรีและ เพลง เป็นกิจกรรมที่สร้างความพึงพอใจให้แก่มนุษย์ ดังนั้นการนำ ดนตรี และ เพลงมา เป็นสื่อการเรียนการสอน จะทำให้บทเรียนมีชีวิตชีวาและความหมาย ขึ้นเป็นอย่างมาก สำหรับภาษาไทยนั้นเป็นภาษาที่เด็กใช้ในชีวิตประจำวันจนเกิดความ เคยชิน จึงไม่มีใครให้ความสนใจมากนัก หากครูใช้เพลงประกอบการสอนก็จะช่วยให้บทเรียน น่าสนใจและมีชีวิตชีวาขึ้น การนำเพลงมาประกอบการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยนั้น มีจุดมุ่งหมายหลายประการ ดังที่ ไกรวิท ชันธศิริ (2520: 135) กล่าวถึง จุดมุ่งหมาย ในการใช้เพลงประกอบการสอน สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาความ เจริญเติบโตของเด็กในด้านต่าง ๆ
2. เสียงและดนตรีมีอิทธิพลต่อการแสดงออก และการสนองตอบของเด็ก
3. ช่วยพัฒนาความสามารถในทางดนตรีของเด็กให้เข้าสู่หลักเกณฑ์
4. เป็นสื่อการแสดงออกทางด้านอารมณ์
5. เป็นภาษาหนึ่งที่สามารถสื่อความหมายโดยที่ภาษาพูดไม่สามารถจะแสดง ออกได้

พิมพ์สวัสดิ์ สุขสวัสดิ์ (2521:5-6) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการใช้ เพลง ประกอบการสอน สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อเน้นเนื้อหาวิชา
2. เพื่อให้ผู้เรียนจดจำเรื่องราวของบทเรียนได้รวดเร็ว และง่ายยิ่งขึ้น
3. เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ไม่เกิดความเบื่อหน่าย
4. เพื่อให้บทเรียนนั้นมีกิจกรรมประกอบ

นอกจากนี้ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2523: 36) กล่าวถึง จุดมุ่งหมายในการใช้เพลงประกอบการสอน สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อฝึกการฟังของนักเรียน ได้แก่การฟังออกเสียงคำ และระดับเสียง ต่าง ๆ รวมทั้งฟังจังหวะ เพลง

2. ฟังการออกเสียงคำ เพื่อสอนภาษาให้นักเรียนโดยใช้เพลง เพราะนักเรียนชอบเพลง การฟังเพลงและการฝึกร้องเพลง เป็นการเรียนภาษาไทยจากเพลงไปด้วย
3. การเรียนสนุกสนาน นักเรียนจดจำบทเรียนได้ดี
4. เพลงส่วนใหญ่จะสัมพันธ์กับเนื้อหาที่นักเรียนเรียน
5. ฟังให้นักเรียนกล้าแสดงออก

เห็นได้ว่าการใช้เพลงประกอบการสอน ทำให้นักเรียน มีความสนุกสนาน สนใจบทเรียน จดจำเนื้อหาได้รวดเร็วและแม่นยำยิ่งขึ้น และส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออก บทเพลงที่ใช้ประกอบการสอนนั้นมีหลายทำนอง และครูสามารถนำมาใช้ได้ทุกทำนอง ได้แก่ ทำนองเพลงไทยเดิม ทำนองเพลงไทยสากล ทำนองเพลงไทยลูกทุ่ง และทำนองเพลงสากล เพลงพื้นบ้านภาคกลางก็เป็นเพลงอีกทำนองหนึ่ง ที่ครูภาษาไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยได้เป็นอย่างดี ดังที่ กระจ่าง ไชยเกษม (2521: 192) กล่าวว่า เพลงพื้นเมืองเหมาะสำหรับคำในภาษาไทยและเป็นการปูพื้นให้เด็กรักของไทย ๆ วัฒนธรรมไทย ซึ่งต่อไปจะเป็นผู้รักษาเอกลักษณ์ของไทย ความเป็นไทย และชาติไทย และพูนพิศ อมาตยกุล (2529: 190) ยังได้กล่าวว่า โดยทั่วไปนั้นเราจะเห็นหน้าที่ของเพลงพื้นบ้านเป็นเพียงเพื่อความสนุกสนาน แต่เราอาจจะใช้เพลงพื้นบ้านเหล่านี้เป็นสื่อในการพัฒนาประเทศชาติได้หลายแบบอย่างด้วยกัน เช่น การสอนวิชาสุขศึกษาโดยใช้บทเพลงพื้นบ้านว่าเพลงเป็นเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการคุมกำเนิด การป้องกันโรคติดต่อ หรืออาจจะใช้เนื้อความของเพลงพื้นบ้านเพื่อสอนเรื่อง เพศศึกษา ก็ย่อมกระทำได้ไม่ยากนัก ถึงแม้แต่การหาเสียงเลือกตั้งทางการเมืองก็เคยมีผู้ใช้เพลงพื้นบ้านจนได้ผลสำเร็จมาแล้ว นอกจากนี้ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532: 2) ได้กล่าวว่า การนำคิดการพื้นบ้านมาประกอบการสอนภาษาไทย นอกจากจะทำให้เป็นที่น่าสนใจของนักเรียนแล้ว ยังเป็นการเน้นบทบาทของครูภาษาไทยในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมให้เด่นชัดขึ้น และเรื่องราวของคิดการพื้นบ้านก็ยังได้บรรจุไว้ในรายวิชาภาษาทั้งวัฒนธรรมระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านพื้น เมืองอยู่หลายประเภท

การใช้บทเพลงทำนองต่าง ๆ ประกอบการสอนวิชาภาษาไทยเพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวแล้วนั้น การใช้เพลงประกอบการสอน ยังเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอีกหลายด้าน ดังที่ สุจริต เทียรชอบ (2531: 193) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการใช้เพลงประกอบการสอนไว้ดังนี้

1. เกิดความสนุกสนาน การใช้เพลงประกอบการสอนภาษาไทยจะช่วยให้เด็กเกิดความสุข สนุกสนานในการเรียน รู้สึกว่าทเรียนภาษาไทยน่าสนใจ ไม่แพ้บทเรียนในวิชาอื่น ๆ
2. เบิกบานอารมณ์ การเรียนวิชาต่าง ๆ วันละหลาย ๆ ชั่วโมงอาจทำให้เด็กเกิดความเครียดทางอารมณ์ สำหรับภาษาไทยนั้นเนื้อหาวิชาบางตอนยาก การใช้เพลงประกอบการสอนจะช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ทำให้อารมณ์แจ่มใสเบิกบาน
3. ชื่นชมภาษาไทย ภาษาไทยเป็นภาษาที่มีเสียงสูงต่ำ มีความไพเราะอยู่แล้วตามธรรมชาติ ยิ่งเมื่อได้ใช้เพลงประกอบการสอนด้วยแล้ว จะทำให้นักเรียนรู้สึกชื่นชมในภาษาไทยยิ่งขึ้น
4. ใช้ได้คล่อง การผูกข้อความเป็นเพลง เพื่อฝึกนักเรียนให้เขียนและพูดภาษาไทยได้ถูกต้องและคล่องแคล่วยิ่งขึ้น เช่น การใช้เพลงที่มีตัว ร,ล ตัวควบกล้ำฝึก จะทำให้นักเรียนพูดคล่องขึ้น
5. ไม่ต้องท่องจำ การใช้เพลงประกอบการสอนจะทำให้เด็กเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น เพราะเพลงมีความคล้องจองทำให้จำได้ง่าย หากครูภาษาไทยแต่งเพลงซึ่งมีคำจำกัดความของเนื้อหาวิชาภาษาไทย และมีตัวอย่างประกอบด้วยแล้ว นักเรียนจะจดจำเนื้อหาได้โดยไม่ต้องท่องจำ
6. นำหลักเกณฑ์ไปใช้ได้ดี หลักเกณฑ์ของภาษาไทยที่ปรากฏในเนื้อเพลง จะช่วยทำให้นักเรียนใช้ภาษาได้ดีมีประสิทธิภาพ เพราะเพลงนั้นมีท่วงทำนองคล้องจองกัน นักเรียนมักจำเนื้อหาในเพลงได้ง่าย

7. นักเรียนมีโอกาสได้แสดงออก การเรียนตามแบบเดิม นักเรียนมักจะเป็นผู้ฟังหรือผู้รับอยู่ตลอดเวลา ไม่ใคร่ได้มีบทบาทในการเรียนมากนัก การใช้เพลงประกอบการสอนจะช่วยให้นักเรียนมีโอกาสได้แสดงออก คือได้ร้องเพลง ได้แสดงท่าทางประกอบเพลงที่ร้อง หรือนักเรียนอาจจะมีโอกาสได้แสดงออกด้วยการช่วยกันแต่งเพลงประกอบการเรียนภาษาไทยด้วยตนเองก็ได้

นอกจากนี้ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532: 2-3) กล่าวว่า การใช้ศึกษารื้อฟื้นบ้านประกอบการสอนภาษาไทย ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. จดจำบทเรียนได้ง่าย ศึกษารื้อฟื้นบ้านจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้ดียิ่งขึ้น และสามารถจดจำได้โดยไม่ต้องท่องจำ เพราะเนื้อเพลงมีความคล้องจอง ใช้ท่วงทำนองสั้น ๆ ง่าย ๆ ผิกร้องไม่ยาก ครูผู้สอนอาจจะแต่งเนื้อเพลงเอง หรือประยุกต์ทำนองเพลงให้เข้ากับบทเรียนก็ได้

2. จิตใจหรรษา การร้องเพลง เป็นกิจกรรมด้านบันเทิงของมนุษย์มาช้านาน การสอนภาษาไทยโดยใช้ศึกษารื้อฟื้นบ้าน จะช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนให้น่ารื่นรมย์ และเปลี่ยนอารมณ์ของผู้เรียนซึ่งอาจจะเครียดจากการเรียนวิชาอื่น ๆ ให้เบิกบานแจ่มใสในช่วงโมงภาษาไทย

3. ชีงค่าภาษาไทย ภาษาไทยเป็นวิชาที่ต้องอาศัยการเรียนรู้ระดับสูง ทั้งใน ด้านมโนทัศน์ ทักษะ และเจตคติ ผู้เรียนภาษาไทยจึงต้องมีความละเอียดอ่อนลึกซึ้ง ศึกษารื้อฟื้นบ้านมักมีท่วงทำนองไพเราะ ซึ่งจะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนซาบซึ้งคุณค่าภาษาไทยได้ง่ายขึ้น

4. ได้แสดงความสามารถ การเรียนการสอนแนวใหม่จะมุ่งเน้นบทบาทของผู้เรียนมากกว่าผู้สอน การใช้ศึกษารื้อฟื้นบ้านประกอบการสอนภาษาไทย ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนความสามารถทางภาษา คือ หัดแต่งเพลงเอง และได้แสดงความสามารถในด้านการร้อง การร่ายรำ ซึ่งเป็นการผสมผสานความสามารถทั้งด้านวรรณศิลป์และนาฏศิลป์

5. ประกาศเอกลักษณ์ไทย ศึกษารื้อฟื้นบ้าน เป็นวัฒนธรรมแขนงหนึ่งในสาขาศิลปะวิทยา เป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทย การสอนภาษาไทยใช้ศึกษารื้อฟื้นบ้านจึง เป็นการฝึกปฏิบัติทางภาษาของผู้เรียนให้สามารถแต่งเพลง

ร้องเพลง ตลอดจนถึง เล่นเพลงได้ตอบกันได้ เป็นการสืบทอดศิลปวัฒนธรรม และแสดงความเป็นคนเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทยให้ปรากฏในชนรุ่นหลังต่อไป

สรุปได้ว่า การใช้เพลงประกอบการสอนวิชาภาษาไทย มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ นักเรียนเกิดความสุขสนาน เกิดการเรียนรู้และเข้าใจบทเรียนได้ดี จดจำเนื้อหาได้แม่นยำ และส่งเสริมให้นักเรียนได้แสดงออก บทเพลงทุกทำนองใช้ประกอบการสอนวิชาภาษาไทยได้ และการนำเพลงพื้นบ้านมาประกอบการสอนภาษาไทย ทำให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ ส่งเสริมและเผยแพร่ เพลงพื้นบ้านช่วยเป็น วรรณกรรมท้องถิ่น อันเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติแขนงหนึ่งให้คงอยู่สืบไป

2. ด้านเนื้อหาวิชาภาษาไทยในหลักสูตรวิชาภาษาไทยที่เกี่ยวข้องกับ เพลงพื้นบ้านภาคกลาง

การจัดการศึกษาของไทยแต่เดิมมาไม่มีหลักสูตร เป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา มีสถานศึกษาได้แก่ วัด หรือบ้าน หรือราชสำนัก เด็กชายเรียนการเขียน การอ่านหนังสือที่วัด ส่วนเด็กหญิงเรียนเย็บปักถักร้อยที่บ้าน เนื้อหาวิชาที่สอนขึ้นอยู่กับพระและ ผู้สอน วิธีการสอนคือวิธีการบอกให้ท่องจำ

ปัจจุบันการศึกษามีหลักสูตร เป็นเครื่องกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษาให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และให้บรรลุเป้าหมายของหลักการ จุดหมายหลักสูตร จุดประสงค์ของ หลักสูตรวิชาภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงศึกษาธิการมีหน้าที่โดยตรงต่อการจัดการ ศึกษาของชาติ และเล็งเห็นถึงความสำคัญของภาษาไทยในฐานะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ จึงกำหนดหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (กระทรวงศึกษาธิการ 2523: 7-15) ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของชาติไว้ดังนี้

หลักการของหลักสูตร ข้อ 3 กำหนดว่า "เน้นให้ผู้เรียนใฝ่ใจ แสวงหาความรู้ ความจริง เพื่อให้เกิดความงอกงามทางสติปัญญา ความสำนึกและความซาบซึ้งในคุณค่าของ ธรรมชาติ ศิลปะ วัฒนธรรม และงานสร้างสรรค์ของมนุษย์"

จุดหมายของหลักสูตร ข้อ 4 กำหนดว่า "เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และ เห็นคุณค่าในวิทยาการ ศิลปะ วัฒนธรรม ธรรมชาติ รู้จักใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

และจุดประสงค์ของหลักสูตรวิชาภาษาไทย ข้อ 1, 2, และ 7 กำหนดไว้ว่า

ข้อ 1. เพื่อให้ตระหนักในความสำคัญของภาษาไทย ในฐานะเป็นเครื่องมือสื่อสารของประชาชาติไทย ให้มีค่านิยมอันดีถึงประสงค์ ในการเรียนภาษาไทย และมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมทางภาษาของชาติ

ข้อ 2. เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติของภาษา และรู้จักสังเกตลักษณะทั่วไปของภาษาไทย สามารถนำความรู้ไปใช้ได้ถูกต้องตามระเบียบของภาษา

ข้อ 7. เพื่อให้ประจักษ์ในคุณค่าของวรรณคดีตามควรแก่วัย และศักยภาพ สามารถอ่านและเข้าใจ วรรณคดีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม และที่สร้างสรรค์ขึ้นในปัจจุบัน

จากสาระสำคัญของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น จะเห็นว่าหลักสูตรกำหนดไว้เป็นแนวอย่างกว้าง เพื่อให้ครูภาษาไทยสอดแทรก เพลงพื้นบ้านภาคกลาง ในกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทย ให้สัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียน ทั้งในวิชาบังคับ และวิชาเลือก และเนื้อหาเรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคกลางไม่ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่เป็นวิชาบังคับ แต่มีกล่าวถึงบ้างในบางเนื้อหาวิชา ได้แก่

ชื่อวิชา : ท 503

ชื่อหนังสือเรียน : วรรณวิจักขณ์ เล่ม 2

ชื่อเรื่อง : เราคือลูกของแม่พระธรรณี

ชื่อเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่กล่าวถึง "แต่คืนนี้ ไม่เหมือนคืนนั้นฝนไม่ได้เทลงมา ราว ปาฏิหาริย์แม่แค่เปววะเดียว ชวาม่านหน้างแมว ขนบานฟ้าดินมาหลายเหล่า ก็ไม่ปรากฏว่าฟ้าจะมีเมฆตั้งเค้าให้ชื่นใจ (หน้า. 83)

ชื่อวิชา : ท 605

ชื่อหนังสือเรียน : ภาษาพิจารณา เล่ม 1

ชื่อเรื่อง : พระราชวิจารณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่อง จดหมายความทรงจำของกรมหลวงนรินทรเทวี ชื่อเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่กล่าวถึง "แลโขนอุโมงค์โรงใหญ่ หุ่นละครมอญรำ ระบายโมงครุ่ม ฤลาตีไม้ ปรยไก่อ จิวจิน จิวฉวน ฯลฯ" (หน้า 165)

ส่วนวิชา เลือก เนื้อหา เรื่อง เพลงพื้นบ้านภาคกลาง มีในหนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา
ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม และได้รับอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้มี 3 เล่ม คือ

1. หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม เขียนโดย
ประสิทธิ์ กาพย์กลอน และ นิพนธ์ อินสิน ปรากฏในหน้า 99-119

2. หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม เขียนโดย
ประจักษ์ ประภาทิพยากร และคณะ ปรากฏในหน้า 68-78.

3. หนังสือเรียนภาษาไทย รายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม เขียนโดย
สมพันธุ์ เลชะพันธุ์ หน้าปรากฏในหน้า 40-42

หนังสือเรียนภาษาไทยดังกล่าวทั้ง 3 เล่ม ได้บรรจุเนื้อหาเรื่อง เพลงพื้นบ้าน
ภาคกลาง สรุปได้ดังนี้

เพลงชาวบ้าน

เพลงชาวบ้านหรือ เพลงพื้นเมืองหรือ เพลงพื้นบ้าน หมายถึง เพลงประจำท้องถิ่น
ซึ่งแต่ละถิ่นประดิษฐ์เนื้อร้องและทำนองขึ้นเพื่อร้องเล่นกัน มีทำนองง่ายๆ และวิธีเล่นไม่
ซับซ้อน มักร้องได้คอกันระหว่างชายและหญิง การเล่นเพลงบางอย่างมีการรำประกอบด้วย

แต่ละท้องถิ่นมีการเล่นเพลงพื้นบ้านประจำถิ่นของคน เพื่อความสนุกสนานในโอกาส
ต่าง ๆ เช่น งานทอดกฐิน ลอยกระทง งานฉลองต่าง ๆ หรือในโอกาสที่มีคนมาทำงานรวมกัน
มาก ๆ เพื่อผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย บางคนเล่นเพลงได้ดีจนเป็นหัวหน้า เรียกว่า พ่อเพลง
แม่เพลง ค่อมการเล่นเพลงจึงกลายเป็นอาชีพ

เพลงพื้นบ้านในถิ่นต่าง ๆ มีดังนี้

1. เพลงพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่ เพลงเกี่ยวข้าว เพลงปรบไก่ เพลงเทพทอง
เพลงเรือ เพลงหวงมาลัย เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงนิชฐาน เพลงชาวนา และลำตัด
2. เพลงพื้นบ้านภาคเหนือ เช่น เพลงเก็บนก เพลงคำวชของท่านองต่าง ๆ ได้แก่
ท่านองเชียงใหม่ ท่านองพม่า ท่านองจะปู้
3. เพลงพื้นบ้านภาคอีสาน เช่น เพลงโคราช เพลงหมอลำ
4. เพลงพื้นบ้านภาคใต้ เช่น เพลงบอก เพลงนา

เพลงชาวบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. เพลงพิธีกรรม คือ เพลงที่ใช้ร้องในพิธีใดพิธีหนึ่ง เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด การบวช หรือการทำบุญตามประเพณี

เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับพิธีกรรม คือ เพลงรำภาข้าวสาร เป็นเพลงเก่าแก่เพลงหนึ่งของจังหวัดปทุมธานี ใช้ขับร้องเวลาไปรำภาข้าวสารในละแวกบ้านต่าง ๆ ที่อยู่ริมน้ำในเทศกาลทอดกฐินหรือผ้าป่า ประมาณวันแรก เดือน 11, 12 เป็นระยะที่น้ำทรง ขณะไปรำภา (ขอ) มักไปทางเรือ ล่าละ 3-4 คน คนหนึ่งร้องขับ และที่เหลือจะเป็นลูกคู่รับ ของที่ได้จากการรำภาคมักเป็นข้าวสาร กะปิ และของแห้งต่าง ๆ ซึ่งของเหล่านี้จะนำไปถวายวัดร่วมกับคณะกฐินหรือผ้าป่าที่มาทอด ณ วัดนั้น ๆ

เนื้อเพลงจะประกอบด้วย บทไหว้ครู บทรำภา ซึ่งมักจะยกเอาผลบุญกุศลขึ้นมาอ้าง และบทให้พร เมื่อได้สิ่งของแล้ว

ตัวอย่าง

บทไหว้ครู ยกคุณว่าคุณครูเอ๋ย ลาทั้งคุณปู่และคุณย่าเอ๋ย

ยกคุณแม่ย่านางให้ช่วยระวังทั้งชายชวา (สร้อย)

บทรำภา ถึงท่านนาวาหยุดเอ๋ย สองมือก็ยุคนันได้เอ๋ย

แม่เจ้าประคุณลูกเอาส่วนบุญมาให้ (สร้อย)

บทให้พร ทำบุญกับลูกแล้วเลย ลาลูกแก้วนี้จะให้พร

ฟ้าซีเรือคั้งให้เมียข้างางอน (สร้อย)

2. เพลงกล่อมเด็ก คือ เพลงที่ร้องเท่กล่อมเด็กทารก เพื่อให้ทารกเคลิบเคลิ้มหลับง่าย มีเนื้อร้องสั้น ๆ เนื้อเพลงมักมีความหมายเอาใจและยกยอเด็ก บางเพลงก็ขู่ให้เด็กกลัวบ้าง สะท้อนให้เห็นสภาพและความเป็นอยู่ในสังคมบ้าง หรือบางเพลงก็มีลักษณะสั่งสอนอบรมให้ศีลธรรมไปในตัว ซึ่งแสดงถึงความรักใคร่ห่วงใยของพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ที่มีต่อลูกหลาน ตัวอย่างเช่น

2.1 เนื้อเพลงที่ปลอบเอาอกเอาใจเด็ก เช่น

เพลงเจ้าเนื้อนุ่ม

เจ้าเนื้อนุ่มเอ๋ย	อุ้มเจ้านักจะเคยมีอ
วางลงเสียบ้างเถิดเถา	บุญพาเจ้าคนเดียวเอ๋ย

2.2 เนื้อเพลงที่ขู่ให้เด็กกลัว เช่น

เพลงตุ๊กแก

อ้ายตุ๊กแกเอ๋ย	ตัวมันลายพริ้ว ๆ
ขูเขี้ยวตัวน้อย	ห้อยหัวลงมา
เด็กนอนยังไม่หลับ	กินคืบเสียเถิดหนา
อ้ายตุ๊กแกเอ๋ย	

2.3 เนื้อเพลงที่เกี่ยวกับสภาพสังคมด้านต่าง ๆ ได้แก่

ก. ด้านศาสนา เช่น

เมืองนคร

เมืองนครเอ๋ย	แต่ก่อนเขาเล่ามา
พระศรีธรรมโศกราชมีศาสนา	ได้ก่อบทาธาตุดอกทองคำ
ไว้เป็นที่บูชามหาชน	ฝูงคนนับถืออุปถัมภ์
ที่ทรุดโทรมซ่อมไว้ไม่ตกต่ำ	เข้าค้ำมีคนไปบูชาเอ๋ย

ข. ด้านชีวิตครอบครัว เช่น

วัดโบสถ์

วัดเอ๋ยวัดโบสถ์	ปลูกต้นข้าวโพดสาละ
ลูกเขยคกยาก	แม่ยายก็พราดลูกสาวหนี
ต้นข้าวโพดสาละ	บ้านฉะนี้จะโรยรา

ค. ด้านประวัติศาสตร์ เช่น

เจ้าการะเกด

เจ้าการะเกด	เจ้าขี้ม้าเทศ
จะไปท้ายวัง	ชกกริชออกแกว่ง
ว่าจะไปแทงฝรั่ง	เมื่อห้ามก็ไม่ฟัง
เจ้าการะเกดเอ๋ย	

ง. ด้านเพลงที่มาจากวรรณคดี เช่น

พระสุธน

พระสุธนแก้วตา	ติดตามมโนห์รา
ต้องเดินทางไกล	ติดตามมาหลายราตรี
น้องหนีพี่ไปอยู่ที่ไหน	ติดตามมาสามคน
เที่ยวค้นค้นกลางไพร	ไอ้เซ ... ไอ้เซ
เอาลูกนอน เปลแม่ว่าจะเป็นคนไกว	

จ. เนื้อเพลงเบ็ดเตล็ด เช่น นกขมิ้น นกเขาเถื่อน นกกระเจียว

นกเขา นกกาเหว่า วัลลึงท์ ฯลฯ

3. เพลงร้องเล่น คือ เพลงที่ชาวบ้านใช้ร้องเล่นในยามว่างจากภารกิจการงาน เพื่อความสนุกสนานผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อย หรือเพลงที่ใช้ร้องเล่นในเทศกาลต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น

3.1 เพลงเกี่ยวข้าว เป็นเพลงที่ร้องเล่นในขณะที่เกี่ยวเกี่ยว หรือในเวลาที่ว่างจากการทำนา เพื่อพักผ่อนคลายใจ ปลุกฝังความสามัคคี และการสมาคมระหว่างเพศ นอกจากนี้ กรมศิลปากรยังได้นำเพลงเกี่ยวข้าวมาประยุกต์กลายเป็นระบำชาวบ้านที่รู้จักกันทั่วไป คือ เต้นกำรำเคียว

ผู้เล่นแบ่งเป็นฝ่ายชายกับฝ่ายหญิง ฝ่ายละกี่คนก็ได้ แต่ละฝ่ายละมีหัวหน้า เรียกว่า "พ่อเพลง" กับ "แม่เพลง" ร้องโต้ตอบชัวเข้ากัน ตัวอย่างเช่น

เกี่ยวเถิดหนาแม่เกี่ยว อย่ามีวแล เหลียว

เคียวจะขาดมือเอ๋ย

3.2 เพลงสงฟาง เมื่อเกี่ยวเกี่ยวเสร็จก็ถึงเวลานวดข้าว ในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ มักทำलयใหญ่ ๆ นวดข้าวรวมกัน เป็นที่สนุกครึกครื้น หานฟางไปฟางก็ร้องเพลงสงฟางไปด้วย เพลงสงฟางมักจะใช้กลอนสั้น ๆ ง่าย ๆ ตัวอย่างเช่น

สาบเถิดหนาแม่สง

แม่คิ้วค้อคอระหง

ขอ เชิญแม่สงฟาง เอ๋ย

3.3 เพลงชวานา มักร้องกันเป็นหมู่ มีลูกคู่รับ ความยาวของเนื้อร้องไม่จำกัด แต่คำสุดท้ายของวรรคหน้ามักสัมผัสกับคำที่ 4 ของวรรคหลัง และคำสุดท้ายของวรรคหลังทุกวรรค ต้องสัมผัสกันเรื่อยไป เวลาจบคำหลังของวรรคหน้าของบาทสุดท้ายสัมผัสกับคำสุดท้ายวรรคหลังของบาทข้างหน้า

เพลงนี้ เวลาร้องต้องใช้สร้อยให้ลูกคู่รับ 3 ตอน คือ ตอนขึ้นต้น ใช้สร้อยว่า "ระบำไหนเอ๋ย ระบำชวานา เขาร่างงามเอ๋ย" ตอนลงสัมผัสใช้สร้อยว่า "ช้านม่นา" ตอนจบใช้สร้อยว่า "ระบำเจ้าเอ๋ย เขาร่างงามเอ๋ย" ตัวอย่างเพลงชวานา

(สร้อย...) หอเข้าหน้าฝนเตรียมคนตกกล้า ถึงฤดูทำนาทำไร่
พี่ตัวคนเดียวมันช่างเปลี่ยวจิต ไร้คู่ร่วมคิดหวานไกล
(สร้อย...)

3.4 เพลงพิชฐาน ใช้ร้องในยามสงกรานต์ หลังจากทำบุญสงกราน้ำพระแล้ว ชายหนุ่มหญิงสาวก็พากันเข้าโบสถ์ ทรม้าสไบเฉียง มือถือพานดอกไม้ ฝ่ายชายเป็นผู้อธิษฐาน ขอให้ได้หญิงชื่อนั้นชื่อนี้เป็นคู่ครอง ฝ่ายหญิงเป็นผู้อธิษฐานนี้

เพลงพิชฐานต้องใช้ 2 ตอน คือ ตอนต้นกับตอนกลาง ตอนต้นขึ้นใช้สร้อยว่า "พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพาน..." แต่บางแห่งว่า "พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพานพานเอาดอก..." ส่วนตอนจบใช้สร้อยว่า "พิชฐานบานจิต ขอให้ได้ตั้งคิดพิชฐานเอ๋ย" หรือ "พิชฐานปานสง ขอให้ตรงกับคิดพิชฐานเอ๋ย" ตัวอย่างเพลงพิชฐาน

ชาย (สร้อย...พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพานดอกจอก)
เกิดมาชาติใดแสนใด ขอให้ได้พวkb้านกระบอก
(สร้อย...)
หญิง (สร้อย...พิชฐานเอ๋ย มือหนึ่งถือพานปากกระจับ)
เกิดมาชาติใดแสนใด ขออย่าให้ได้พวkbางพลับ
(สร้อย...)

3.5 เพลงหวงมาลัย นิยมเล่นกันในเทศกาล เช่น วันเพ็ญเดือน 12 หรืองาน
นักขัตฤกษ์ งานมงคล เช่น การโกนจุก บวชนาค ทอดกฐิน เล่นทั้งบนบกและในเรือ

มักขึ้นต้นว่า "เอ้อระเหย ..." และลูกคู่รับเฉพาะสองวรรคต้น กับสอง
วรรคท้ายของตอนจบ เท่านั้น ตัวอย่างเช่น

ชาย	เอ้อระ เหยลอยมา	ลอยมาแต่ไกล (ลูกคู่ซ้ำ)
	นี่เป็นบุพเพชัภพวาสนาชักนำ	สวยเอยมแม่จำปาไทย
	รูปองค์เหมือนองค์เทวา	พิศดูไทนก็น่ายวนใจ
	ดูเนตรดำเตี๋ยเหมือนอย่างเม็ดทับทิม	สองแก้มแยมยิ้มละไม
	ดูคิ้วสองข้างเหมือนอย่างมณเฑียร	ลอยมาชัคมาเขียนทำให้
	พี่เป็นมนุษย์ก็สุดปัญญา	รักเขาแทบเป็นบ้าเป็นใบ้
	นึกว่าเอ็นดูกับฉัน	สวยเอยมแม่อยู่บ้านไกล
	หวงแม่เอ๋ยเจ้าหวงมาลัย	รักน้องไม่หายไม่ลืม เอย
		(ลูกคู่ซ้ำ)

3.6 เพลงแม่ศรี นิยมเล่นกันทั่วไปในภาคกลางและอีสาน และมักเล่นในงาน
นักขัตฤกษ์ เช่น วันขึ้นปีใหม่และตรุษสงกรานต์ การเล่นแม่ศรีเป็นการเล่นทำนองเข้าทรง โดย
ผู้เล่นซึ่งเป็นตัวแม่ศรีจะต้องทำกิริยาเหมือนแม่ศรีมาเข้าทรง ร่างกายสั่น และรำร่าตามจังหวะ
เพลง จนตัวแม่ศรีเหนื่อย แล้วเปลี่ยนคนใหม่เป็นตัวแม่ศรีสลับกันไป ตัวอย่างเช่น

แม่ศรีเอ๋ยแม่ศรีสาวสะ	ยกมือไหว้พระก็จะมีคนชม
ชนคิ้ว เจ้าก็ค่อชนค่อเจ้าก็กลม	ชักผ้ามีคนชมแม่ศรีเอ๋ย

3.7 เพลงฉ่อย แม้ผู้เล่นออกเป็นสองฝ่ายชายและหญิง ยึดล้อมวงปรบมือ
ให้จังหวะ แต่ละฝ่ายมีท่อนเพลงและแม่เพลง การเล่นธรรมดามฝ่ายชายเป็นฝ่ายชักชวนหญิงก่อน
เพื่อออกมาเล่นเพลงว่าแก่กัน บทเพลงมักเป็นทำนองเกี่ยวพาราณี

เมื่อเริ่มต้นขึ้นบทใหม่ท่อนเพลงแม่เพลงต้องขึ้นคำว่า "โอง โงง ใจ โส
ละ โอ โง่ง" หรือ "เอ้อ ... อ้า" มีลูกคู่ปรบมือให้จังหวะ และร้องรับตอนจบว่า "โอ้ ชา
ชาจาด ชา หน้อยแม่" ตัวอย่างเช่น

บทไหว้ครู	ลูกยกมือขึ้น เทนือ เคียร จะไหว้พระพุทธรู เลิศล้ำ จะไหว้พระสงฆ์องค์สามารถ จะไหว้คุณครูผู้สั่งสอน	ต่างอุบต่างเทียนวันทา จะไหว้พระธรรม เลิศล้ำ ทรงพุทธศาสน์สืบมา อีกทั้งมิตรมารดา
บทพรรณนา	คืน เต็ง เป็นแถวคืนแด้ว เป็นทิว ช้อยคุณแคคาง เคียงข้างไข่น้ำ ชานางย่างยง ไทรย้อยรากยาว ชมไม้ปลายฝนลมบนพัดโบก	กาหลงสูงลิ่ว เรียงราย ไกรกว้างกันแกราหว่าหวาย มะคองทองกวาว เชลงชลาย ลมหนาวมันไกรกไม่วาย

3.8 เพลงอีแซว เวลาร้องต้องใช้จังหวะ เร็ว ในคำกลอนที่หนึ่งร้องจบแล้ว ให้ลงเสียง "เออ" แล้วลูกคู่รับเฉพาะ 4 คำสุดท้าย เมื่อร้องจบ ลูกคู่รับทวนบาทสุดท้ายทั้งสองวรรคอีกครึ่งหนึ่ง พอจบแล้วทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชายต่างก็ร้องสร้อยคนละ 1 จบ สร้อยนั้นมีเนื้อความต่าง ๆ กัน เป็น เชิงค่อนแคะหรือตัดท้อต่อว่า ตัวอย่าง เพลงอีแซว

พี่มาประสพบพักคร	พี่ให้รักเสียเต็มประดา
อยู่คนเดียว เปลี่ยวจิต	พี่ขอหมกมิตรกับแม่แก้วตา

ฯลฯ

3.9 เพลงลำตัด เพลงนี้จะร้องครวลาละบท หรือครวลาหลาย ๆ บทก็ได้ แต่เมื่อเอื้อนลงครวลาหนึ่ง ลูกคู่ต้องร้องสร้อยรับครวลาหนึ่ง สร้อยนั้นจะใช้อย่างไรสุดแต่จะเหมาะ เมื่อจบข้อความตอนหนึ่งแล้ว จะ เปลี่ยนสร้อยใหม่ยกย้ายไปอย่างอื่นก็ได้ ข้อสำคัญให้คำสุดท้ายของสร้อยสัมผัสกับคำสุดท้ายของแต่ละบท ตัวอย่าง เพลงลำตัด

(สร้อย... คุ่มบ๊ะ บ๊ะคุ่ม เท่งคุ่มบ๊ะ ถ้าดีไม่คุ่มมันไม่มีจังหวะ)

เราเป็นคนไทย	ล้วนใจสามารถ
สืบพงศ์ออาจ	ร่วมชาติร่วมคณะ
ใครมุกเราสู้	ใครขู่เราใส่
ใครข่มเหงไทย	ต้องร่วมใจกันจะ (ลูกคู่รับ)

ลักษณะพิเศษของการใช้ภาษาในการเล่นเพลงชาวบ้านหรือเพลงพื้นบ้าน คือ

1. การใช้ภาษาด้วยปฏิภาณ ได้ตอบกันด้วยกลอนสออย่างคล้องแคล้วระหว่างชายกับหญิง ว่าแก้กันหรือหักล้างกันได้ ด้วยบทสัมผัสที่ไพเราะ
2. การแฝงความหมายในเนื้อเพลง เพลงของชาวบ้านส่วนใหญ่ เป็นบทเกี่ยวพาราณี เหน็บแนม และหยอกล้อกัน มีลักษณะพิเศษ คือ ใช้สำนวนโวหารเชิงเปรียบเทียบหรือสัญลักษณ์ แทนความหมายหยาบคายนั้นอย่างชาญฉลาด มักไม่กล่าวอย่างตรงไปตรงมา นับเป็นศิลปะการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง

จะเห็นว่าเนื้อหาวิชาเรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลาง มีในรายวิชา ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิชาเลือกเท่านั้น ดังนั้นในการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก จึงเป็นหน้าที่ของครูภาษาไทย ต้องพิจารณาเนื้อหาของบทเรียนทั้งวิชา การใช้ภาษาไทย หลักภาษาวรรณศิลป์ และวิชาเลือกกว่า มีคอนใดที่สามารถสอดแทรกกิจกรรมที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางได้บ้าง เพื่อให้ นักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจ และ เห็นคุณค่าของ เพลงพื้นบ้านภาคกลางซึ่งเป็นวรรณกรรมท้องถิ่น และเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ ตรงตามจุดหมายของหลักสูตร ดังที่

สุจิต เพียรชอบ (2531: 32) กล่าวว่า

เนื้อหาในวิชาบังคับตามหลักสูตรภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนี้ เอื้ออำนวยต่อกระบวนการเรียนรู้ทางภาษา เพราะฉะนั้นนักเรียนจะเป็นผู้ที่ไม่รู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองในด้านวัฒนธรรมเป็นอันมาก ในวิชาเลือกก็มีรายวิชาที่เอื้ออำนวยต่อหลักการมีถึง 8 วิชา คือ ท 021 การอ่านและพิจารณาวรรณกรรม ท 022 วรรณกรรม ปัจจุบัน ท 031 ประวัติวรรณคดี 1 ท 032 ประวัติวรรณคดี 2 ท 033 วรรณคดีมรดก ท 034 การพิจารณาวรรณคดีมรดกเฉพาะเรื่อง ท 051 ภาษากับวัฒนธรรม และ ท 092 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย

เพลงพื้นบ้านนับเป็นส่วนหนึ่งของคติชนวิทยา ดังที่ กิ่งแก้ว อัดถากร (2519: 6) ได้จัดให้เพลงพื้นบ้าน เป็นคติชนประเภทมุขปาฐะ ในการสอนภาษาไทยให้สัมพันธ์กับคติชนวิทยานั้น ธนวิทย์ ศิริสวัสดิ์ (2528: 1166-1182) ให้ข้อเสนอแนะไว้ สรุปได้ดังนี้

1. สอดแทรกคติชนวิทยาในเนื้อหาแต่ละวิชาที่สอนโดยตรง

การสอนภาษาไทยในปัจจุบันเป็นการสอนในลักษณะสัมพันธ์ทักษะทางภาษาทั้งสี่ คือ ฟัง พูด อ่าน เขียน โดยสอนวรรณคดี หลักภาษา และการใช้ภาษาให้สัมพันธ์กัน การสอนภาษาไทย ให้สัมพันธ์กับคติชนวิทยาจึงควรพิจารณาทั้งวรรณคดี หลักภาษา และการใช้ภาษา ทั้งยังควรคำนึงถึงลักษณะของคติชนในแต่ละภูมิภาคประกอบกันด้วย

2. สอดแทรกคติชนวิทยาโดยเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละระดับชั้น แล้ววางแผนสอดแทรก ลงไปอย่างเหมาะสม

วิธีนี้ครูจะต้องสำรวจเนื้อหาแบบเรียนภาษาไทยทุกเล่มที่มี ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 แล้ววิเคราะห์ดูอย่างละเอียดว่า ควรจัดกิจกรรมอย่างไรให้สอดคล้องกับวัยและความสนใจของผู้เรียน และพยายามให้เด็กทุกคนได้มีส่วนร่วม เช่น ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ครูอาจใช้วิธีให้ค้นคว้าให้ลึกซึ้งขึ้น มีการเสนอรายงานหน้าชั้น มีการจัดป้ายนิเทศ หรือจัดนิทรรศการง่าย ๆ ในห้องเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 - 6 ครูอาจใช้วิธีให้จัดนิทรรศการของโรงเรียน จัดการละเล่นพื้นบ้านหรือกิจกรรมเกี่ยวกับคติชนวิทยาระดับโรงเรียน โดยขณะที่นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 เป็นผู้ทำกิจกรรมตลอดทั้งงาน ก็เปิดโอกาสให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2, 3 และ 4 มาสังเกต และอาจมีส่วนร่วมด้วยก็ได้

ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจและพิจารณาหนังสือเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ทั้งรายวิชาบังคับ และรายวิชาเลือก พบว่า มีเนื้อหาวิชาภาษาไทยจำนวนมากที่ครูภาษาไทยสามารถสอดแทรกกิจกรรมที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางในการสอนได้ จึงได้เสนอแนวทางการสอนภาษาไทยโดยการสอดแทรกเพลงพื้นบ้านภาคกลางให้สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาในบทเรียน เพื่อเป็นตัวอย่าง ดังนี้

ชื่อแบบเรียน	ชื่อเรื่องในบทเรียน	เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่อาจสอดแทรกในการสอนได้
วิชาบังคับ		
วรรณวิจิตรศาสตร์ เล่ม 1	<ul style="list-style-type: none"> - เมื่อหัวถึงหมอน - ผลพลอยได้จากการออกพรรษา - มอม - หมาภพลู 	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับความเชื่อ - การฟังเพลงร้อยพรรษา - การฟังบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับสุนัข - การฟังบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับสมุนไพรมะพร้าว
ทักษะ พัฒนา เล่ม 1	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังเพื่อความเพลิดเพลิน และเพื่อความจรรโลงใจ - การเขียนบันทึก 	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางทำนองต่าง ๆ - การเขียนบันทึกข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่องเพลงพื้นบ้านภาคกลาง
วรรณวิจิตรศาสตร์ เล่ม 2	<ul style="list-style-type: none"> - โคลงสุภาสิตโสฬสไตรยางศ์ และโคลงสุภาสิต นฤทมนการ - เราคือลูกของแม่พระธรรณี - บทร้อยกรอง ควรแก่สรรเสริญ 	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางทำนองต่าง ๆ ที่กล่าวถึง ส่วนวน ภาสิต คำพังเพย - การฟังเพลงแห่งนางแมว - การฟังเพลงเดินกำ เพลงเกี่ยวข้าว
ทักษะพัฒนา เล่ม 2	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้ถ้อยคำสำนวนให้มีประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางทำนองต่าง ๆ เกี่ยวกับ ส่วนวนไทย
ภาษาวิจารณ์ เล่ม 1	<ul style="list-style-type: none"> - พระราชวิจารณ์ ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เรื่องจดหมายเหตุทรงจำ ของกรมหลวงนรินทรเทวี 	<ul style="list-style-type: none"> - การฟังสารจากบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางทำนองต่าง ๆ - การฟังเพลงปรบไถ่
ภาษาวิจารณ์ เล่ม 2	<ul style="list-style-type: none"> - การพูดเพื่อโน้มน้าวใจ - การสัมภาษณ์ - เสภาเรื่องขุนช้างขุนแผน 	<ul style="list-style-type: none"> - การพูดให้เห็นคุณค่าเพลงพื้นบ้านของท้องถิ่น - การสัมภาษณ์วิทยากรเรื่องเพลงพื้นบ้าน - การฟังเพลงทรงเครื่อง ชุดตีหมากผัว

ชื่อแบบเรียน	ชื่อเรื่องในบทเรียน	เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่อาจสอดแทรกในการสอนได้
วิชาเลือก		
ท 021 การอ่านและพิจารณา	- การอ่านและพิจารณาวรรณกรรมร้อยกรองประเภทเพลง	- การอ่านและพิจารณาบทเพลงพื้นบ้านภาคกลาง
ท 033 วรรณคดีมรดก	- เสภาขุนช้างขุนแผน	- การฟังเพลงทรงเครื่อง หรือเพลงฉ่อย หรือเพลงอีแซว เรื่องขุนช้างขุนแผน
ท 042 การเขียน 2	- การเขียนร้อยกรอง	- การเขียนร้อยกรองตามฉันทลักษณ์เพลงพื้นบ้านภาคกลาง
ท 051 ภาษาไทยเพื่อกิจกรรม	- ประเพณีไทยภาคกลาง - บทกลอนสำหรับเด็ก - เพลงชาวบ้าน - สุภาษิต คำพังเพย และสำนวน - ปริศนาคำทาย - นิทานชาวบ้าน - ความเชื่อโชคลาง	- การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางว่าด้วยประเพณีไทย - การฟังเพลงสำหรับเด็ก - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางทำนองต่าง ๆ - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับ สุภาษิต คำพังเพย และสำนวน - การทายปัญหา ด้วยบทเพลงพื้นบ้านภาคกลาง - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับนิทานท้องถิ่น - การฟังเพลงพื้นบ้านภาคกลางที่เกี่ยวกับความเชื่อในเรื่องต่าง ๆ
ท 061 ไทยเพื่อกิจกรรม	- การพูดแนะนำการแสดง	- การพูดแนะนำการแสดงการละเล่นเพลงพื้นบ้านภาคกลาง
ท 062 แสดงออกต่อชุมชน	- การอภิปรายเป็นคณะ - การได้วาที	- การอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ เช่น "เพลงพื้นบ้าน : อนาคตจริงหรือ" - การได้วาทีในชุดคดี "เพลงลูกทุ่งกับเพลงพื้นบ้าน เพลงไหนจะมันกว่ากัน" หรือชุดคดีอื่น ๆ

ชื่อแบบเรียน	ชื่อเรื่องในบทเรียน	เพลงพื้นบ้านภาคกลางที่อาจสอดแทรกในการสอนได้
ท 092 ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย	- ภาษาถิ่น	- การเรียนภาษาถิ่นจากบทเพลงพื้นบ้านภาคกลาง

สรุปได้ว่า การสอนภาษาไทยโดยใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางให้สัมพันธ์กับเนื้อหาวิชาในบทเรียน ครูภาษาไทยสามารถทำได้โดยการเลือกกิจกรรมที่ใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางสอดแทรกในการสอนให้เหมาะสม จะทำให้บทเรียนนั้นน่าสนใจยิ่งขึ้น นักเรียนจำเนื้อหาได้แม่นยำ และเป็นการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น และของชาติอีกด้วย

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นับเป็นวิถีทางหนึ่งที่จะนำผู้เรียนไปสู่วัตถุประสงค์ของบทเรียนที่กำหนดไว้ เพราะกิจกรรมเป็นสิ่งเร้าใจที่สำคัญที่จะให้นักเรียนมีความสนใจในการเรียน และเกิดความรู้ความเข้าใจ ความจำได้เป็นอย่างดี การสอนวิชาภาษาไทย เป็นการสอนทักษะทั้ง 4 คือ การพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน การที่จะให้นักเรียนเกิดการพัฒนากิจกรรมทั้ง 4 ดังกล่าว ต้องใช้เวลาในการฝึกฝน เพื่อให้เกิดความรู้และความชำนาญ

กิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยเป็นประสบการณ์ที่ดี ทำให้นักเรียนมีความเจริญงอกงามทุกด้าน รู้จักการเข้าร่วมหมู่คณะ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ใหม่ ๆ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ (2524: 27) กำหนดให้มีการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนขึ้นทุกโรงเรียน เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาแผนใหม่ ดังข้อความที่ว่า "โรงเรียนต้องจัดให้มีกิจกรรม เพื่อส่งเสริมการเรียนในหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อสนองความสนใจ และเพื่อส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพ และเสริมสร้างอุปนิสัย อันดีงามของนักเรียน"

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชาที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น ครูภาษาไทยจึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทักษะทางภาษาไทยให้แก่ักเรียน การจัดกิจกรรมโดยใช้เพลงก็เป็นวิธีการหนึ่ง ดังที่ สุจิต เพียรชอบ และสายใจ อินทร์พรหม (2523: 298) กล่าวว่า การเรียนการสอนภาษาไทยนั้น นอกจากจะมุ่งให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจแล้ว ผู้สอนควรที่จะได้พยายามสร้างบรรยากาศให้เต็มไปด้วยความรื่นรมย์ ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนเกิดความสุขสนาน และเห็นว่าภาษาไทยน่าเรียน นอกจากกิจกรรมต่าง ๆ เช่น สถานการณ์จำลอง เกมการเล่นแล้ว เพลงก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนให้ดียิ่งขึ้น

การนำเพลงทำนองต่าง ๆ เช่น ทำนองเพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล เพลงไทยลูกทุ่ง เพลงพื้นบ้าน ฯลฯ มาใช้ในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จะทำให้ผู้เรียนได้รับความเพลิดเพลินไม่เบื่อหน่าย และจำบทเรียนได้ดี และสามารถนำไปใช้ได้ทุกขั้นตอนของการสอน อาจใช้นำเข้าสู่บทเรียน ใช้ดำเนินการสอน สรุปบทเรียน หรืออาจใช้สำหรับฝึกฝนเพื่อให้เกิดความชำนาญ คล่องแคล่ว และใช้ประเมินผลการสอน ตลอดจนใช้เป็นกิจกรรมเสริมในตอนท้ายของบทเรียนได้อีกด้วย

การนำเพลงมาประกอบการสอนภาษาไทยในขั้นตอนต่าง ๆ นั้น สุจิต เพียรชอบ (2531: 193-203) ได้เสนอแนะสรุปได้ดังนี้

1. ใช้เพลงนำเข้าสู่บทเรียน ครูอาจเปิดแถบบันทึกเสียง เพลงให้นักเรียนฟังหรือร้องเพลงตามเนื้อเพลงบนกระดานดำ หรือบนแผนภูมิ คือเนื้อเพลงที่ครูแจกให้พร้อมกันทั้งชั้น เมื่อจบเพลงแล้วให้นักเรียนพิจารณาเนื้อเพลงนั้น แล้วอภิปรายแสดงความคิดเห็นต่อไป

2. ใช้เพลงดำเนินการสอน คือใช้สอนเนื้อหาโดยตรง เนื้อเพลงจะต้องรวบรวมเนื้อหา หรือเรื่องราวที่จะเรียนไว้อย่างชัดเจน

2.3 ใช้เพลงสรุปบทเรียน เมื่อสอนจบแล้ว ครูอาจแต่งเพลงสรุปบทเรียนเพื่อให้จำเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น บางครั้งครูกับนักเรียนช่วยกันแต่งขึ้นก็ได้

2.4 ใช้เพลงสำหรับฝึก ครูสามารถใช้เพลงในการฝึกความคล่องแคล่วในการใช้ภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เช่น การฝึกออกเสียง ร, ล และตัวควบกล้ำ

3. ขึ้นประ เหมินผลการสอน ครูแต่งเพลงให้นักเรียนร้องพร้อมกัน แล้วใช้เป็นการประเมินผลได้ เช่น ให้นักเรียนหาคำบุรพทในเพลงว่ามีกี่คำ หรืออาจแต่งเพลงที่เป็นคำถาม แล้วให้นักเรียนช่วยกันแต่งเพลง เป็นคำตอบ

4. ขึ้นจัดกิจกรรมประกอบ ครูอาจใช้เพลงในตอนท้ายของบทเรียน หรือ เป็นกิจกรรมนอกเวลาเรียนได้ เช่น ให้สมาชิกในชุมนุมภาษาไทยช่วยกันแต่งเพลง เพื่อช่วยให้จำเนื้อหาภาษาไทยได้ดีขึ้น

ครูผู้สอนสามารถนำบทเพลงต่าง ๆ มาประกอบกำรสอนบทเรียนได้ตามความเหมาะสม วิธีการนำบทเพลงประเภทต่าง ๆ มาใช้นั้น สามารถทำได้หลายวิธี ดังที่ สุปรียา มาลากาญจน์ (2528: 104) ได้เสนอการใช้บทเพลงประกอบบทเรียน ไว้ดังนี้

1. ใช้บทเพลงที่เป็นเนื้อหาในบทเรียนโดยตรง เช่น เพลงเกี่ยวข้าว เพลงลำตัด เพลงพวงมาลัย
2. ใช้บทเพลงที่แต่งประกอบบทเรียนโดยตรง เช่น เพลงสระต่าง ๆ เพลงคำเป็น-คำตาย เพลงผันวรรณยุกต์ ฯลฯ
3. ใช้บทเพลงที่ใช้ขับร้องกันทั่ว ๆ ไป อาจเป็นเพลงไทยเดิม เพลงไทยสากล เนื้อเพลงเหล่านั้นมีส่วนสัมพันธ์กับเนื้อเรื่องในบทเรียน

การใช้บทเพลงเพื่อประกอบการสอนบทเรียนนั้น สามารถนำมาใช้ได้ทุกประเภท และไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นเพลงประเภทใด ซึ่งอาจเป็นเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงลูกกรุง ฯลฯ ดังนั้น เพลงพื้นบ้านภาคกลางก็สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนภาษาไทยได้เช่นกัน ดังที่ สุวรรณภา เกรียงไกรเพชร (2531: 2) กล่าวว่า เพลงพื้นบ้านเป็นสื่อพื้นบ้านประเภทหนึ่งที่มีคุณลักษณะเหมาะสมที่จะนำมาใช้เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาได้เป็นอย่างดี เพลงพื้นบ้านมีความสัมพันธ์กับกระบวนการอบรมทางสังคม ทั้งในแง่วิธีการ และเนื้อหา

นอกจากนี้ พรทิพย์ ศิริสมบูรณ์เวช (2532: 3-4) ได้เสนอแนวทางในการนำคิดการพื้นบ้านมาประกอบการสอนภาษาไทยไว้ 2 วิธี ดังนี้

1. สร้างเนื้อหาขึ้นใหม่ โดยใช้ท่วงทำนองของทิดการพื้นบ้าน

ครูภาษาไทยอาจจะแต่งเพลงประกอบการสอนหลักภาษา การใช้ภาษา หรือวรรณคดี แล้วขับร้องตามท่วงทำนองของทิดการพื้นบ้านประเภทพื้น ๆ ซึ่งใช้ได้ทุกชั้น การสอนไม่ว่าจะเป็นชั้นนำเข้าสู่บทเรียน ชั้นสอน หรือชั้นสรุป

2. ขับร้องเนื้อหาในบทเรียน โดยใช้ท่วงทำนองของทิดการพื้นบ้าน

เนื้อหาในบทเรียนที่เป็นคำประพันธ์ประเภทต่าง ๆ นอกจากจะอ่าน ทำนองเสนาะแล้ว ครูภาษาไทยอาจจะขับร้องตามท่วงทำนองของทิดการพื้นบ้านก็ได้

จะเห็นว่า ครูภาษาไทยสามารถเลือกวิธีการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาใช้ ได้หลายวิธี ตามความเหมาะสม วิธีการใช้เพลงประกอบการสอนนั้น สุจริต เพียรชอบ (2526: 1025) ได้เสนอแนวทางไว้ว่า การใช้เพลงประกอบการสอนภาษาไทยนั้นครูจะใช้ ประกอบตอนใดก็ได้ แต่ต้องควรคำนึงถึงเสมอว่าจะไม่ใช่เพลงจนพรวดหรือ เพราะถ้าใช้ บ่อยครั้งจนเกินไป หรือกลายเป็นกิจกรรมที่ซ้ำซาก แม้เป็นการร้องก็ไม่น่าสนใจแต่ประการใด และครูควรมีความสามารถในการแต่งเพลงได้พอสมควร ไม่จำเป็นต้องเป็นเพลงที่ยากมากนัก อาจเป็นเพลงสั้น ๆ ที่เด็กหรือผู้ใหญ่อาจร้องเล่นได้โดยง่าย หากมีทักษะในการแต่งดีพอ ก็อาจแต่งให้ยากขึ้น การแต่งบทเพลงเพื่อประกอบการสอนนั้น ยุติน พิพิธกุล (2522: 234-235) ได้เสนอวิธีการแต่งเพลงไว้ สรุปได้ดังนี้

1. แต่งโดยเทียบเนื้อร้องและทำนองเดิมที่เขามีร้องกันอยู่แล้ว
2. การเลือกทำนองเพลงนั้น ควรเลือกทำนองที่ฟังแล้วเกิดความ ตื่นเต้นสนุกสนานอยากปรบมือเข้าจังหวะ และควรเลือกจากทำนอง เพลงยอดนิยมในแต่ละสมัย เพราะ เป็นเพลงที่คนส่วนใหญ่ได้ยินได้ฟังกันอยู่เสมอ ทั้งครูและเด็กจะได้ร้องได้ง่ายยิ่งขึ้น
3. การใช้ถ้อยคำ ควรดูด้วยว่าตอนใดควรเป็นเสียงสั้น ตอนใดควรเป็น เสียงยาว เฉพาะตอนลงท้าย ถ้าเป็นเสียงสั้นจะทำให้ไม่ไพเราะ
4. ก่อนลงมือแต่งเพลงต้องฝึกร้องเพลงเดิมให้คล่องเสียก่อน และศึกษา เนื้อหาที่จะนำมาแต่งให้ลึกซึ้ง
5. เขียนเพลงเดิมไว้แล้วแต่งเพลงเทียบเคียง โดยให้มีจำนวนพยางค์ เท่ากัน หรืออาจมากกว่ากันได้บ้าง
6. ควรเป็นเพลงสั้น ๆ

นอกจากนี้ สุจริต เพ็ชรชอย (2526: 1025-1029) เสนอวิธีการแต่งเพลง ประกอบการสอนภาษาไทยไว้ สรุปได้ดังนี้

1. แต่งเพลงง่าย ๆ นั้น ๆ โดยนำทำนองเพลงที่เด็กร้องเล่นกันหรือเพลงที่ครู อนุบาลสอนให้เด็กร้องเพลงเล่นมาใช้ แล้วแต่งเนื้อเพลงให้มีข้อความเกี่ยวกับภาษาไทย เช่น ทำนองเพลงช้าง เพลงคบบัณเฑาะ เพลงวิว ฯลฯ
2. แต่งเป็นคำประพันธ์ง่าย ๆ เช่น กลอนหรือกาพย์ เนื้อเพลงควรวรรใช้เกี่ยวกับ ภาษาไทย แล้วใส่ทำนองเพลงไทยเดิม ซึ่งเป็นเพลงอะไรก็ได้ตามที่เห็นสมควร เช่น เพลงคำพังเพยสุภาษิต ทำนองเพลงสิงโลด เพลงคำอุทาน ทำนองเพลงเทพทอง ฯลฯ
3. แต่งเพลงภาษาไทยโดยยึดทำนองเพลงเป็นหลัก อาจเป็นเพลงไทยเดิม หรือ เพลงไทยสากลก็ได้ เช่น เพลงคุณค่าภาษาไทย ทำนองเพลงลาวสมเด็จ เพลงด้วงสะกด ทำนองเพลงดอกไม้ในรูหู ฯลฯ
4. ใช้ทำนองเพลงที่รู้จักกันแพร่หลาย เช่น ใช้ทำนองเพลงลูกเสือหรือเพลงภาษาอังกฤษที่คนทั่ว ๆ ไปร้องได้ แล้วแต่งเนื้อเพลงเกี่ยวกับภาษาไทยตามที่ต้องการ เช่น เพลง ชนิดของคำ ทำนองเพลงข้าวโหดสาธิต เพลงคำสันธาน ทำนองเพลง Love is Blue ฯลฯ

เห็นได้ว่า วิธีการแต่งเพลงประกอบการสอนนั้นมีอยู่หลายวิธี ซึ่งครูสามารถเลือกใช้ได้ตามความถนัด และการนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย จะประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับสื่อการเรียนการสอนที่ครู นำมาประกอบการจัดกิจกรรม เพราะสื่อการเรียนการสอนจะกระตุ้น ความสนใจให้ผู้เรียน เกิดความรู้สึกรักเรียน และเข้าใจบทเรียนได้ง่ายขึ้น สื่อการสอนมีหลายชนิด ดังที่ ประภาศรี สีหอำไพ (2524: 204) ได้จัดประเภทของสื่อการเรียนการสอนไว้ สรุปได้ดังนี้

1. สิ่งพิมพ์ (Printed Material) ได้แก่หนังสือแบบเรียน หนังสืออุเทศ หนังสืออ่านประกอบ หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร เอกสารแผ่นปลิว วัสดุกราฟิกอื่น ๆ
2. เครื่องมือหรืออุปกรณ์การสอน (Audio-Visual Equipment) เครื่องฉาย ภาพ (Projected Material) อุปกรณ์ถ่ายทอดเสียง (Transmission)

3. วัสดุอุปกรณ์ (Audio-Visual Material) ได้แก่ สิ่งของที่ใช้ประกอบการสอนได้ เช่น หุ่นจำลอง หุ่นกระบอก ลูกโลก กระดานดำ ชอล์ก ป้ายนิเทศ บัตรคำ แผนภูมิ รูปภาพ ฯลฯ สื่อสิ่งเบ็ดเตล็ดต่าง ๆ เรียกว่าวัสดุ ส่วนเครื่องมือที่มีความคงทน เรียกว่า อุปกรณ์

4. สถานที่ การจัดประสบการณ์การเรียนการสอนในห้องเรียน และนอกห้องเรียน เช่น การไปทัศนศึกษา การจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน เป็นต้น

5. วิทยากร ผู้ใช้สื่อการสอนในการพูด การอธิบาย การซักถาม การอภิปราย

6. วิธีการ คือ วิธีสอน ซึ่งถือเป็นประติมากรรมของมนุษย์ วิธีการนี้รวมทั้งวิธีที่ใช้อุปกรณ์ เช่น การสาธิต การศึกษานอกสถานที่ เป็นต้น

ครูภาษาไทยสามารถนำสื่อการสอนดังกล่าว มาใช้ประกอบการนำมาบทเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภาษาไทยได้ตามความเหมาะสมกับผู้เรียน เนื้อหาวิชา เวลา และสถานที่

สรุปได้ว่า การใช้เพลงพื้นบ้านภาคกลางมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยนั้นสามารถนำมาใช้ประกอบการสอนได้ทุกชั้นตอน ได้แก่ ให้นำเข้าสู่บทเรียน ใช้ดำเนินการสอน ใช้สรุปบทเรียน ใช้สำหรับฝึก ใช้ประเมินผล และใช้เป็นกิจกรรมประกอบ วิธีการนำมาใช้นั้นมีหลายวิธีได้แก่ ใช้บทเพลงเป็นเนื้อหาโดยตรง ใช้บทเพลงที่แต่งขึ้นประกอบบทเรียน ใช้บทเพลงนี้ร้องทั่ว ๆ ไปที่สัมพันธ์กับเนื้อหาในบทเรียน และการขับร้องเนื้อหาในบทเรียนโดยใช้ทำนองเพลงพื้นบ้านภาคกลาง ส่วนวิธีการแต่งเพลงนั้น ครูสามารถทำได้โดย แต่งเนื้อเพลงขึ้นใหม่โดยเทียบเนื้อร้องกับทำนองเดิม อาจใช้ทำนองเพลงที่รู้จักกันแพร่หลาย ควรเป็นเพลงง่าย ๆ สั้น ๆ การนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้นั้นจำเป็นต้องใช้สื่อประเภทต่าง ๆ เช่น สิ่งพิมพ์ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งวิทยาการในชุมชน มาประกอบการจัดกิจกรรม

4. การจัดกิจกรรม เสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยนั้น ควรจัดทั้งในและนอกชั้นเรียน เพราะเวลาเรียนมีจำกัด และจำนวนนักเรียนในชั้นหนึ่ง ๆ มีมากเป็นอุปสรรคต่อการสอน และการฝึกทักษะทางภาษาให้กับนักเรียนโดยทั่วถึงกัน จึงเป็นไปได้ยาก ดังที่ สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรมพรรย์ (2523: 196) กล่าวว่า เพื่อให้การเรียนการสอนได้ผล ครูภาษาไทยจึงควรที่จะได้จัดกิจกรรมทางภาษาขึ้น นอกเวลาเรียน เพื่อเสริมการเรียนการสอนในชั้นให้ดีขึ้น กิจกรรมที่จัดขึ้นนี้จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ และทักษะทางภาษาไทยดีขึ้น ดังนั้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นนอกชั้นเรียน เป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีความสามารถได้แสดงออกอีกด้วย กิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย ที่อาจจัดขึ้นในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคกลางนั้น สุจริต เพียรชอบ (2525: 193-197) ได้เสนอแนะไว้ดังนี้

1. การศึกษารวบรวมเพลงกล่อมเด็ก
2. ฝึกการเล่นเพลงพื้นเมือง เช่น เพลงพวงมาลัย เพลงเรือ เพลงฉ่อย ว่าเหย้ย ลำตัด เป็นต้น

นอกจากนี้ สุจริต เพียรชอบ (2526: 42-44) ยังได้เสนอกิจกรรมเสริมในรูปของชุมนุมที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านภาคกลาง เพื่อพัฒนาทักษะทางภาษาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในการจัดกิจกรรมเสริมทักษะการรับสาร และส่งสาร ไว้สรุปได้ดังนี้

1. ฟังเพลง แล้ววาดภาพแสดงจินตนาการที่ได้จากการฟัง
2. เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทย ครูหรือชุมนุมภาษาไทยควรสนับสนุนให้สมาชิกไปฟังผู้อาวุโสในชุมชน เล่านิทานพื้นเมือง ร้องเพลงกล่อมเด็ก หรือเพลงพื้นบ้าน แล้วจดบันทึก หรือบันทึกเทปไว้ ถอดเทปแล้วรวบรวมเนื้อหาให้เป็นหมวดหมู่
3. เชิญวิทยากรในท้องถิ่นที่มีความสามารถในการร้องเพลงพื้นเมือง เพลงกล่อมเด็ก มาบรรยายและสาธิตการขับร้องให้สมาชิกฟัง

4. รวบรวมเพลง และร้องเพลง ซึ่งประกอบด้วยตัว ร ล และคำควบกล้ำ

5. การรวบรวมเพลงพื้นเมือง และ เพลงกล่อมเด็ก

สรุปได้ว่า การนำเพลงพื้นบ้านภาคกลางมาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรวิชาภาษาไทย นั้น มีส่วนช่วยเสริมสมรรถภาพทางการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยในชั้นเรียนให้ดียิ่งขึ้น

5. การวัดและประเมินผล

การวัดและประเมินผลในการเรียนการสอน จะช่วยให้ครูทราบถึงผลการสอนของครู และผลการเรียนของนักเรียน ว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอนของครู และการเรียนของนักเรียนได้ถูกวิธี ดังนั้นการวัดและประเมินผล ซึ่งมีบทบาทสำคัญมากในการเรียนการสอนในทุก ๆ วิชา

การวัดและประเมินผลจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง มีหลักเกณฑ์ และมีระบบแบบแผน จึงทำให้การวัด และประเมินผลนั้นมีประสิทธิภาพ นักการศึกษาได้ให้ความหมายของการวัดและประเมินผลไว้หลายท่าน ดังนี้

ปองจิต อ่อนเผ่า (2522: 14) ได้กล่าวถึงความหมายของการวัดผลการศึกษา สรุปได้ว่า การวัดผลการศึกษา คือ วิธีการหรือกระบวนการที่กระทำเพื่อให้ทราบปริมาณความรู้ ความสามารถว่าผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถเพียงใด และการประเมินผลการศึกษา คือ การนำผลจากการวัดผลมาประเมินตัดสินว่า ผู้เรียนมีความสามารถควรจะสอบได้ หรือสอบตก หรือมีพัฒนาการก้าวหน้าไปอย่างไร

อนันต์ ศรีโสภณ (2525: 2) ได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผล สรุปได้ว่า การวัด หมายถึง การกำหนดตัวเลข หรือ สัญลักษณ์เข้ากับวัตถุ สิ่งของ เหตุการณ์ หรือพฤติกรรมที่เป็นไปตามกฎ ส่วนการประเมินผลนั้น เป็นกรรมวิธีของการวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูล และการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในทางเลือกต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินผล จึงจำเป็นต้องอาศัยการทดสอบและการวัด การวัดหรือประเมินผลจะทำงานในเรื่อง คุณลักษณะหรือคุณสมบัติของคน เช่น การวัดบุคลิกภาพ การวัดความสามารถในวิชาคณิตศาสตร์ การวัดความถนัดทางภาษา

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2527: 1) ได้กล่าวถึงการวัดและการประเมินผล สรุปได้ว่า การวัดผล หมายถึง การตรวจสอบหรือค้นหาว่า สิ่งที่เราต้องการตรวจสอบนั้นมีปริมาณและคุณภาพมากน้อยเพียงใด เครื่องมือที่ใช้ในการวัดอาจจะเป็นแบบทดสอบ หรือ การสังเกต การประมาณค่า ส่วนการประเมินผล คือ การนำผลจากการวัดต่าง ๆ มาประมวลชี้ขาดในขั้นสรุป หรือขั้นของการตัดสินใจ

จากความหมายของการวัด และประเมินผล ดังกล่าว สรุปได้ว่า การวัด และประเมินผล หมายถึง การประเมินค่าการเรียนรู้ของนักเรียน ในแต่ละวิชานั้น มีการพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ไปมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นการตัดสินใจว่าผู้เรียนมีความสามารถที่จะผ่านเกณฑ์การศึกษาที่กำหนดไว้หรือไม่ เพื่อให้ทราบถึงกระบวนการเรียน การสอนของครู บรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้หรือไม่ เป็นกระบวนการที่ต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และมีขั้นตอน

ดังนั้นในการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย การวัดและประเมินผล ถือว่ามีส่วนสำคัญมาก เพราะเป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้ครูได้ทราบถึงพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน เพื่อที่ครูจะได้จัดการเรียนการสอนได้เหมาะสม และหลังจากการเรียนการสอนเสร็จสิ้นลงแล้ว การวัด และประเมินผลจะช่วยให้ครูสามารถสำรวจได้ว่า นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ และนอกจากนี้ยังเป็นการประเมินตัวครูผู้สอนด้วยว่า ได้จัดการศึกษาบรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด

ในการวัดและประเมินผลวิชาภาษาไทยนั้น สุจริต เพียรชอบ (2531: 257-258) ได้กล่าวถึง วัตถุประสงค์ในการวัดและประเมินผลการสอนภาษาไทย สรุปได้ดังนี้

1. เพื่อทดสอบพื้นฐานความรู้ทางภาษาไทยของนักเรียน เป็นการทดสอบก่อนที่จะลงมือสอน เพื่อครูจะได้ทราบว่า นักเรียนแต่ละคนจะมีความสามารถทางภาษามากน้อยเพียงใด
2. เพื่อแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามความสามารถทางภาษาของนักเรียน
3. เพื่อวัดพัฒนาการ และสัมฤทธิ์ผลในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนว่ามีความก้าวหน้า และเกิดการเรียนรู้ขึ้นมากน้อยเพียงใด

4. เพื่อให้ครูผู้สอน ได้ทราบว่า การสอนของคนมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการสอน
5. เพื่อให้นักเรียน ได้ทราบผลการเรียนของตนเป็นระยะ สำนวญความก้าวหน้า และความบกพร่องของตนเอง และปรับปรุงการเรียนของตน
6. เพื่อช่วยให้ครูได้พิจารณาว่านักเรียนแต่ละคนมีข้อบกพร่องในการเรียนภาษาไทยด้านใดบ้าง เพื่อหาทางแก้ไข
7. เพื่อเร้าความสนใจของนักเรียน ให้มีความกระตือรือร้นในการเรียนวิชาภาษาไทย
8. เพื่อทราบทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเรียนภาษาไทย
9. เพื่อให้ได้ทราบข้อมูล เกี่ยวกับการเรียนภาษาไทยของนักเรียน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการให้คำปรึกษาในด้านการเลือกวิชาเรียนในสาขาวิชาภาษาไทยต่อไป
10. เพื่อปรับปรุงวิธีการทดสอบ และข้อทดสอบให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ขั้นตอนในการวัดและประเมินผล

ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนภาษาไทย ควรมีขั้นตอนในการวัดและประเมินผลอย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่ สมศักดิ์ ลินตุระเวชผู้ และจันทิมา พรหมโชติกุล (2525: 188-234) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการวัด และประเมินผลการเรียนวิชาภาษาไทยสรุปได้ดังนี้

1. กำหนดจุดมุ่งหมายของการวัดและประเมินผลการเรียนวิชาภาษาไทย ว่ามีจุดมุ่งหมายจะวัด และประเมินผลเด็กกลุ่มใด จะวัดคุณลักษณะหรือพฤติกรรมของเด็กและมีจุดมุ่งหมายว่าวัดเพื่ออะไร
2. กำหนดการวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของเนื้อหา คือ กำหนดขอบข่ายเนื้อหา และพฤติกรรมให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนในเนื้อหาวิชา

3. กำหนดเครื่องมือที่จะใช้วัด เครื่องมือที่จะใช้วัดและประเมินผลมีหลายชนิด การวัด แต่ละครั้งจะต้องระมัดระวัง เรื่อง การเลือกเครื่องมือให้เหมาะสม การวัดบางครั้ง อาจใช้เครื่องมือหลาย ๆ ชนิดประกอบกัน

4. สร้างเครื่องมือ ที่จะใช้วัด โดยการสร้างเครื่องมือตามหลักเกณฑ์ในการ สร้างเครื่องมือ นั้น

5. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพดี เชื่อถือได้ เป็นประโยชน์ในการวัด และประเมินผลอย่างแท้จริง ดังนั้น ก่อนใช้เครื่องมือควรมีการ ตรวจสอบทุกครั้ง

6. ดำเนินการวัด โดยครูออกจุดมุ่งหมายของการวัดให้นักเรียนทราบ จัดสภาพ แวดล้อมให้เหมาะสม ปฏิบัติตามหลักการที่ดี

7. ประเมินผล ผู้วัดต้องเข้าใจ เรื่องความหมายของคะแนน เพื่อบอกระดับ ความสามารถของนักเรียนได้ เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอน

8. รายงานผล เพื่อให้นักเรียนทราบถึงการพัฒนาของตนเอง และผู้ปกครอง ได้ทราบถึงการพัฒนากิจการของเด็ก เพื่อเป็นหลักฐานทางการเรียนของนักเรียน การรายงาน ผล อาจทำได้โดยรายงานแบบแสดงระดับผลการเรียนหรือระบบเกรด รายงานแบบเส้นภาพ รายงานโดยการเขียนอธิบาย

วิธีการวัดและประเมินผล

วิธีวัดและประเมินผลการเรียนรู้ภาษานั้นมีหลายวิธี ซึ่งครูภาษาไทย ควรใช้ หลาย ๆ วิธีประกอบกัน ดังที่ สุจิต เพ็ชรชอบ และสายใจ อินทร์ทรัพย์ (2523: 242-245) ได้เสนอแนะวิธีการวัดและประเมินผล ไว้ดังนี้

1. การถาม-ตอบปากเปล่า
2. การสอบปากเปล่า
3. การสนทนา

4. การสัมภาษณ์
5. การอภิปราย
6. การประชุมกลุ่มย่อย
7. การสังเกต
8. การใช้แบบสอบถาม
9. การให้นักเรียนทำรายงานเสนอผลการค้นคว้า
10. การใช้มาตราส่วนประเมินค่า
11. การบันทึกพฤติกรรมทางภาษาของนักเรียน
12. การใช้แผนภูมิแสดงเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้ตั้งไว้
13. การสอบ ข้อเขียน

นอกจากวิธีการวัดผลที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ครูภาษาไทยอาจวัดผลด้วยวิธีอื่น ๆ อีกก็ได้ เช่น การวาดภาพประกอบการเรียนวรรณคดี การแสดงบทบาท การแสดงละคร การโต้วาทิ การใช้สถานการณ์จำลอง การได้ทดลองสด สักวา การตกแต่งป้ายนิเทศและอื่น ๆ

ประโยชน์ของการวัดผลและประเมินผลวิชาภาษาไทย

การวัดและประเมินผลนั้นนับว่ามีประโยชน์ต่อการเรียนในแต่ละสาขาวิชา โดยเฉพาะวิชาภาษาไทย การวัดและประเมินผลมีประโยชน์ต่อการเรียนการสอนมาก ดังที่ สุจิต เพียรชอบ และ สายใจ อินทวัฒน์ (2523: 236) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดและประเมินผลวิชาภาษาไทย สรุปได้ดังนี้

1. การวัดและประเมินผลการสอนภาษาไทย จะช่วยให้ครูได้ทราบสถานการณ์ทางการเรียนภาษาของนักเรียน ตั้งแต่ก่อนลงมือสอนในขณะที่ทำการสอนและเมื่อสิ้นสุดการสอน
2. การวัดผลและประเมินผลเป็นระยะ ๆ จะทำให้นักเรียนตื่นตัว มีความสนใจเรียนภาษาไทยเพิ่มขึ้น

3. การวัด และประเมินผล จะช่วยให้ครูสามารถแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามความสามารถ เมื่อพบว่า มีข้อบกพร่อง ครูสามารถจัดสอนซ่อม เสริมทักษะทางภาษาให้เป็นพิเศษ เพื่อนักเรียนจะได้เรียนกับกลุ่มอื่น

4. การวัดและประเมินผล การสอนภาษาไทยนั้น เป็นการวัดและประเมินการสอนของครู ว่ามีความสามารถในการสอนมากน้อยเพียงใด การที่นักเรียนตอบคำถามไม่ได้หรือทำข้อสอบไม่ผ่าน ข้อบกพร่องอาจอยู่ที่ตัวครูก็ได้ ครูจะได้ปรับปรุงวิธีการสอน

5. ช่วยให้สามารถวินิจฉัย และทำนายผล เกี่ยวกับการเรียนการสอนได้

6. เป็นวิธีหนึ่งของการเรียนการสอน คือ เป็นการสร้างสถานการณ์ให้นักเรียนได้ทดลองความรู้ความสามารถที่เรียนไป ว่าวิธีการเรียนของคนดีหรือไม่ดี ควรปรับปรุงอย่างไร จึงจะได้รับความรู้อย่างเต็มที่

7. การวัดและประเมินผล ช่วยให้ครูสามารถให้คะแนนนักเรียนได้ถูกต้อง

สรุปได้ว่า การวัดและประเมินผล เป็นกระบวนการเรียนการสอนขั้นสุดท้าย ซึ่งทำให้ผู้สอบทราบผลการสอนของตนว่าบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด และผู้เรียนก็จะทราบผลการเรียนของตนว่าเกิดการเรียนรู้และพัฒนาขึ้นเพียงใด ผลของการวัดและประเมินผลที่ได้นั้นจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการสอนของครู และการเรียนของนักเรียน เพื่อให้การเรียนการสอนนั้นบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

สุมาลย์ เรืองเดช (2517) ได้ศึกษาเพลงพื้นเมืองจากตำบลหมทวน อำเภอหมทวน จังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรวบรวม จำแนกประเภท และวิเคราะห์เพลงพื้นเมืองจากตำบลหมทวน โดยรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิจากวิทยากรจำนวน 12 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลลงในแถบบันทึกเสียง แล้วถอดความทำการศึกษา และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า ข้อมูลที่ได้มีจำนวน 161 เพลง โดยแบ่งเป็นเพลงเด็กจำนวน 40 เพลง เพลงประกอบการเล่นจำนวน 55 เพลง เพลงประกอบพิธีจำนวน 66 เพลง ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นแนวคิด ค่านิยม และแนวปฏิบัติของชาวบ้านในตำบลหมทวน ซึ่งมีอิทธิพลมาจากศาสนาพุทธ คำสั่งสอนของผู้ใหญ่สภาพเหตุการณ์บ้านเมือง เพลงเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตในชนบท มีการถ่ายทอดกันในท้องถิ่นใกล้เคียง ความนิยมในการเล่นเพลงพื้นเมืองของชาวบ้านมีน้อยเต็มที่ เพลงพื้นเมืองนับวันจะสูญไป ควรมีการรวบรวมไว้เป็นหลักฐาน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชนรุ่นหลัง

สุกัญญา สุกฉายา (2523) ได้ทำการศึกษารวบรวมเพลงปฏิพากย์ภาคกลางไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อศึกษาด้านพัฒนาการของเพลงปฏิพากย์ และบทบาทของเพลงปฏิพากย์ มุ่งศึกษามบทบาทในการนำเสนอเรื่องเพศที่ปรากฏในเพลง โดยอาศัยแนวคิดในเชิงประวัติ สังคมวิทยาและจิตวิเคราะห์ รวบรวมเพลงปฏิพากย์ได้ 26 ชนิด รวมทั้งสิ้น 67 บท จากผลการวิจัยแสดงว่า เพลงปฏิพากย์ในระยะแรกน่าจะเป็นเพลงปฏิพากย์สั้นที่เกิดจากการรวมหมู่เพื่อประโยชน์ในการทำงานร่วมกัน ต่อมาจึงมีการผูกโครงเรื่องให้ซับซ้อนขึ้น จึงเกิดเป็นเพลงปฏิพากย์ยาวและพัฒนากลายเป็นมหรสพประเภทหนึ่ง เพลงปฏิพากย์เคยมีบทบาทอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในอดีต คือ ให้ความบันเทิง สร้างความสามัคคีในกลุ่มให้การศึกษา แนวทางการดำเนินชีวิต ถ่ายทอดค่านิยมในสังคมวิพากษ์วิจารณ์สังคม ถ้าพิจารณาในเชิงจิตวิเคราะห์ จัดได้ว่าเพลงปฏิพากย์เป็นวิธีการระบายออกของสัญชาตญาณทางเพศ และระบายความก้าวร้าวที่เก็บกดจากการถูกจำกัดสัญชาตญาณทางเพศ และเป็นปฏิกิริยาได้ตอบกฎเกณฑ์ของสังคม ในสังคมปัจจุบันเพลงปฏิพากย์ลดบทบาทลงเกือบหมด ด้วยอิทธิพลของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตก

และสื่อมวลชนต่าง ๆ นับวันจะสูญสิ้น เพราะขาดการสืบทอดโดยคนหนุ่มสาว

สมจิตร กัลยาศิริ (2524) ได้ทำการศึกษาวិเคราะห์เพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ ด้านคุณค่าทางภาษา สังคมวิทยา จริยศาสตร์ จิตวิทยา ดนตรี อารมณ์ และการแสดงการจะเล่นพื้นเมือง และได้ศึกษาความคิดเห็นของ นักศึกษาและประชาชนจังหวัดสุรินทร์ เกี่ยวกับคุณค่าของเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมือง โดยรวบรวมเพลงพื้นเมืองและการละเล่นพื้นเมืองที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และทุติยภูมิ แล้วนำมา วิเคราะห์คุณค่าด้านต่าง ๆ ตามเกณฑ์ที่สร้างขึ้น หลังจากนั้นจึงสร้างแบบสอบถาม 1 ชุด เพื่อใช้กับนักศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกภาษาไทย จำนวน 100 คน และประชาชน ชาวสุรินทร์ในเขตอำเภอเมือง จำนวน 100 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ ผลปรากฏว่าเพลง พื้นเมืองของจังหวัดสุรินทร์ มีคุณค่าด้านอารมณ์ ดนตรี ภาษา สังคมวิทยามาก นักศึกษาและ ประชาชนในจังหวัดสุรินทร์เห็นว่า มีคุณค่าด้านภาษา สังคม วัฒนธรรม ดนตรี และลีลา ทำร่ำมาก นอกจากนี้ยังพบว่า วิธีปลูกฝังให้ชาวสุรินทร์ทุกวัยสนใจเพลงพื้นเมืองและการละเล่น พื้นเมือง คือให้สถาบันการศึกษาทุกสถาบัน ทุกระดับ จัดกิจกรรมส่งเสริมเพลงพื้นเมือง และการละเล่นพื้นเมือง สนับสนุนส่งเสริมคณะดนตรีพื้นเมือง ห่อเพลงแม่เพลงอย่างจริงจัง และจัดประกวดเพลงพื้นเมืองให้บ่อยครั้ง นักศึกษาประชาชนเสนอว่า ควรมีการปริทัศน์เพลง พื้นเมือง ทั้งด้านทำนองและความหมายทางสื่อมวลชน

สมพล อุบุญชา (2524) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนหลักภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนด้วยการสอนแบบบรรยาย โดยการใช่และไม่ใช้เกมและเพลงประกอบการสอน ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบความรู้พื้นฐานทาง ภาษาไทย แล้วนำไปทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมิธีธรรมสาธิต กรุงเทพมหานคร จำนวน 215 คน เพื่อสุ่มตัวอย่างประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวน 48 คน แบ่งเป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 43 คน และกลุ่มทดลอง จำนวน 41 คน ผู้วิจัยทดลองสอนแบบบรรยายโดยใช้เกมและเพลงประกอบการสอนกับกลุ่มทดลอง และสอนโดย วิธีบรรยายมีอุปกรณ์บางชนิดประกอบกับกลุ่มควบคุม ใช้เวลาสอนเท่ากันจำนวน 6 คาบ เมื่อสอนจบบทเรียนแต่ละหน่วยได้ทดสอบความรู้ของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ด้วยแบบทดสอบวัดผล สัมฤทธิ์ในการเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ ได้ทดสอบทั้ง 2 กลุ่ม อีกครั้ง

หนึ่งด้วยแบบทดสอบชุด เดิมแล้วนำผลการทดลองสอนมา เปรียบเทียบกันโดยการทดสอบค่า Z (X-test) ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนและความคิดทบทวนในเนื้อหาวิชาหลัก ภาษาไทยหน่วยที่ 1 (ไตรยางศ์) กับหน่วยที่ 4 (อักษรนำ-อักษรควบ) ของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองไม่แตกต่างกัน ส่วนผลสัมฤทธิ์ในการเรียน และความคิดทบทวนในเนื้อหาวิชา หลักภาษาไทย หน่วยที่ 2 (วรรณยุกต์) กับหน่วยที่ 3 (คำเป็น-คำตาย) ของกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองแตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01

สุนทรี ดวงทิพย์ (2525) ได้วิเคราะห์วรรณกรรมพื้นบ้าน คำบล่าไม้ อำเภอรามกระด้าย จังหวัดกำแพงเพชร โดยการรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้าน แล้ววิเคราะห์ ตามเกณฑ์การวิเคราะห์ที่สร้างขึ้นสอบถามครูและอาจารย์ในจังหวัดกำแพงเพชร จำนวน 100 คน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามพบว่า ครูและอาจารย์ในจังหวัดกำแพงเพชรเห็นว่า วรรณกรรมพื้นบ้านมีคุณค่า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประกอบการเรียนการสอนได้มาก แต่ครูและอาจารย์ยังขาดความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน และขาดทักษะใน การนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน ควรมีการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมพื้นบ้าน และจัดบทเรียนให้มี เนื้อหาเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมพื้นบ้าน เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ด้านการ เรียนการสอนต่อไป

กมล รอดคล้าย (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครู เกี่ยวกับบทบาทใน การอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย โดยสร้างแบบสอบถามขึ้น 1 ชุด เพื่อใช้รวบรวมความ คิดเห็นในด้าน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การค้นคว้าศึกษา การเข้าร่วมกิจกรรม และเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน และการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างประชากรเป็นครูภาษาไทย จำนวน 203 คน ที่สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 3 ใช้วิธีสุ่มแบบธรรมดา ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูภาษาไทย ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วยในระดับมากที่สุดคือ การส่งเสริมให้นักเรียนมีการฝึกบรรยาย และปฏิบัติ ที่ดีด้านการเข้าร่วมกิจกรรมและเผยแพร่ความรู้แก่ชุมชน ครูส่วนใหญ่มีความเห็นในระดับมากที่สุดคือ ควรนำสิ่งประดิษฐ์และศิลปกรรมในท้องถิ่นออกเผยแพร่ด้านการค้นคว้าและศึกษา ครูมีความเห็น ด้วยในระดับมากที่สุดคือ ควรรวบรวมความรู้ด้านวัฒนธรรมและวัฒนธรรมท้องถิ่น จากแหล่งความรู้ ในชุมชนด้านปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ครูส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดคือ ควรให้คำแนะนำ และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน

ชานาญ แก้วคะตา (2526) ได้ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของครูภาษาไทยภาคตะวันออกเฉียงเหนือในการอนุรักษ์และสืบทอดคตินาบ้าน โดยการไ้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นครูผู้สอนภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำนวน 172 คน ไ้แบบสอบถาม พบว่า ครูผู้สอนภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยระดับมากคือ การสนับสนุนให้ครูภาษาไทยและหมวดภาษาไทยได้ทำการสำรวจหรือรวบรวมใบลานหรือหนังสือผูกต่าง ๆ แล้วนำมาชำระหรือวิจัย ในด้านการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการถ่ายถอดคตินาบ้านครูภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากที่สุดกับคำกล่าวของนักคตินาวิทยาที่ว่า หากไม่อนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านแท้ ๆ ไว้แล้ว จะทำให้ชาติต้องสูญเสียความมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไปที่สุดในการสืบทอดคตินาบ้านอีสานนั้น ครูภาษาไทยส่วนใหญ่เห็นด้วยในระดับมากกว่า ให้ครูภาษาไทยที่มีความสามารถทางคตินาบ้านได้มีโอกาสฝึกอบรมแก่ชุมชนทั้งในและนอกเวลาเรียน นอกจากนี้ครูภาษาไทยควรประสานงานกับหน่วยงานอื่นในการอนุรักษ์และสืบทอดคตินาบ้านอีสานด้านต่าง ๆ

วัฒนา มัคคสมัน (2528) ได้ทำการทดลองสอนไ้ตสากลเบื้องตัน โดยไ้เพลงพื้นบ้านอีสานแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เพื่อเปรียบเทียบผลการเรียนของนักเรียนที่เรียนไ้ตสากลเบื้องตันจากแผนการสอนปกติกับแผนการสอนที่ไ้เพลงพื้นบ้านอีสาน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านสระภู อำเภอลุมพรีลลย จังหวัดศรีสะเกษจำนวน 58 คน จัดกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มแบบจับคู่คะแนนจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ประจำภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2527 แม่เป็นกลุ่มควบคุม และกลุ่มทดลองไ้วิธีลุ่มอย่างง่าย ไ้กลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ กลุ่มทดลองเรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนไ้ตสากลโดยไ้เพลงพื้นบ้านอีสานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แล้วเปรียบเทียบผลการเรียนทางด้านผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมการเรียน ระหว่างกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง โดยไ้ t-test ผลการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองที่เรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนไ้ตสากลเบื้องตันโดยไ้เพลงพื้นบ้านอีสานกับกลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนตามแผนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ มีผลการเรียนทางด้านผลสัมฤทธิ์ แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .01 แต่ผลการเรียนทางด้านพฤติกรรมการเรียนไม่แตกต่างกัน

ปราณี เลิศฤทธา (2529) ได้ทำการศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของ
 หัวหน้าหมวดวิชาและครูภาษาไทย เกี่ยวกับการใช้คติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทย
 ระดับมัธยมศึกษา โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทย กับครู
 ภาษาไทยในโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เขตการศึกษา 5
 หัวหน้าหมวดวิชา จำนวน 84 คน และครูภาษาไทย จำนวน 303 คน โดยใช้แบบสอบถาม
 ผลการวิจัยพบว่า หัวหน้าหมวดวิชาและครูภาษาไทยเห็นด้วยมาก กับการใช้คติชนวิทยาในการ
 เรียนการสอนภาษาไทยระดับมัธยมศึกษา ในด้านประเภทของคติชน วิธีการที่นำมาใช้
 วิธีการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล ผลการเปรียบเทียบความ
 คิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและครูภาษาไทย เกี่ยวกับการใช้คติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษา
 ไทยระดับมัธยมศึกษา ในด้านประเภทของคติชน วิธีการที่นำมาใช้ วิธีการสอน สื่อการเรียน
 การสอน และการวัดและประเมินผลพบว่า ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05

ฉวีวรรณ ไพธิดา (2530) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียน วิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่องความสามัคคี ระหว่าง
 กลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำนองเพลงพื้นเมืองของไทย กับกลุ่มที่เรียน โดยใช้บทเพลง
 ทำนองเพลงไทยสากลประกอบการสอน กลุ่มประชากรคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน
 วัดชัยพฤกษ์มาลา กรุงเทพมหานคร จำนวน 50 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่มทดลอง กลุ่มละ
 25 คน ผู้วิจัยดำเนินการสอนทั้งสองกลุ่ม โดยใช้บทเพลงทำนองเพลงพื้นเมืองของไทยประกอ
 การสอนในกลุ่มที่ 1 และใช้บทเพลงทำนองเพลงไทยสากลประกอบการสอนในกลุ่มที่ 2 ทดลอง
 สอนกลุ่มละ 6 ครั้ง ครั้งละ 1 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนขึ้น
 และใช้ทดสอบนักเรียนทั้งสองกลุ่มก่อนการทดลอง และเมื่อสิ้นสุดการทดลอง แล้วนำค่าความ
 ต่างระหว่างคะแนนก่อนเรียนกับหลังเรียนของทั้งสองกลุ่ม มาเปรียบเทียบกันโดย t-test
 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งสองกลุ่ม ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัย
 สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปิยะศักดิ์ ลินทวิทย์ (2530) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียน และความสนใจ ในวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนด้วย
 การใช้เกมและเพลงประกอบการสอน กับการสอนตามแผนการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์

เขตการศึกษา 10 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนหัวตะพานวิทยาคม อำเภอหัวตะพาน จังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 60 คน เป็นกลุ่มทดลอง 30 คน กลุ่มควบคุม 30 คน นักเรียนในกลุ่มทดลองได้รับการสอนด้วยการใช้เกมและเพลงประกอบการสอน นักเรียนในกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามแผนการสอนของหน่วยศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา 10 ใช้เวลาทดลอง 14 คาบ คาบละ 50 นาที เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาภาษาไทย และแบบสอบถามวัดความสนใจในวิชาภาษาไทย ผลการศึกษาพบว่า

1. นักเรียนกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. นักเรียนกลุ่มทดลองมีความสนใจในวิชาภาษาไทยสูงกว่านักเรียนในกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
4. นักเรียนในกลุ่มทดลองมีพัฒนาการของความสนใจสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01
5. นักเรียนในกลุ่มควบคุมมีพัฒนาการของความสนใจสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อัจฉรา ทองหลาย (2530) ได้ทำการศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์คือ การวิจัยเอกสารและการสำรวจ ตัวอย่างประชากรคือครูและนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6 จาก 18 แห่ง จำนวน 361 คน และ 570 คน ตามลำดับ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้น แบบสอบถามเป็นแบบเลือกตอบ และมาตราส่วนประเป็นค่าวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และเปรียบเทียบข้อมูลโดยใช้การทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

ในพื้นที่เขตการศึกษา 6 มีวัฒนธรรมพื้นบ้านด้านประเพณีและหัตถกรรมพื้นบ้าน ซึ่งสามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านใน โรงเรียนได้มาก ส่วนการละเล่นพื้นบ้านส่วนใหญ่ไม่เป็นที่นิยมของประชาชนในปัจจุบัน ดังนั้น ถ้านำการละเล่นพื้นบ้านมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องดัดแปลงให้ เหมาะสมกับสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันเสียก่อน ครูควรมีบทบาทในการส่งเสริมวัฒนธรรม พื้นบ้านด้านประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยการศึกษา อนุรักษ์ และ ถ่ายทอดวัฒนธรรมพื้นบ้านแก่นักเรียน และองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อบทบาทของครูในการส่งเสริม วัฒนธรรมพื้นบ้านมี 9 ประการ ครูและนักเรียนมีความคิดเห็นว่าคุณครูควรมีบทบาทในการส่งเสริม วัฒนธรรมพื้นบ้านในโรงเรียนมัธยมศึกษาในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสิ่ง แวดล้อมของโรงเรียน การศึกษาค้นคว้าด้านวัฒนธรรม การเข้าร่วมกิจกรรมและเผยแพร่ ความรู้ด้านวัฒนธรรม อยู่ในระดับมาก และครูและนักเรียนมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับ บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียน และการ ศึกษาค้นคว้าด้านวัฒนธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จินตนา กล้ายประยงค์ (2531) ได้ทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผล สัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลง พื้นบ้าน และวิธีสอนปกติ เรื่อง ความรู้พื้นฐานทางการเกษตร และด้านทักษะภาษาไทย กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐาน บ้านวังตะเคียน และบ้านหนองศาลเจ้า ตำบลเบิกไพร อำเภोजอมบึง จังหวัดราชบุรี จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน และกลุ่มควบคุม 30 คน ผู้วิจัยทดลองสอนกลุ่มทดลองด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้าน และสอน กลุ่มควบคุมด้วยวิธีสอนปกติตามแผนการสอนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน บันทึกการสอน และวิธีการสอนที่ใช้บทเพลงพื้นบ้าน ทำนองเพลงเดินกำ และลำตัด ใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทดสอบก่อนการเรียน ทั้งสองกลุ่ม เมื่อเสร็จสิ้นการทดลองทั้งสองกลุ่ม จำนวน 12 ครั้ง ประมาณ 24 ชั่วโมง ในบทเรียนจำนวน 6 บทเรียนแล้ว จึงทำการทดสอบทั้งสองกลุ่ม ด้วยแบบทดสอบชุดเดิม นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบความแตกต่างโดย t-test ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนที่ใช้เพลงพื้นบ้าน มีผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนสูงกว่านักศึกษาผู้ใหญ่แบบ เบ็ดเสร็จชั้นพื้นฐานที่เรียนด้วยวิธีสอนปกติ อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ซีดี ซีบอล์ด (C.D.Seybold 1975: 261) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณค่าและใช้กิจกรรมดนตรีกับเด็กที่หูตื้อ จะ เพื่อช่วยเพิ่มความคล่องในการพูดให้กับเด็กได้บ้าง ผลการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองซึ่งใช้กิจกรรมทางดนตรีกับกลุ่มควบคุม ซึ่งไม่ใช้กิจกรรมดนตรีไม่แตกต่างกัน แต่จากการสังเกตของผู้วิจัยเห็นว่า การใช้ดนตรีเป็นเครื่องมือมีประสิทธิภาพสำหรับการสอนในทัศนทางภาษาแก่เด็กที่หูตื้อ และช่วยให้เด็กสามารถพูดได้คล่องขึ้น

นักดนตรีบำบัดได้จัดกิจกรรมทางดนตรี เพื่อใช้เชื่อมโยงกับโปรแกรมวาทบำบัด สำหรับเด็กทุกวัย และผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ในการจัดสภาพแวดล้อมในการเรียนภาษาให้แก่ผู้มีปัญหาเรื่องการพูด ดนตรีจะช่วยสร้างบรรยากาศให้เพลิดเพลิน และเร้าใจให้พูดได้คล่องขึ้น

โฮป ซินเทีย บลิส (Hope Gynthia Bliss 1981: 2552) ได้ศึกษารวบรวม แบ่งประเภท และจัดระบบบทเพลงพื้นบ้านสำหรับใช้ในห้องเรียน และเพื่อประโยชน์ในการวิจัย การศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 วิเคราะห์บทเพลงพื้นบ้านอเมริกันที่เหมาะสมกับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยยึดหลักเกณฑ์ที่ นายโคดาลี (Kodaly) ผู้เชี่ยวชาญด้านการฝึกสอนดนตรี ให้นิยามไว้ ได้บทเพลงประมาณ 2,000 เพลง

ระยะที่ 2 เป็นการจำแนกประเภทและพัฒนาเพลงพื้นบ้าน สำหรับครูผู้สอนในชั้นเรียนและผู้เชี่ยวชาญทางดนตรี ประกอบด้วย เนื้อหาในต้นฉบับจำนวน 11 ประเภท เนื้อหาด้านดนตรี 13 ประเภท ซึ่งรวมทั้งข้อเสนอแนะ 3 ประเภทที่นำไปใช้ในห้องเรียน

ระยะนี้ได้นำบทเพลงที่วิเคราะห์แล้วในระยะที่ 1 มาทดสอบความเป็นไปได้กับบทเพลงพื้นบ้านที่มีอยู่จริง โดย โคดาลี (Kodaly) ผู้เชี่ยวชาญการฝึกสอนดนตรีเพื่อนำข้อมูลไปสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่อไป

ระยะที่ 3 เป็นการทดสอบภาคสนาม โดยคัดเลือกตัวอย่างเพลงพื้นบ้านจากบทเพลงในระยะที่ 1 ได้ 74 เพลง แล้วให้ครูฝึกสอนจำนวน 12 คน นำไปใช้ในห้องเรียนในภาคฤดูร้อน จากนั้นก็สัมภาษณ์ความคิดเห็นของครูฝึกสอนแต่ละคน ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ใช้เป็นแนวทางทบทวนการจำแนกประเภทและพัฒนาต่อไประหว่างฤดูใบไม้ร่วงติดตามผลอีกครั้งหนึ่ง โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเพื่อหาข้อมูลย้อนกลับจากปฏิกิริยาได้ตอบ ของนักเรียนที่มีต่อตัวอย่างบทเพลงต่าง ๆ ที่ครูแนะนำในห้องเรียน

แผ่นแม่แบบระบบแบ่งประเภทของดนตรี (The Mastercard Music Classification System) ได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อศึกษาโครงสร้างและรวบรวมบทเพลงพื้นบ้าน เพื่อใช้สอนต่อไป โดยทั่วไปโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต้องใช้แผ่นระบบแม่แบบ (Mastercard System) โดยเพิ่มขนาดและมิติต่าง ๆ ที่ต้องการใช้ แต่โปรแกรมนี้สามารถใช้ค้นคว้าเรื่อง เพลงพื้นบ้านในสถานศึกษาและห้องสมุดเอกชนได้ทันที โดยไม่ต้องเพิ่มขนาดและมิติต่าง ๆ อีก นอกจากนี้ข้อมูลย้อนกลับที่เกี่ยวกับการสุ่มตัวอย่างเรื่องเพลงพื้นบ้านจะเป็นแนวทางทั่วไป สำหรับผู้วิจัยเรื่อง เพลงพื้นบ้านในการคัดเลือกบทเพลงนำไปใช้ประโยชน์ด้านการสอนอีกด้วย

ไบร่าห์ แอ็กเนส บ่อนเนอร์ เคอร์รี่ (Beulah Agnes Bonner Gurry 1982: 99) ได้ทำการศึกษาและวิเคราะห์ด้านปริมาณ : วิธีการนำเสนอดนตรีแอฟริกันและ ดนตรีผสมผสานระหว่างแอฟริกันกับอเมริกัน ที่ปรากฏในชุดคำวาระเรียนดนตรีระดับประถมศึกษา ของสำนักพิมพ์ผู้โฆษณา 5 แห่ง ระดับชั้นเกรด 2 และ 5 โดยศึกษาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพลงแอฟริกันและ เพลงแอฟริกันกับอเมริกัน กับเพลงจากวัฒนธรรมอื่น ๆ ในด้านจำนวนเพลง คำอธิบายประกอบ การยอมรับความเป็นมา ภาษาคำต่างประเทศ การออกเสียง การแปลความ และการเพิ่มเติมข้อมูลสำหรับครูและนักเรียนที่ปรากฏในหนังสือเรียนดนตรี

ผลการศึกษาพบว่า บทเพลงส่วนใหญ่เป็นทำนองเพลงบลู (blues) และแจ๊ส (Jazz) และการร้องเพลงขณะทำงานเพื่อแสดงวัฒนธรรมแอฟริกัน อเมริกัน อย่างไรก็ตามจะ แสดงถึงวัฒนธรรมผสมผสานระหว่างแอฟริกันและอเมริกัน แต่ก็มีได้แสดงให้เห็นชัดเจนว่าผสมผสานกันอย่างไร บทเพลงเหล่านี้ส่วนมากไม่มีคำอธิบายประกอบ การออกเสียงและไม่สัมพันธ์กับ ประสบการณ์ของเด็ก การศึกษาค้นคว้านี้จะเห็นว่ายังขาดแคลนบทเพลงผสมผสานระหว่าง แอฟริกันกับอเมริกัน และบทเพลงของแอฟริกันจะอยู่ในช่วงแรก ๆ ในคำวาระฉบับของครูมากกว่า ฉบับของนักเรียน ส่วนข้อมูลที่เกี่ยวกับเพลงพื้นบ้านของวัฒนธรรมอื่น ๆ มีในฉบับของนักเรียน และฉบับของครู

การให้ความรู้ในข้อมูลเกี่ยวกับบทเพลงพื้นบ้านผสมผสานระหว่างแอฟริกันกับ
อเมริกันและบทเพลงพื้นบ้านแอฟริกันแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา มีความเหมาะสมมาก ดังนั้น
เกมการละเล่น หลักการร้องเพลง บทเพลงที่ใช้กับการนันทนาการ นิยายเปรียบเทียบ
และเพลงกล่อมเด็ก ที่มีในตำราเรียนควรปรับปรุง การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาถึงข้อความจาก
ตำราเรียนเก่าแก่ในสมัยก่อนด้วย บทเพลงที่นำมาศึกษาได้จากการรวบรวมบทสัมภาษณ์ในแถบ
บันทึกเสียง เนื้อหาสาระที่รวบรวมได้เสนอในรูปของ กิจกรรมดนตรีมีคำอธิบายประกอบ กิจกรรม
ประกอบการเรียนให้เลือก มีสัญลักษณ์ของเสียงประสาน กิจกรรมประกอบการเคลื่อนไหวตาม
จังหวะ และการออกเสียงข้อมูลเหล่านี้ระบุ และชี้แจงถูกต้อง ซึ่งเหมาะสมกับชั่วโมงดนตรี
ทั่วไป ๆ ในระดับประถมศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย